

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedra**

Ingos Baranauskienės
II kurso, Europos Sąjungos verslo teisės
studijų šakos studentė

Magistro darbas

**Nuo akcininko teisių iki akcininko pareigų: kur link juda ES
bendrovių teisės reguliavimas?**

Vadovas: doc. dr. Paulius Miliauskas
Recenzentas: doc. dr. Lina Mikaloniene

Vilnius
2020

TURINYS

1. ĮVADAS	3
2. BENDROVIŲ VALDYMO SISTEMA	8
3. AKCININKO TEISIŲ SAMPRATA: LIETUVOS IR EUROPOS SAJUNGOS ATVEJIS	15
3.1. Akcininko teisių įgyvendinimo modelis Lietuvoje ir reforma	15
3.2. Akcininkų teisės valdyti ir kontroliuoti bendrovę	21
3.3. Akcininkų neturtinės teisės ir jų įgyvendinimas	31
3.4. Akcininkų turtinių teisių įgyvendinimas	45
3.5. Akcininko teisė į informaciją	50
4. AKCININKO PAREIGŲ SAMPRATA: LIETUVOS IR EUROPOS SAJUNGOS ATVEJIS	57
4.1. Akcininko pareigų atsiradimo momentas	57
4.2. Akcininko pareigos bendrovei	61
4.3. Akcininko pareigos kitiems bendrovės akcininkams	68
4.4. Akcininko pareigos tretiesiems asmenims	75
5. IŠVADOS	84
6. LITERATŪROS SĄRAŠAS	87
7. SANTRAUKA	96
8. SUMMARY	97

1. ĮVADAS

Darbo temos aktualumas. Europos Sąjungos (toliau – ES) bendrovių teisė į akcininkų teisių ir pareigų reikšmę didesnę dėmesį atkreipė tik XXI a. pradžioje. Iki tol akcininkų vaidmuo buvo pažymimas, tačiau teisinio reguliavimo prasme tai buvo labiau valstybių narių nacionalinės bendrovių teisės prerogatyva.

Europos vertybinių popierių rinkų augimas tarptautiniu mastu ir išaugęs poreikis jas sureguliuoti, modernių informacinių ir ryšių technologijų atsiradimas, kurių panaudojimas buvo itin svarbus tobulinant bendrovių teisinį reguliavimą ir plėtojant bendrovių valdymo praktiką bei standartus, tapo svarbiais aspektais, nulėmusiais aktyvesnę siekį sukurti bendrovių teisinį reguliavimą akcininkų teisių ir pareigų kontekste. Pagrindinis dėmesys buvo atkreiptas į biržines bendroves, kurios savo akcijas platina viešai reguliuojamose rinkose ir kurių akcininkai neretai suinteresuoti trumpalaikė investicija, todėl orientuodamiesi tik į pelną, kuris galėtų būti gautas iš akcijų pardavimo, į bendrovės veiklą neįsitraukia.

Menkas akcininkų įsitraukimas į bendrovių veiklą buvo vienas iš veiksnių nulėmusių Jungtinių Amerikos Valstijų ir Europos didžiųjų korporacijų bankrotus, todėl ES, vadovaudamasi šia patirtimi, sutelkė dėmesį į efektyvesnę akcininkų teisių užtikrinimą taip paskatinant juos aktyviau dalyvauti bendrovės valdyme. Akcininkai bendrovėje užima unikalų vaidmenį, kurį lemia jų įneštas indėlis į bendrovės kapitalą ir jiems suteikiamos teisės bendrovėje.

Europos Komisija ilgą laiką, pradedant XXI a. pradžia ir iki šių dienų akcentuoja, kad efektyvus ir tvarus akcininkų įsitraukimas yra vienas iš kertinių akcentų biržinių bendrovių valdymo modelyje¹, todėl sąlygos, kuriomis akcininkai galėtų įgyvendinti savo teises turi būti palankios, nediskriminuojančios ir suteikiančios realias galimybes jas įgyvendinti. Panašu, kad šiame kontekste ilgą laiką ES institucijų bendrovių teisės reguliavime akcininkų teisių įgyvendinimas nebuvo siejamas su atitinkamomis akcininkų pareigomis.

---

¹ Europos Komisijos Komunikatas „Europos bendrovių teisės ir įmonių valdymo veiksmų planas. Šiuolaikinė teisinė sistema didesniajam akcininkų aktyvumui ir įmonių tvarumui užtikrinti“. Strasbūras, COM (2012) 740 final.

2010 m. savo kalboje tuometinis Europos vidaus rinkos ir paslaugų komisaras Michelis Barnier teigė, kad: „Jau daug metų kalbame apie akcininkų teises. Atėjo laikas taip pat kalbėti apie akcininkų įsipareigojimus“². Netrukus diskusijos apie akcininkų pareigas tapo vis aktyvesnės ir tai sąlygojo ES bendrovių teisės reguliavimo pokyčius akcininkų teisių ir pareigų prasme. Diskusijų epicentru tapo Akcininkų teisių direktyvos 2007/36/EB pakeitimas 2017/828/ES, tačiau ar tai reiškia, kad įvyko esminis lūžis bendrovių teisėje, kurioje vyravo pozicija, jog akcininkas neturi pareigų investuodamas į bendrovę?

ES bendrovių teisės reguliavimas paskatino ištirti tendencijas, kurios turėtų parodyti, kokia kryptimi jos juda ir ar tikrai ES reguliavimu siekiama akcininkams ne tik užtikrinti jų teises bendrovėje bei paskatinti juos aktyviau veikti, bet ir įtvirtinant pareigas. Atsižvelgiant į aukščiau išsakytas priežastis, šio darbo temos aktualumas pasižymi praktiniais ir teoriniais aspektais, visų pirma tuo, kad teisinėje doktrinoje daugiausiai nagrinėjamas vieningas akcininkų teisių užtikrinimas vidaus rinkoje, tačiau apie pareigas kalbama retai, kas sudaro klaidingą įspūdį, jog akcininkai tokių neturi. Antra, dažniausiai pareigų nustatymas yra valstybių narių prerogatyva, kurios sąmoningai nesiekia įtvirtinti konkrečių įpareigojimų akcininkams ir tai palieka teismų praktikai. Trečia, ši tema pakankamai nauja, todėl sisteminga akcininkų teisių ir pareigų analizė gali padėti geriau suprasti, kad pareigų įtvirtinimas akcininkams dažniausiai siejamas su atitinkamų subjektų teisių įgyvendinimu.

Darbo tikslas. Šio baigiamojo darbo tikslas – atskleisti akcininko teisių ir akcininko pareigų teisinio reguliavimo ypatumus bei problematiką Lietuvoje ir ES bei atsakyti į klausimą, ko siekiama ES bendrovių teisiniu reguliavimu: ar tik sukurti teises priemones akcininkų teisių užtikrinimui, ar pasiekti akcininko teisių ir pareigų pusiausvyrą bendrovėje?

Darbo uždaviniai. Siekiant minėtų tikslų, šiame darbe iškeliami uždaviniai:

1. Apžvelgti bendrovių valdymo sistemą, atskleidžiant akcininkų vaidmenį.
2. Išanalizuoti ir palyginti akcininko teisių reguliavimą Lietuvoje ir ES valstybėse.

---

² Michel Barnier, „Re-establishing responsibility and accountability at the heart of the financial system“. Savo kalboje Pirmajame Solvay mokyklos absolventų Kongrese, Briuselis, 2010 m. spalio 25 d.

3. Išanalizuoti ir palyginti akcininko pareigų reguliavimą Lietuvoje ir ES valstybėse.

Darbo objektas: Šio darbo objektas yra ES bendrovių teisinis reguliavimas analizuojant Lietuvos ir užsienio teisinę doktriną, teisės norminius aktus bei teismų praktiką. Didžiausias dėmesys bus skiriamas bendrovės, kurios akcijomis prekiaujama reguliuojamoje rinkoje, t.y. biržinės bendrovės akcininko teisių ir pareigų turiniui. Bendrovės, kurios akcijomis viešai neprekiuojama, t.y. uždaro tipo bendrovės akcininko vaidmuo bus aptartas tik esant poreikiui palyginti teisių ir pareigų turinį bei problematiką.

Darbo tyrimo metodai. Analizuojant temą, pasitelkti metodai: loginės analizės, lyginamasis, lyginamasis istorinis, lingvistinis ir teleologinis metodai:

Loginės analizės metodas šiame darbe buvo naudojamas aiškinantis skirtingų teisės aktų kaip antai, Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių, Lietuvos Respublikos vertybinių popierių, Lietuvos Respublikos civilinio kodekso ir kitų įstatymų normas tiriant teisės doktriną bei teismų praktiką, darant išvadas ir apibendrinimus.

Lyginamasis metodas buvo pasitelkiamas aiškinantis skirtingų jurisdikcijų: Lietuvos, Latvijos ir Estijos bendrovių teisinį reguliavimą akcininkų teisių ir pareigų prasme, išskiriant institutų panašumus ir skirtumus. Šių jurisdikcijų pasirinkimą lėmė tai, kad visos trys valstybės dalyvauja vienoje vertybinių popierių biržoje Nasdaq Baltic, yra labai artimos politiniu ir ekonominiu požiūriu, tačiau tuo pačiu ir skirtingos. Estija išsiskiria informacinių technologijų pranašumu ir jų panaudojimu bendrovių teisės reguliavime, tad manytina, kad Lietuva turi iš ko pasimokyti. Lyginamasis metodas buvo naudotas ir lyginant Lietuvos ir ES bendrovių teisės aktų nuostatas akcininkų teisių ir pareigų reguliavimo srityje siekiant išryškinti nacionalinės teisės ir ES bendrovių teisės reikalavimų atitikties problemas. Taip pat retais atvejais buvo lyginamas atviro ir uždaro tipo bendrovių reguliavimas siekiant nustatyti skirtumus akcininkų teisių ir pareigų kontekste.

Lyginamasis istorinis metodas leido atskleisti teisės normų, kurių kaita palyginus su kitomis yra dažna, formavimosi Lietuvoje prielaidas ir raidą.

Lingvistinis metodas buvo pasitelkiamas aiškinantis sinonimiškų sąvokų kaip antai, „*company*“ ir „*corporate*“, „akcininkas“ ir „investuotojas“ bei kt. prasmę ir jų reikšmę bendrovių teisės reguliavime.

Teleologinis metodas padėjo atskleisti teisės normų kūrėjų tikslus ir siekius aiškinantis tiek Lietuvos, tiek ES bendrovių teisės reguliavimą.

Darbo originalumas. 2018 m. Danijos Aarhus universiteto profesorė Hanne S. Birkmose yra atlikusi tyrimą tema „Nuo akcininko teisių iki akcininko pareigų – ES bendrovių valdymo transformacija tvarumo link?“ (angl. *From shareholders rights to shareholders duties – a transformation of EU corporate governance in a sustainable direction?*). Šiame tyrime profesorė nagrinėjo naujausią Akcininkų teisių direktyvos 2007/36/EB³ pakeitimo 2017 m. gegužės 17 d. direktyva 2017/828/ES⁴ įtaką bendrovėms ir juo įtvirtintų atskiros akcininkų grupės – institucinių investuotojų pareigų kaip efektyvaus įrankio, užtikrinant tvarų, ilgalaikiu bendradarbiavimu paremtą bendrovių valdymą, atsiradimą. Lietuvoje panašių tyrimų neaptikta. Per paskutinius penkerius metus, magistro darbų tokia tema praktiškai nebuvo. Keli darbai yra nagrinėjantys akcininko teisių sampratą ir jų gynybos būdus, todėl ES bendrovių teisės reguliavimo akcininko teisių ir pareigų kontekste tema yra originali ir nauja. Šiame darbe analizuojamos naujausios tendencijos ir teisės aktai, apžvelgiama dabartinė bendrovių teisės situacija ES lygmeniu, Lietuvos situacija, todėl ši analizė galėtų būti aktuali tiek teorine, tiek praktine prasme.

Svarbiausi šaltiniai. Šiame darbe buvo panaudoti Lietuvos teisės norminiai aktai (Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas⁵, Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas⁶ ir Lietuvos Respublikos vertybinių popierių įstatymas⁷), kurie yra bendrovių teisės reguliavimo pagrindas Lietuvoje. ES direktyvos, reguliuojančios bendrovių teisę, akcininkų padėtį, jų teises ir pareigas Europos mastu. Taip pat specialioji Lietuvos ir užsienio autorių literatūra (paminėtini Lietuvos autoriai: L. Mikalonienė, P. Miliauskas, V. Mikelėnas, užsienio autoriai: Birkmose, Hansmann, H., Kraakman, R., Armour). Taip pat buvo tiriami ir ES *soft law*⁸ šaltiniai (Žaliosios knygos, ES institucijų rekomendacijos, bendrovių valdymo kodeksai, komunikatai).

---

³ 2007 m. liepos 11 d. Tarybos direktyva 2007/36/EB dėl naudojimosi tam tikromis akcininkų teisėmis bendrovėse, kurių akcijos įtrauktos į prekybą reguliuojamoje rinkoje. OL 184/147.

⁴ 2017 m. gegužės 17 d. Europos Parlamento ir Europos Tarybos direktyva 2017/828/ES, kuria iš dalies keičiamos Direktyvos 2007/36/EB nuostatos, susijusios su akcininkų ilgalaikio dalyvavimo skatinimu. OL 132/1.

⁵ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2001, Nr. 74-2262.

⁶ Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas ir papildymais. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 64-1914 (toliau tekste – ABĮ).

⁷ Lietuvos Respublikos vertybinių popierių įstatymas. *Valstybės žinios*, 2007, Nr. 17-626.

⁸ *Soft law* (liet. švelnioji teisė).

Atkreipiamas dėmesys į Europos bendrovių modelinio akto⁹ (toliau – EMCA) siūlomas idėjas. Ypatingai svarbus šaltinis šiame darbe buvo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika, kadangi realių situacijų sprendimas atskleidžia kaip praktiškai veikia bendrovių teisės reguliavimas.

---

⁹ ANDERSEN, P., K., BERTIL, J., BARTKUS, G. *et. al. European Model Company Act (EMCA)* (September 1, 2017). *European Model Company Act (EMCA)*, First Edition, 2017; Nordic & European Company Law Working Paper No. 16-26. [interaktyvus] [žiūrėta 2020 m. balandžio 1 d.] Prieiga per internetą: <https://ssrn.com/abstract=2929348>.

2. BENDROVIŲ VALDYMO SISTEMA

Pradedant analizuoti bendrovių valdymo sistemą derėtų aptarti, kas yra bendrovė. Sutartyje dėl Europos sąjungos veikimo (toliau – Sutartis)¹⁰, o taip pat ir Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau - CK) 2.33 straipsnio 1 dalyje¹¹ įtvirtinti bendrovę apibūdinantys apibrėžimai. Anglų kalboje terminas „*company*“ reiškia bet kokios teisinės formos įmonę, bendrovę. Kalbant apie bendrovės valdymą sutinkamas terminas „*corporate*“, reiškiantis turintis juridinio asmens teises, apimantis įmones, bendroves, korporacijas¹². Lingvistiniu požiūriu terminas „*corporate*“ yra platesnis, nors iš jo iškrenta visos verslo organizavimo formos, kurios neturi juridinio asmens statuso, tačiau šis terminas apima ne tik juridinių asmenų kaip subjektą, bet ir visus procesus, vidinius ir išorinius organų ir kitų interesų turėtojų, susijusių su juo, santykius. Doktrinoje neaptiktas terminas „*company governance*“, visuose šaltiniuose naudojamas terminas „*corporate governance*“, nors, pavyzdžiui, terminai „*company law*“ ir „*corporate law*“ vartojami kaip sinonimai. Priežastis, kodėl iškyla tokia terminų diferenciacija, yra dėl bendrovės daugialypio supratimo. Bendrovė egzistuoja ne tik kaip teisinis subjektas, tačiau ir ekonominis, todėl kalbant apie bendrovę ir jos veiklą, šie du mokslai koreliuoja. Tuo pačiu pažymima, kad šiame darbe naudojami terminai „įmonė“ ir „bendrovė“ bus traktuojami kaip sinonimai ir apims tik atviro ir uždaro tipo akcines bendroves¹³.

ES ir užsienio doktrina, teisės aktai konkrečiai neapibrėžia bendrovės valdymo termino, tačiau dažniausiai sutinkama, kad bendrovių valdymas arba korporatyvinis valdymas (angl. *corporate governance*) apima santykius tarp bendrovės valdymo organų ir kitų bendrovės veikla suinteresuotų asmenų grupių. *Soft law* šaltiniuose, pavyzdžiui, Žaliosiose knygos, bendrovių valdymas apibrėžiamas kaip valdymo ir

---

¹⁰ SESV54 str. Bendrovės arba firmos, kurios veikia pagal civilinę ar komercinę teisę, įskaitant kooperatyvus ir kitus pagal viešąją ar privatinę teisę veikiančius juridinius asmenis, išskyrus nesiekiančius pelno. Europos Bendrijos steigimo sutartis. *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 2-2.

¹¹ CK 2.33 str. 1 d. Juridinis asmuo yra savo pavadinimą turinti įmonė, įstaiga ar organizacija, kuri gali savo vardu įgyti ir turėti teises bei pareigas, būti ieškovu ar atsakovu teisme. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2001, Nr. 74-2262.

¹² BITINAITĖ, V., SNAPKAUSKAITĖ, D., *Aiškinamasis anglų-lietuvių kalbų teisės ir verslo žodynas*. Vilnius: Registrų centras, 2013.

¹³ Atviro tipo bendrovė – tai akcinė bendrovė, kurios kapitalas padalintas į akcijas ir kuriomis leista prekiauti viešai reguliuojamoje rinkoje, dar kitaip – biržinė bendrovė. Uždaro tipo bendrovė – tai uždaroji akcinė bendrovė, kurios kapitalas padalintas į akcijas, tačiau jomis viešai neprekiuojama.

kontrolės sistema ir kaip įmonės vadovybės, valdybos, akcininkų ir kitų suinteresuotųjų šalių santykių visuma¹⁴. Ekonomistai valdymą formuluoja vadovaudamiesi keturiomis funkcijomis: planavimu, organizavimu, vadovavimu ir kontrole¹⁵. Valdymas taip pat apima sprendimų procesą, kurį sudaro penki etapai: sprendimų inicijavimas, tvirtinimas, įgyvendinimas, stebėseną ir kontrolė¹⁶. Ko gero ekonomikos mokslo pagalba formuluojamas valdymo supratimas yra labiausiai priartinantis prie konkrečių bendrovės organų ir padedantis suprasti jų funkcijų paskirstymą.

Lietuvoje bendrovių valdymo terminas apibrėžiamas NASDAQ OMX Vilnius listinguojamų¹⁷ bendrovių valdymo kodekse kaip sistema, per kurią bendrovė yra valdoma ir kontroliuojama¹⁸. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo¹⁹ (toliau – ABĮ) penktasis skirsnis yra pavadintas „Bendrovių valdymas“, tačiau ši įstatymo dalis nurodo, kokie turi būti bendrovės organai, jų sudarymo tvarka ir kompetencijos. Išskiriami dispozityvūs ir imperatyvūs organai bendrovėse. ABĮ 19 straipsnio 8 dalyje įtvirtinta nuostata, kad bendrovės valdymo organai turi veikti bendrovės ir jos akcininkų naudai. Tokia nuostata suponuoja tam tikrą vadovų santykį su akcininkais. Iš to kildinama vadovų atskaitomybė akcininkams. ABĮ nuostatos, susijusios su bendrovės valdymu parodo, kad Lietuvos bendrovių teisėje šis terminas suprantamas kaip valdymo organų veikla bendrovėje.

Tiek pats terminas, tiek bendrovių valdymas kaip procesas pasaulyje nėra naujas reiškinys. Nepaisant to, kad nėra vienos bendrovių valdymo apibrėžties, kitas šiuo metu keliamas aktualus klausimas, kas yra geras bendrovių valdymas (angl. *good corporate governance*) arba, kitaip tariant, aukšto lygio bendrovės valdymas (angl.

---

¹⁴ ŽALIOJI KNYGA 2011, Briuselis, 2011.4.5 COM (2011) 164.

¹⁵ TIKNIŪTĖ, A., KIRŠIENĖ, J., *Juridinio asmens civilinių teisių įgyvendinimas bendrovėje: kam priklauso valdymo funkcija?* Jurisprudencija, 2004, t. 55(47); 32–39.

¹⁶ Ibid.

¹⁷ Bendrovės, kurių akcijomis prekiaujama biržoje, siūlytina vadinti ne *listinguojamomis bendrovėmis*, o *biržinėmis bendrovėmis*. [interaktyvus] [žiūrėta 2019 m. rugsėjo 14 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.vlkk.lt/konsultacijos/4876-listinguoti>. Atsižvelgiant į Valstybės lietuvių kalbos komisijos konsultaciją, šiame darbe bus vartojamas terminas „biržinė bendrovė“.

¹⁸ NASDAQ OMX Vilnius listinguojamų bendrovių valdymo kodeksas, 2010. [interaktyvus] [žiūrėta 2019 m. rugsėjo 7 d.] Prieiga per internetą: [https://www.nasdaqbaltic.com/files/vilnius/teisesaktai/Bendroviu%20valdymo%20kodeksas%20\(galioja%20nuo%202010-01-01\).pdf](https://www.nasdaqbaltic.com/files/vilnius/teisesaktai/Bendroviu%20valdymo%20kodeksas%20(galioja%20nuo%202010-01-01).pdf)

¹⁹ Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas su pakeitimais ir papildymais. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 64-1914.

high standards of corporate governance)²⁰. Pasaulinė ekonomika jau patyrė, ką reiškia netinkamas bendrovių valdymas, kuomet žlugo arba išgyveno finansines krizes didelės kompanijos, tokios kaip Enron (2001 m., Jungtinės Amerikos Valstijos), WorldCom (2002 m., Jungtinės Amerikos Valstijos), Adelphia (2002 m., Jungtinės Amerikos Valstijos), Global Crossing (2002 m., Jungtinės Amerikos Valstijos), Tyco (2002 m., Jungtinės Amerikos Valstijos), American International Group, dar žinoma kaip AIG (2008 m. Jungtinės Amerikos Valstijos), Bear Stearns Companies (2008 m. Jungtinės Amerikos Valstijos), Lehman Brothers Holdings (2008 m. Jungtinės Amerikos Valstijos), tarptautinės kompanijos Parmalat (2003 m., Italija) ir kt.²¹ Po šių dramatiškų globalių įvykių ir pavyzdžių, pasauliui buvo išsiųstas signalas, kad kažkas šiose kompanijose buvo ne taip. Ilgametės kompanijos, kurios gyvavo ne vieną dešimtmetį, generavo milijardines apyvartas, staiga sugriuvo. Viena priežasčių, manoma, buvo bendrovių valdymo problemos (angl. *issues*), kurias tuo laikotarpiu aptiko Jungtinių Amerikos Valstijų vertybinių popierių ir biržos komisija²². Dažniausiai tai buvo nesąžiningi vadovų veiksmai, piktnaudžiavimas nepaisant akcininkų interesų, aplaidus apskaitos tvarkymas²³.

ES institucijos, atsižvelgdamos į praeities įvykius, taip pat išskėlė tikslą užtikrinti efektyvų ir vieningą bendrovių valdymą ES mastu. Pasaulinė patirtis buvo viena iš priežasčių imtis teisinių priemonių, kurios padėtų išvengti tokių padarinių, kadangi žlungant bendrovėms, dažnu atveju tam tikru mastu paveikiama ekonomika. Tai nelengvas uždavinys Europai dėl valstybių narių bendrovių teisės skirtumų, tačiau stengiamasi imtis iniciatyvų sukurti šiuolaikišką ir veiksmingą bendrovių teisę bei nustatyti bendrovių valdymo standartus siekiant pagerinti verslo aplinką vidaus rinkoje²⁴. Aktualūs pavyzdžiai: 2017 m. birželio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos

---

²⁰ DARMAN, M., G., *Corporate Governance Worldwide A guide to best practises for managers.*, International Chamber of Commerce, ICC, 2004, p. 10.

²¹ LAECKER, D., TAYAN, B. *Corporate Governance Matters. A Closer Look at Organizational Choices and Their Consequences.* Pearson Education, Inc., JAV, 2011, p. 3.

²² WESTON, F., J., et al. *Takeovers, Restructuring, and Corporate Governance.* Pearson Education, Inc., 2004.

²³ GREIČIUS, R. *Privataus juridinio asmens vadovo fiduciarinės pareigos.* Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2007, p. 39-43.

²⁴ Europos bendrovių teisė. http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/lt/FTU_2.1.11.pdf [interaktyvus] [žiūrėta 2019 m. rugsėjo 15 d.]

direktyva dėl tam tikrų bendrovių teisės aspektų 2017/1132²⁵, kuria kodifikuota dalis²⁶ ES bendrovių teisės, 2007 m. liepos 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2007/36/EB dėl naudojimosi tam tikromis akcininkų teisėmis bendrovėse, kurių akcijos įtrauktos į prekybą reguliuojamoje rinkoje²⁷ (angl. *Shareholders Right Directive – SRD*) (toliau – SRD I) ir jos pakeitimas Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/59/ES, kuria nustatoma kredito įstaigų ir investicinių įmonių gaivinimo ir pertvarkymo sistema²⁸ bei naujausias pakeitimas 2017 m. gegužės 17 d. direktyva 2017/828²⁹ (angl. *Shareholders Right Directive II – SRD II*) (toliau – SRD I), 2018 m. rugsėjo 3 d. Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) 2018/1212, kuriuo, įgyvendinant Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2007/36/EB nuostatas, nustatomi būtinieji akcininkų identifikavimo, informacijos perdavimo ir akcininkų naudojimosi savo teisėmis palengvinimo reikalavimai³⁰ ir kiti teisės aktai. Pažymėtina, kad ES biržinių bendrovių valdymo sistemą sudaro teisės aktai ir privalomos teisinės galios neturintys teisės aktai, įskaitant rekomendacijas ir įmonių valdymo kodeksus³¹.

Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (angl. *OECD – Organisation for Economic Co-operation and Development*) (toliau – EBPO) įdėjo savo indėlį kuriant bendrovės valdymo standartus globaliu mastu. Ryškiausias to

---

²⁵ 2017 m. birželio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2017/1132 dėl tam tikrų bendrovių teisės aspektų. OL 169/46.

²⁶ Šis kodifikavimas apima tokias sritis kaip akcininkų interesų ir teisių apsauga, akcinių ribotos atsakomybės bendrovių perėmimo pasiūlymų taisyklės, filialų informacijos atskleidimas, įmonių susijungimai ir skaidymai, vienanarėms privačioms ribotos atsakomybės bendrovėms taikomos būtiniausios taisyklės, finansinė atskaitomybė ir apskaita, lengvesnis ir greitesnis informacijos apie bendrovės gavimas ir tam tikri bendrovėms taikomi informacijos atskleidimo reikalavimai. http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/lt/FTU_2.1.11.pdf [interaktyvus] [žiūrėta 2019 m. rugsėjo 15 d.]

²⁷ 2007 m. liepos 11 d. Tarybos direktyva 2007/36/EB dėl naudojimosi tam tikromis akcininkų teisėmis bendrovėse, kurių akcijos įtrauktos į prekybą reguliuojamoje rinkoje. OL 184/147.

²⁸ 2014 m. gegužės 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/59/ES, kuria nustatoma kredito įstaigų ir investicinių įmonių gaivinimo ir pertvarkymo sistema ir iš dalies keičiami Tarybos direktyva 82/891/EEB ir direktyvos 2001/24/EB, 2002/47/EB, 2004/25/EB, 2005/56/EB, 2007/36/EB, 2011/35/ES, 2012/30/ES ir 2013/36/ES. OL 173/190.

²⁹ 2017 m. gegužės 17 d. Europos Parlamento ir Europos Tarybos direktyva 2017/828/ES, kuria iš dalies keičiamos Direktyvos 2007/36/EB nuostatos, susijusios su akcininkų ilgalaikio dalyvavimo skatinimu. OL 132/1.

³⁰ 2018 m. rugsėjo 3 d. Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) 2018/1212, kuriuo, įgyvendinant Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2007/36/EB nuostatas, nustatomi būtinieji akcininkų identifikavimo, informacijos perdavimo ir akcininkų naudojimosi savo teisėmis palengvinimo reikalavimai. OL 223/1. Pastaba: šis reglamentas įsigalios 2020 m. rugsėjo 3 d.

³¹ ŽALIOJI KNYGA 2011, Briuselis, 2011.4.5 COM (2011) 164.

pavyzdys EBPO bendrovių valdysenos principai³². Valstybės, jungiantis prie šios organizacijos, privalo įvykdyti EBPO reikalavimus ir įgyvendinti tam tikras reformas savo bendrovių valdyme. EBPO bendrovių valdysenos principai yra nukreipti į efektyvią bendrovės valdymo struktūrą, akcininkų teises ir lygiateisiškumą, institucinius investuotojus, akcijų biržas ir kitus tarpininkus, interesų turėtojų vaidmenį bendrovės valdyme, atvirumą ir skaidrumą, valdybos pareigas.

ES institucijos yra pažymėjusios ypatingą svarbą, kad Europos bendrovės jaustų didelę atsakomybę tiek darbuotojams ir akcininkams, tiek apskritai visuomenei³³. Šiame darbe analizuojamos akcininkų teisės ir pareigos, kurios buvo sureguliuotos tiek nacionaliniu, tiek ES lygiu. Akcininkas bendrovėje užima unikalią poziciją dėl jam suteikiamų valdymo ir kontrolės teisių, todėl, ES institucijų nuomone, menkas akcininkų įsitraukimas į bendrovių valdymą lemia tam tikras piktnaudžiavimo formas bendrovėje, kurios pasireiškia pirma, pernelyg dideliu akcininkų siekiu tenkinti išskirtinai savo interesus bei antra, vadovų vedamos verslo strategijos, kurios nesuderinamos su bendrovių interesais³⁴. Akcininkų dalyvavimas paprastai suprantamas kaip aktyvus bendrovių stebėjimas, dialogo su bendrovės valdyba palaikymas ir naudojimasis akcininko teisėmis, įskaitant balsavimo ir prireikus bendradarbiavimo su kitais akcininkais siekiant gerinti bendrovės į kurią investuojama valdymą, kad būtų kuriama ilgalaikė vertė³⁵.

Doktrinoje analizuojama menko akcininkų įsitraukimo teorija – nuosavybės ir valdymo atskirumas. Šios teorijos pradininkų Adolf Bearle ir Gardiner Means³⁶ argumentas yra tai, kad akcininkai perdavę turtą (investicijas) bendrovei, perduoda bendrovės kontrolę bendrovės valdymo subjektui, o pastarasis įsipareigoja veikti

---

³² G20/Principles of Corporate Governance. <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/9789264236882-en.pdf?expires=1568728483&id=id&accname=guest&checksum=03CF5DA394C7195157C5FF74F8474920> [interaktyvus] [žiūrėta 2019 m. rugsėjo 17 d.].

³³ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Kuriamas Bendrosios rinkos aktas. Siekiant labai konkurencingos socialinės rinkos ekonomikos“, COM (2010) 608 final., p. 27.

³⁴ European Parliament Directorate-general for internal policies policy department c: citizens' rights and constitutional affairs study „Rights and obligations of shareholders. National regimes and proposed instruments at EU level for improving legal efficiency „Rights and obligations of shareholders. National regimes and proposed instruments at EU level for improving legal efficiency“, 2012, p. 14.

³⁵ ŽALIOJI KNYGA 2011, Briuselis, 2011.4.5 COM (2011) 164.

³⁶ BERLE, A., MEANS, G. *The Modern Corporation and Private Property*. New York: The Macmillan Company, 1932. [interaktyvus] [žiūrėta: 2020 m. vasario 1 d.] Prieiga per internetą: <https://archive.org/stream/in.ernet.dli.2015.216028/2015.216028.The-Modern#page/n5/mode/2up>

atsižvelgiant į akcininko interesus. Tai reiškia, kad akcininkai yra atskiriami nuo bendrovės kasdienio (angl. *day to day*) valdymo, tačiau jų valdomos akcijos suteikia teisę kontroliuoti valdymo organų veiklą ir spręsti esminius strateginius bendrovės klausimus. Problema šiuo atveju kyla kuomet valdymo subjektui tenka diferencijuoti tarp galimai skirtingų bendrovės ir akcininkų interesų. Atsižvelgiant į tai, mokslo studijos autoriai³⁷ nagrinėja bendrovės subjektų interesų teorijas. Išskiriamos trys: akcininkų pirmenybės (angl. *shareholders primacy*), suinteresuotų asmenų (angl. *stakeholders*) ir racionaliąją akcininkų interesų (angl. *enlightened shareholders value model*) teorijas. Pastaroji teorija nuo akcininkų pirmenybės atskiriama tuo, kad, pirma, bendrovės interesus sutapatinamas su ilgalaikė nauda akcininkams ir antra, nustatoma pareiga atsižvelgti į įvairius finansinius ir nefinansinius bendrovės veiklos padarinius įvairių subjektų grupėms³⁸. Pažymėtina, kad valstybių narių įstatymų leidėjai vadovaujasi kuria nors iš minėtų teorijų ir tokiu būdu konstruoja atitinkamą bendrovių teisės reguliavimą, pavyzdžiui, Lietuvos ABĮ pažymi, kad bendrovės valdymo organai privalo veikti bendrovės ir jos akcininkų naudai (19 straipsnio 8 dalis). Tokiu būdu įtvirtinamos bendrovės valdymo organų pareigos bendrovei ir jos akcininkams. Kita vertus, atsižvelgiant į tai, kad akcininkai, sudarydami kolektyvinį organą – visuotinį akcininkų susirinkimą, turi teisę reikalauti, kad valdymo organai laikytųsi nustatytų pareigų. Atkreiptinas dėmesys, kad visuotinis akcininkų susirinkimas pagal šiuo metu galiojančius teisės aktus nėra laikomas valdymo organu, todėl minėtos pareigos šiam organui netaikomos.

Tam, kad suprasti akcininko vaidmenį bendrovių valdyme, būtina atsižvelgti ne tik į bendrovių teisės reguliavimą, bet ir į ekonomikos teorijas, kurios atskleidžia vadovų ir akcininkų atstovavimo santykius. Doktrinoje apie bendrovių valdymo turinį, nagrinėjama atstovaujamojo (angl. *principal*) ir atstovo (angl. *agent*) teorija³⁹. Šis terminas, kurį suformulavo ekonomistai, apima tris pagrindinius bendrovės interesų grupių konfliktus. Pagrindiniai konfliktai, kurie kyla bendrovėje yra tarp

---

³⁷ MIKALONIENĖ, L., et al. *Įmonių teisinių formų konvergencija ir divergencija: ar Lietuvos teisinis reglamentavimas yra patrauklus tarptautiniame kontekste?* Mokslo studija. Vilniaus universiteto leidykla: Vilnius, 2017, p. 131.

³⁸ Ibid., p. 132.

³⁹ ARMOUR, J., HANSMANN, H., KRAAKMAN, R., *The Anatomy of Corporate Law: A Comparative and Functional Approach, Second edition*, Oxford: Oxford University Press, 2009, p. 2, 35.

vadovų, kurie veikia kaip atstovai (angl. *agent*) ir akcininkų, kurie veikia kaip atstovaujantieji (angl. *principal*), smulkiųjų ir kontroliuojančių akcininkų, akcininkų ir kitų bendrovės interesų grupių, įskaitant darbuotojus ir kreditorius⁴⁰. Pažymėtina, kad kontroliuojantis akcininkas gali veikti kaip atstovas smulkiųjų akcininku atžvilgiu bei kitų bendrovės interesų grupių atžvilgiu. Interesų konfliktai pasireiškia dviem pagrindiniais aspektais. Pirma, atstovaujamojo ir atstovo pageidavimai ir tikslai gali skirtis, o atstovaujajam gali būti sunku ar brangu nustatyti, kaip atstovas elgiasi⁴¹. Antra, atstovaujamojo ir atstovo interesai gali skirtis dėl skirtingo rizikos toleravimo laipsnio⁴².

Šiame darbe siekiant atskleisti akcininko vaidmenį, jo teises ir pareigas bendrovėje, bus nagrinėjama minėta atstovo – atstovaujamojo (angl. *agent – principal*) teorija, kadangi būtent ši teorija orientuojasi į santykius, kurie susiklosto tarp deleguotos vadovybės (angl. *boards of directors*) ir bendrovės akcininkų, taip pat taikoma vertinant smulkiųjų ir kontroliuojančių akcininkų bei akcininkų ir kitų bendrovės interesų grupių santykius.

Apibendrinant galima teigti, kad nepaisant to, jog nėra vieningo bendrovių valdymo apibrėžimo, bendrovių valdymo sistema, kurią sudaro ES ir valstybių nacionalinės teisės aktai, identifikuoja problemas, kurios turi poveikį akcininkų įsitraukimui į bendrovės veiklą, tačiau vadovaujantis minėtomis teorijomis, akcininkai galimai nejaučia pareigos tai daryti.

---

⁴⁰ Ibid.

⁴¹ RIMAS, J. *Privataus kapitalo sandoriai: bendrovių teisės aspektai*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2010.

⁴² Ibid.

3. AKCININKO TEISIŲ SAMPRATA: LIETUVOS IR EUROPOS SĄJUNGOS ATVEJIS

3.1. Akcininko teisių įgyvendinimo modelis Lietuvoje ir reforma

Lietuva, siekdama suderinti savo teisėkūrą su *Aquis communautaire*⁴³, vadovaudamasi tarptautinių organizacijų pavyzdžiais ir rekomendacijomis, kuria palankią terpę ne tik vietos verslui, bet ir platesniu mastu. ES bendrovių teisės aktais siekiama harmonizuoti valstybių narių nacionalinę bendrovių teisę paliekant kuo mažiau vietos skirtingoms interpretacijoms. Iš anksčiau pateiktų pavyzdžių dalis ES bendrovių teisės reguliavimo skirta sklandesniam akcininkų teisių įgyvendinimui, jų stiprinimui bei užtikrinimui, tačiau pagrindinis akcininko teisių reguliavimo šaltinis – valstybės nacionalinė teisė, kuri suteikia tam tikrą turtinių ir neturtinių teisių rinkinį, užtikrina apsaugos bei gynybos priemones.

Lietuvoje tiek uždaro, tiek atviro tipo akcines bendroves, įskaitant ir akcininkų teises, reguliuoja skirtingi įstatymai – CK, ABI, Vertybinių popierių įstatymas⁴⁴ (toliau – VPI), Finansinių priemonių rinkų įstatymas⁴⁵ (toliau – FPRI). Pastarieji trys įgyvendina ES teisės aktus, skirtus bendrovių teisei reguliuoti. Reikšmingą poveikį bendrovių valdymui ir akcininkų teisėms turi ir Lietuvos bendrovių valdymo kodeksas (toliau – BVK)⁴⁶, kuris kaip *soft law* šaltinis tapo neatskiriama bendrovių teisės dalimi. Lietuvos biržinės bendrovės savo metinėse ataskaitose pateikia informaciją apie tai kaip jos laikosi BVK vadovaujantis principu „laikykis arba pasiaiškink“, kurio tikslas, kad bendrovės laikytųsi BVK, o jei nesilaiko, tai paaiškintų kodėl to nedaro. Priimdamos atitinkamus valdymo principus, bendrovės deklaruoja geros valdysenos praktiką, kurios siekiama tarptautiniu mastu. Vienas pagrindinių geros valdysenos tikslų – akcininkai (investuotojai), o tiksliau tariant,

---

⁴³ Valstybinės lietuvių kalbos komisijos konsultacijų bankas. Liet. Bendrijos teisinis. [interaktyvus] [žiūrėta 2020 m. vasario 6 d.] Prieiga per internetą: <http://www.vlkk.lt/konsultacijos/10-acquis-communautaire>

⁴⁴ Lietuvos Respublikos vertybinių popierių įstatymas. *Valstybės žinios*, 2007, Nr. 17-626.

⁴⁵ Lietuvos Respublikos finansinių priemonių rinkų įstatymas. *Valstybės žinios*, 2007, Nr. 17-627.

⁴⁶ NASDAQ OMX Vilnius listinguojamų bendrovių valdymo kodeksas, 2010. [interaktyvus] [žiūrėta 2020 m. vasario 18 d.] Prieiga per internetą: [https://www.nasdaqbaltic.com/files/vilnius/teisesaktai/Bendroviu%20valdymo%20kodeksas%20\(galioja%20nuo%202010-01-01\).pdf](https://www.nasdaqbaltic.com/files/vilnius/teisesaktai/Bendroviu%20valdymo%20kodeksas%20(galioja%20nuo%202010-01-01).pdf)

kapitalas, kurį jie investuoja. Sąlygos, kuriomis akcininkai gali vadovautis įnešdami kapitalą, tapo siekiu, kadangi akcininkai ne tik duoda pirminį bendrovės gyvybės šaltinį, bet ir palaiko šį šaltinį per visą jos egzistavimo laikotarpį, todėl akcininkų teisių stiprinimas ir efektyvesnis jų įgyvendinimas ES mastu yra svarbus nuo pat bendrovių teisės kūrimosi. Dalis biržinių bendrovių savo ataskaitose skelbia informaciją ne tik apie valdymo praktiką atitinkančią BVK, bet taip pat vadovaujasi socialine politika, kuri nukreipta į visas bendrovės interesų grupes, pavyzdžiui, darbuotojus, partnerius bei plačią visuomenę.

Lietuvoje pagrindinių akcininkų efektyvesnį teisių įgyvendinimą galima suskirstyti į tris etapus. Pirmasis etapas, kuomet Lietuvos bendrovių teisė patyrė reformas ir turėjo būti suderinta su ES bendrovių teise buvo pasirengimas stojimui ir stojimas į ES. Tuo tikslu buvo perkelta ES norminė bazė susijusi su bendrovių teisės reguliavimu⁴⁷ į Lietuvos bendrovių teisę reguliuojančius aktus. Antroje Tarybos direktyvoje, kuri šiuo metu yra kodifikuota 2017 m. birželio 14 d. direktyva 2017/1132 dėl tam tikrų bendrovių teisės aspektų, buvo įtvirtintas svarbus akcininkų lygiateisiškumo principas. Lietuvoje akcininkų lygiateisiškumo principas įtvirtintas ABĮ 3 straipsnio 2 dalyje, kuri teigia, kad esant toms pačioms aplinkybėms visi tos pačios klasės akcijų savininkai turi vienodas teises ir pareigas. Antrasis etapas įvyko 2007 m. priėmus Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2007/36/EB⁴⁸, skirtą akcininkų teisėms sustiprinti, kuria buvo įtvirtinti esminiai pokyčiai, turėję išspręsti tarpvalstybinį balsavimą ir su tuo susijusias kitas teises, paskatinti ir sustiprinti akcininkų įsitraukimą į bendrovės valdymą⁴⁹. Trečiasis etapas gali būti priskiriamas

---

⁴⁷ 1968 m. kovo 9 d. Pirmoji Tarybos direktyva 68/151/EEB, 1976 m. gruodžio 13 d. Antroji Tarybos direktyva 77/91/EEB, 1978 m. spalio 9 d. Trečioji Tarybos direktyva 78/855/EEB, 1978 m. liepos 25 d. Ketvirtoji Tarybos direktyva 78/660/EEB, 1982 m. gruodžio 17 d. Šeštoji Tarybos direktyva 82/891/EEB, 1989 m. gruodžio 21 d. Vienuoliktoji Tarybos direktyva 89/666/EEB, 1989 m. gruodžio 21 d. Dvyliktoji bendrovių teisės direktyva 89/667/EEB, 1992 m. lapkričio 23 d. Tarybos direktyva 92/101/EEB, papildanti Direktyvą 77/91/EEB, 2003 m. liepos 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/58/EB, pakeičianti 1968 m. kovo 9 d. Pirmąją Tarybos direktyvą 68/151/EEB.

⁴⁸ 2007 m. liepos 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2007/36/EB dėl naudojimosi tam tikromis akcininkų teisėmis bendrovėse, kurių akcijos įtrauktos į prekybą reguliuojamoje rinkoje. OL 184/147.

⁴⁹ 2003 m. gegužės 21 d. Europos Komisijos komunikatas Europos Tarybai ir Europos Parlamentui „Bendrovių teisės modernizavimas ir bendrovių valdymo tobulinimas Europos Sąjungoje“. Briuselis, COM (2003) 284 final., o toliau ir vėlesniame 2012 m. veiksmų plane Europos Komisija pažymėjo, kad efektyvus, tvarus akcininkų įsitraukimas yra Europos bendrovių valdymo modelio šerdis. Europos Komisijos Komunikatas „Europos bendrovių teisės ir įmonių valdymo veiksmų planas. Šiuolaikinė

pakeitimams po 2015 m. EBPO rekomendacijų⁵⁰ susijusių su akcininkų teisėmis Lietuvai. Tapdama EBPO visaverte nare, Lietuva turėjo iš naujo peržvelgti norminę bazę, susijusią su bendrovių valdymu ir atitinkamai pakoreguoti normas atsižvelgiant į pateiktas rekomendacijas. Jose buvo pateikti nurodymai užtikrinti reguliavimą, kuris pirma, suteiktų akcininkams pagrindines teises ir sudarytų galimybes jas efektyviai apginti priverstinai, antra, panaikintų diskriminacines normas, susijusias su akcininkų teisėmis ir suvienodintų galimybes visiems akcininkams dalyvauti bendrovės valdyme neatsižvelgiant į jų turimą akcijų skaičių, rezidavimo vietą. Trečia, suteiktų galimybę gauti visą reikalingą informaciją sprendimams priimti. Pakeitimus susijusius su akcininkų teisėmis, kuriuos įtakojo visi trys etapai, pagrinde įgyvendino ABĮ.

ABĮ, paraleliai su CK, šiandien yra pagrindinis akcininkų teises įtvirtinantis teisės aktas. Lietuvos bendrovių teisėje akcininko teisių atsiradimo momentas siejamas su nuosavybės teisės į akcijas atsiradimu, kadangi akcininku fizinis arba juridinis asmuo laikomas tas, kuris įsigijo bendrovės akcijų. ABĮ konkrečiai neaptaria momento, nuo kada atsiranda nuosavybės teisė į akcijas, tačiau tai priklauso nuo to, ar akcijos yra materialios ar nematerialios, ir nuo to, kaip jos yra įgyjamos – pirminėje rinkoje (steigimo būdu, įstatinio kapitalo padidinimo būdu) ar antrinėje rinkoje (perkant, dovanojant, mainant akcijas)⁵¹. Pažymėtina, kad akcinių bendrovių akcijos gali būti tik nematerialios⁵². Tai reiškia, kad akcijos apskaitomos elektroninėje platformoje, vertybinių popierių sąskaitoje, kuri atidaroma asmens, pareiškusio valią įsigyti pasirinktos bendrovės akcijų. Su nuosavybės teise siejamos akcininkų teisės, kurias suteikia įgytos akcijos, tam tikrais atvejais gali būti įgyvendinamos tik įvykdžius tam tikras sąlygas, pavyzdžiui, balsavimo teisę

---

teisinė sistema didesniai akcininkų aktyvumui ir įmonių tvarumui užtikrinti“. Strasbūras, COM (2012) 740 final.

⁵⁰ LIETUVOS stojimo į EBPO rekomendacija. [interaktyvus] [žiūrėta 2020 m. vasario 18 d.] Prieiga per internetą:

<http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=C%282015%2992/FINAL&docLanguage=En>

⁵¹ 2019 m. gegužės 22 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikos dėl akcininko teisių įgyvendinimo ir jų gynimo būdų apžvalga. (Teismų praktika 50). [interaktyvus] [žiūrėta 2019 m. rugsėjo 28 d.] prieiga per internetą: https://www.lat.lt/data/public/uploads/2019/06/2019_akcininko-teisiu-igyvendinimo-apzvalga.docx.

⁵² ABĮ 40 str. 7 d.

visuotiniuose akcininkų susirinkimuose suteikia tik visiškai apmokėtos akcijos⁵³. Vertinant ABĮ nuostatas sistemiškai, manytina, kad ir visas kitas teises akcininkas gali įgyvendinti tik visiškai apmokėjęs pasirašytų akcijų emisijos kainą, išskyrus atvejį, kai leidžiama balsuoti visuotiniuose akcininkų susirinkimuose iki akcijų apmokėjimo termino, kadangi atitinkamos teisės yra suteikiamos fiziniam arba juridiniam asmeniui, turinčiam akcininko statusą⁵⁴. ABĮ 3 straipsnio 2 dalis numato, kad kiekvienas akcininkas bendrovėje turi tokias teises, kokias suteikia jam nuosavybės teise priklausančios bendrovės akcijos, o esant toms pačioms aplinkybėms, akcininkai laikomi lygiateisiais. Teoriškai, akcininko teisėmis gali pasinaudoti bet kuris asmuo, turintis akcininko statusą, t. y. nuosavybės teise valdantis bent vieną akciją, tačiau šiuo klausimu yra išimčių, ypač kalbant apie biržines bendroves.

Doktrinoje pagal subjektus akcininko teisės skirstomos į kiekvieno akcininko, smulkiųjų akcininkų bei kontroliuojančio akcininko teises⁵⁵. Vertinant turtines ir neturtines teises, kurios suteikiamos kiekvienam akcininkui ir kurios įtvirtintos ABĮ 14, 15, 16, 16¹, 17, 18, 21 ir kt. straipsniuose, pavyzdžiui, teisė gauti pelno dalį dividendo forma, teisė dalyvauti visuotiniame akcininkų susirinkime, teisė balsuoti, teisė į informaciją, teisė reikalauti žalos, padarytos bendrovės valdymo organų veiksmais, atlyginimo, taip pat teisė ginčyti bendrovės *ultra vires* sandorius CK 1.82 straipsnio pagrindu⁵⁶ ir kt., kyla klausimas, ar tikrai užtenka turėti bent vieną akcinės bendrovės akciją, ar visgi šių teisių įgyvendinimas yra sąlyginis. Taip pat, kiek akcininkas, valdydamas nuosavybės teise mažą kiekį akcijų, yra suinteresuotas pasinaudoti šiomis teisėmis ir ar jo suinteresuotumo kaštai neviršytų gaunamos naudos. ABĮ dėl aukščiau išvardintų teisių įgyvendinimo nenumato jokių sąlygų susijusių su turimų akcijų kiekiu, iš esmės akcininkas gali įgyvendinti šias teises turėdamas ir labai nežymią dalį akcinės bendrovės įstatiniame kapitale. Kai kurioms teisėms įgyvendinti turi reikšmės ne akcijų skaičius, bet kiti apribojantys arba atgrasantys nuo pasinaudojimo mechanizmai, pavyzdžiui, jau minėta, akcininko teisė

---

⁵³ ABĮ 17 str. 1 d.

⁵⁴ ABĮ 3 str. 1 d. nurodo, kad akcininkai yra fiziniai ir juridiniai asmenys, kurie yra įsigiję bendrovės akcijų.

⁵⁵ MIKALONIENĖ, L. *Uždarnosios akcinės bendrovės akcininko teisės ir jų gynimo būdai*: Monografija. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2015, p. 63.

⁵⁶ Bendrovių teisėje ši akcininko teisė grindžiama išvestinio ieškinio (angl. *derivative action*) institutu.

į informaciją, taip pat akcininko teisė ginčyti *ultra vires* sandorius CK 1.82 straipsnio pagrindu. Šio straipsnio formuluotė nurodo, kad įstatymai gali nustatyti specialius reikalavimus susijusius, pavyzdžiui, su akcijų (balsų) skaičiaus turėjimu, tačiau įstatymai to nenumato, kas iš dalies leidžia šia teise pasinaudoti visiems akcininkams, tačiau pripažįstama, kad tai kolektyvinis teisių gynimo būdas ir negarantuoja akcininko asmeninės naudos.

ABĮ, CK įtvirtintos akcininkų teisės, kurios įgyvendinamos individualiai arba kolektyviai. Nors tiesiogiai neįvardijamos, tačiau nuostatos, kurios įtvirtina tam tikras teises susijusias su atitinkamu akcijų (balsų) skaičiumi, laikomos smulkiųjų akcininkų apsauginėmis teisėmis, o jų apsauga laikoma viešuoju interesu⁵⁷. Tokiomis teisėmis pripažįstamos šios: smulkieji akcininkai, kuriems priklausančios akcijos suteikia ne mažiau kaip 1/10 visų balsų, turi iniciatyvos teisę sušaukti visuotinį akcininkų susirinkimą (ABĮ 23 straipsnio 1 dalis), CK taip pat nustatyta ne mažiau kaip 1/10 visų balsų turinčio akcininko teisė inicijuoti bendrovės veiklos tyrimą (CK 2.124–2.131 straipsniai), akcininkai, turintys ne mažiau kaip 1/20 visų balsų, gali papildyti visuotinio akcininkų susirinkimo darbotvarkę (ABĮ 25 straipsnio 3 dalis), taip pat gali siūlyti naujus sprendimų projektus į susirinkimo darbotvarkę įtrauktais klausimais, papildomus kandidatus į bendrovės organų narius, auditorių ar audito įmonę (ABĮ 25 straipsnio 4 dalis). Nustatytą balsų skaičių gali turėti vienas arba grupė akcininkų, laikoma, kad kapitalo dalis, neviršijanti 5 proc., yra smulkieji akcininkai. Jiems suteikiama galimybė įgyvendinti ne tik pagrindines kiekvienam akcininkui suteikiamas teises, bet tuo pačiu ir prisidėti prie bendrovės valdymo ir kontrolės bei įtakoti tam tikrus sprendimus.

Kontroliuojantys akcininkai bendrovėje veikia kaip lemiamas veiksnys. Jų vertybinių popierių sąskaitoje esantis kontrolinis akcijų paketas dėl kurio jie ir vadinami kontroliuojančiais, turi žymią persvarą savo balsais. ABĮ numato specialią kontroliuojančio akcininko teisę sušaukti visuotinį akcininkų susirinkimą (ABĮ 23 straipsnio 4 dalis). Tokių specialių teisių įtvirtinimas ribojamas kontroliuojančių

---

⁵⁷ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 17 d. nutarimas Dėl Lietuvos Respublikos vertybinių popierių rinkos įstatymo 19 straipsnio 1 dalies (2001 m. gruodžio 17 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir dėl pareiškėjo – Panevėžio miesto apylinkės teismo prašymo ištirti, ar Lietuvos Respublikos vertybinių popierių rinkos įstatymo 16 straipsnio 2 dalis (2001 m. gruodžio 17 d. redakcija) neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Byla Nr. 25/04.

akcininkų nenaudai. Teismų praktikoje⁵⁸ įtvirtintos tam tikros kontroliuojančio akcininko elgesio normos, kurios savo pobūdžiu primena pasitikėjimo santykį, nors formaliai laikoma, kad tokio santykio saistymo su akcininku kilmė labai miglota.

Nepaisant doktrininio akcininkų teisių skirstymo, visi akcininkai užtikrintai turi teisę dalyvauti visuotiniame akcininkų susirinkime ir per jį įgyvendinti kitas teises. Įstatymų leidėjas akcininko, kaip akcijų savininko, teises bei pareigas įtvirtino atskirai nuo visuotinio akcininkų susirinkimo kaip bendrovės organo, teisių ir pareigų, nors iš esmės jos visos tarpusavyje susijusios, vienos kitas papildančios. Tokį skirstymą galbūt lėmė tai, kad akcininkas bendrovėje traktuojamas kaip visuotinio akcininkų susirinkimo dalyvis, kuriam suteikiamas atitinkamas teisių ir pareigų rinkinys ir kaip akcijų savininkas, kuriam taip pat suteikiamos atitinkamos teisės ir priskiriamos pareigos nesusijusios su dalyvavimu visuotiniame akcininkų susirinkime, bet nulemtos akcijų, kurias jis valdo nuosavybės teise.

Pažymėtinas momentas, kad akcininko teisės įgyvendinamos savo nuožiūra, nėra jokie priverstinio reguliavimo kaip ir pats asmens pasirinkimas tapti akcininku. Visuotinio akcininkų susirinkimo kompetencija pasireiškia per išimtinę teisę, tačiau ši kompetencija yra nedeleguotina kitiems bendrovės organams, tad šios kompetencijos pozicionavimas kaip teisė nėra visai teisingas atsižvelgiant ir į tai, kad šio organo sudarymas yra privalomas. Pozityvus normų įtvirtinimas sudaro galios įspūdį. Taigi, visuotinio akcininkų susirinkimo teisė ir pareiga spręsti esminius bendrovės veiklos klausimus – imperatyvi nuostata. Tuo tarpu akcininkas bendrovių teisėje – asmuo, turintis teisę pasirinkti kaip įgyvendins savo teises. Pavyzdžiui, teisė dalyvauti ir balsuoti visuotiniame akcininkų susirinkime – dispozityvi, nėra privalomo reikalavimo. Akcininkas gali pasirinkti dalyvauti fiziškai pats, įgalioti kitą asmenį arba išvis nedalyvauti, taip pat akcininkas gali perleisti savo balsavimo teises sutartimi. Kita vertus, teisė dalyvauti ir teisė balsuoti yra glaudžiai susijusios. Teisė dalyvauti apima ir teisę klausti bei kalbėti⁵⁹. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo

---

⁵⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. gruodžio 22 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 3K-3-587/2009 dėl kontroliuojančio akcininko balsavimo visuotiniame akcininkų susirinkime pagrįstumo ir sąžiningumo.

⁵⁹ ABĮ 21 straipsnio 1 dalis.

praktikoje⁶⁰ yra pažymima, kad dalyvavimo visuotiniame akcininkų susirinkime tikslas yra balsuoti. Analizuojant ABĮ 27 straipsnio 5 ir 8 dalis bei 30 straipsnio 2 dalies 1 punktą, darytina išvada, kad dalyvaujantis visuotiniame akcininkų susirinkime akcininkas savo valią dėl svarstomų susirinkime klausimų išreiškia dviem būdais, tai yra balsuodamas „už“ arba „prieš“⁶¹. Teisė, bet ne pareiga dalyvauti visuotiniame susirinkime, susijusi su efektyviu sprendimų priėmimu ir bendrovės valdymu.

Akcinėje bendrovėje neretai akcininkų skaičius būna pernelyg didelis, todėl ABĮ numatomas minimalus reikalavimas tam, kad visuotinis akcininkų susirinkimas būtų laikomas įvykusių⁶². Tokia nuostata sukuria veiksmingesnį sprendimų priėmimą, nereikalaujant visų dalyvių nuomonės, nes sprendimai priimami vadovaujantis daugumos, o ne bendru sutarimu. Kita vertus, akcininko aktyvus dalyvavimas visuotiniame akcininkų susirinkime suteikia jam galimybę prisidėti prie bendrovių valdymo ir taip įtakoti sprendimus, kurie gali paveikti jo interesus ir, žinoma, investicijas. Nepaisant to, kad ilgą laiką akcininkas buvo pasyvus, jis savo statusą išlaiko tol, kol turi nuosavybės teisę bendrovės akcijų, o tai sudaro galimybes jam bet kada įgyvendinti savo teises, kurias suteikia jo valdomos akcijos.

3.2. Akcininkų teisės valdyti ir kontroliuoti bendrovę

SRD I direktyvoje deklaruojama, kad reikia stiprinti akcininkų teises biržinėse bendrovėse ir skatinti akcininkus būti aktyviais. SRD I preambulės 3 punktas pabrėžia, kad veiksminga akcininkų kontrolė – būtina patikimo bendrovių valdymo sąlyga, todėl šią kontrolę reikėtų palengvinti ir skatinti. SRD I direktyva teigia, kad

---

⁶⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. kovo 3 d. nutartis civilinėje byloje A. K. ir UAB „Kriptonika“ v. I. D. (I. D.), A. D., V. P. (V. P.), UAB „Ashburn International“, UAB „Penki kontinentai“, Nr. 3K-3-135/2008.

⁶¹ Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. lapkričio 11 d. nutartis civilinėje byloje D. S. ir UAB „RSD Group“ v. UAB „Eoltas“, 2A-1939-413/2014.

⁶² ABĮ 27 str. 1 d. Visuotinis akcininkų susirinkimas gali priimti sprendimus ir laikomas įvykusių, kai jame dalyvauja akcininkai, kuriems priklausančios akcijos suteikia daugiau kaip 1/2 visų balsų. Nustačius, kad kvorumas yra, laikoma, kad jis yra viso susirinkimo metu. Jei kvorumo nėra, visuotinis akcininkų susirinkimas laikomas neįvykusių ir turi būti sušauktas pakartotinis visuotinis akcininkų susirinkimas, kuris turi teisę priimti sprendimus tik pagal neįvykusio susirinkimo darbotvarkę ir kuriam netaikomas kvorumo reikalavimas.

būtina patvirtinti priemones, suderinančias valstybių narių teisės aktus šioje srityje. Atsižvelgiant į tai, į direktyvą buvo įtrauktos nuostatos dėl akcininkų balsavimo, akcininkams suteikiamos teisės balsuoti pagal įgaliojimą ir įtvirtinamos nuostatos susijusios su tarpvalstybiniu balsavimu, akcininkams suteikiama teisė papildyti visuotinio akcininkų susirinkimo darbotvarkę, pateikti klausimus bendrovėms, įtvirtinamos nuostatos leidžiančios bendrovėms sudaryti akcininkams galimybes balsuoti visuotiniame akcininkų susirinkime naudojantis elektroninių ryšių priemonėmis. Šioje darbo dalyje analizuojamos SRD I nustatytos akcininkų teisės papildyti darbotvarkę naujais klausimais ir teikti sprendimų projektus, taip pat minėta direktyva nenustatyta teisė skirti valdymo organus ir ratifikuoti jų sprendimus bei 2017 m. gegužės 17 dieną priimtos SRD I direktyvos pakeitimą įgyvendinančios direktyvos 2017/828 nuostatos suteikiančios akcininkams teisę balsuoti dėl valdymo organų atlygio politikos.

Akcininkai doktrinoje neretai vadinami bendrovės savininkais. Tokia pozicija susiformavo galbūt dėl to, kad bendrovės steigėjai, kurie buvo pradinis bendrovės steigimo minties šaltinis, tampa steigiamos bendrovės akcininkais⁶³. Įsteigtos ir reguliuojamoje rinkoje prekiaujančios biržinės bendrovės akcininkais gali tapti ir jos steigime nedalyvavę asmenys. Bendrovės kapitalas yra formuojamas akcininkų įnašais, tačiau šie įnašai tampa bendrovės turtu, kurį bendrovė valdo nuosavybės teise, akcininkams priklauso tik akcijos į kurias bendrovės kapitalas padalinamas. Tokiu būdu akcininkai yra atskiriami nuo bendrovės turto ir jos valdymo. Bendrovės ir akcininko turto atskirumas suponuoja tai, kad akcininkas savo valdymo teisę įgyvendina akcijų suteikiamų teisių ribose, tačiau šis valdymas nėra kasdienis (angl. *day to day*) bendrovės reikalų tvarkymas, o veikia vykstančių procesų kontrolė.

Akcininko valdymo teisės – tai teisių, kuriomis akcininkas prižiūri ir apsaugo investicijas (akcijas), visuma⁶⁴. Šios teisės skirstomos į dvi grupes, t.y.: vienai grupei priskiriama akcininko teisė dalyvauti valdant bendrovę, kiek tai susiję su visuotiniu akcininkų susirinkimu; kitai grupei priskiriamos akcininko apsauginės teisės, kurių sudedamosiomis būtų teisė į informaciją ir teisė kreiptis į teismą teisminės gynybos,

---

⁶³ Ši pozicija atsispindi ir ABI 6 str. 2 d.

⁶⁴ MIKALONIENĖ, L. *Uždarosios akcinės bendrovės akcininko teisės ir jų gynimo būdai*. Monografija. VĮ Registrų centras: Vilnius, 2015, p. 61.

siekiant apsaugoti investicijas⁶⁵. Doktrinoje daugiausiai akcininko valdymo teisė suprantama kaip strateginių sprendimų priėmimas dėl bendrovės veiklos visuotiniame akcininkų susirinkime balsuojant⁶⁶. Tačiau analizuojant akcininko teisę valdyti ir kontroliuoti bendrovę, reikėtų atsižvelgti į ekonomistų formuojamą požiūrį, kuris, kaip jau buvo aptarta 2 skyriuje, valdymo sąvoką pateikia kaip sprendimų inicijavimas, tvirtinimas, įgyvendinimas, stebėseną ir kontrolę.

Mokslininkai⁶⁷ akcininkams priskiria kelias į valdymo sąvoką patenkančias teises, pirma, teisė paskirti ir atšaukti valdymo organus (angl. *appointment and removal right*), antra, sprendimų teisė (angl. *decision right*), kuri apima ir teisę inicijuoti bei ratifikuoti sprendimus (angl. *the right to initiate and ratify decisions*). Doktrinoje esmine akcininkų valdymo teise laikoma galimybė paskirti ir atšaukti valdymo organus⁶⁸ (angl. *board*). Lietuvos ABĮ numato, kad visuotinis akcininkų susirinkimas vadovą tiesiogiai gali paskirti tik tuomet, kai nėra sudaroma stebėtojų taryba arba valdyba⁶⁹. Lietuvoje akcinės bendrovės privalo turėti ir bent vieną kolegialų organą⁷⁰, todėl tik uždarojoje akcinėje bendrovėje vadovą tiesiogiai gali paskirti visuotinis akcininkų susirinkimas, nes ši verslo organizavimo forma nereikalauja turėti kolegialaus organo. Akcinėje bendrovėje visuotinio akcininkų kompetencijoje pirmiausia yra paskirti kolegialų organą, o vadovo paskyrimas priklauso to organo kompetencijai, kuris sudaromas – valdybai ar stebėtojų tarybai. Vadovo atšaukimas iš pareigų taip pat priklauso kolegialaus organo kompetencijai. Lietuvoje visuotinis akcininkų susirinkimas turi teisę rinkti ir atšaukti auditorių ar audito įmonę metinių finansinių ataskaitų rinkinio auditui atlikti⁷¹, o priėmus sprendimą likviduoti bendrovę, paskirti likvidatorių bei jį atšaukti⁷². Šie organai nėra

---

⁶⁵ Ibid.

⁶⁶ GRUNDMANN, S. *European Company Law. Organization, Finance and Capital Markets. Second edition*, Oxford: Intersentia Ltd., 2012. p. 271.

⁶⁷ ARMOUR, J., HANSMANN, H., KRAAKMAN, R., *The Anatomy of Corporate Law: A Comparative and Functional Approach, Second edition*, Oxford: Oxford University Press, 2009, p. 42.

⁶⁸ Ibid. Pastaba: Autoriai vartoja sąvokas „*management*“, „*directors*“, „*managers*“, tai reiškia, kad jie neišskiria, kuriuos būtent organus paskiriant įgyvendinama akcininko teisė paskirti ar atšaukti organą. Tai priklauso nuo valstybių narių teisės, todėl kalbama apskritai apie tokią teisę.

⁶⁹ ABĮ 37 str.

⁷⁰ ABĮ 19 str. 2 d.

⁷¹ ABĮ 20 str. 5 d.

⁷² ABĮ 20 str. 1 d. 26 p., 73 str. 5 d.

nuolatiniai bendrovės veikloje ir apskritai nėra laikomi valdymo organais⁷³, tačiau jų paskyrimas priskirtinas visuotinio akcininkų susirinkimo kompetencijai, kadangi manytina, kad tai tiesiogiai susiję su akcininkų turtiniu interesu ir rizika.

ABĮ ir Lietuvos BVK numatyta, kad biržinėse bendrovėse tiek sudarant stebėtojų tarybą, tiek valdybą, ne mažiau nei 1/3 narių turi būti nesusiję su bendrove, kontroliuojančiu akcininku, valdymo organų narių šeimos, giminystės ryšiais ir pan.⁷⁴ ABĮ 33 straipsnio 2 dalis ir BVK numato, kad valdybos narių turėtų būti mažiausiai trys, tad taikant nepriklausomų narių principą mažiausiai vienas narys turėtų būti nesusijęs su bendrove, bendrovės kontroliuojančiu akcininku ir bendrovės organų šeimos nariais, ir kt. Manytina, kad tokiu būdu siekiama skaidresnio bendrovių valdymo, kuris tenkintų visų dalyvių interesus, o ne tik kontroliuojančio akcininko, kurio balsų svarumas gali nulemti daugumos valdymo ar priežiūros organų narių suformavimą. Stebėtojų tarybos nariams taikomi analogiški reikalavimai. Atsižvelgiant į tai, kad minėtus kolegialius organus su tam tikromis išimtimis renka visuotinis akcininkų susirinkimas, galima pripažinti, kad tai būtų priskirtina akcininkų pareigai išrinkti 1/3 dalį narių, kurie atitiktų nepriklausomumo reikalavimus. 2017 metų pabaigoje Europos rekonstrukcijos ir plėtros banko (angl. *The European Bank for Reconstruction and Development*, toliau – ERPB) atliktas tyrimas⁷⁵ parodė, kad iš tirtų 10 didžiausių Lietuvos biržinių bendrovių, tik 5 skelbia turinčios nepriklausomus valdybos organus, tačiau jų nepriklausomumas nėra pagrindžiamas.

Įdomu tai, kad Lietuvos įstatymai nenustato panašių nuostatų bendrovės vadovui, išskyrus nuostatą, kad bendrovės vadovu negali būti asmuo, kuris pagal teisės aktus neturi teisės eiti tokių pareigų⁷⁶. Pastaroji nuostata nėra detalizuojama ir nenukreipia pagal kuriuos teisės aktus tai turėtų būti vertinama, todėl vadovaujantis

---

⁷³ Pažymėtina, kad ABĮ 73 str. 6 d. ir 74 str. 1 d. nustatyta, jog nuo visuotinio akcininkų sprendimo likviduoti bendrovę ir paskyrus likvidatorių, jo statusas tampa kaip bendrovės valdybos ir vadovo, perima pastarųjų teises ir pareigas.

⁷⁴ ABĮ 31 str. 8 d., 33 str. 7 d.

⁷⁵ ERPB atliko tyrimą, įvertindamas valstybių narių bendrovių valdymo praktiką bei atitikimą ES bendrovių teisės reguliavimui, įskaitant akcininkų teisių įgyvendinimą, informacijos atskleidimą ir t.t. Tyrime dalyvavo ir Lietuva, Latvija bei Estija. Tyrimas apėmė 10 didžiausių kiekvienos valstybės biržinių bendrovių vykdomus skaidrumo ir atskleidimo reikalavimus ir tai kaip jos vykdo „*comply or explain*“ principą. European Bank for Reconstruction and Development Assessment of Corporate Governance in Transition Economies (tyrimas) [interaktyvus] [žiūrėta 2020 m. balandžio 14 d.] Prieiga per internetą: <https://www.ebrd.com/what-we-do/sectors/legal-reform/corporate-governance/sector-assessment.html>

⁷⁶ ABĮ 37 str. 2 d.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje⁷⁷, kurioje buvo sprendžiama dėl laikinųjų apsaugos priemonių, kurios uždraudžia laikinai eiti viešojo ar privataus juridinio asmens vadovo pareigas tam tikrą laiką, galime numanyti, kad ABĮ leidėjas tai ir turėjo mintyje. Tokios priemonės taikomos esant įvairiems administraciniais, pavyzdžiui, konkurencijos teisės⁷⁸ pažeidimams, taip pat baudžiamiesiems⁷⁹. Pažymėtina, kad renkant stebėtojų tarybos ir valdybos narius taip pat yra nustatyti tokie pat reikalavimai kaip ir vadovui šalia nuostatų, kad valdymo organų narių 1/3 dalis turėtų būti nesusiję asmenys. Peršasi išvada, kad vadovui netaikomas nesusijusių asmenų kriterijus. NASDAQ OMX Vilnius listinguojamų bendrovių valdymo kodekse taip pat nėra jokių reikalavimų, kurie reikalautų nepriklausomo vadovo. Tad tai galbūt galėtume paaiškinti dėl specialaus vadovo vaidmens bendrovėje. Jį saisto fiduciarinės pareigos bendrovei ir akcininkams⁸⁰, kita vertus ši nuostata taikoma visiems valdymo organams, todėl lieka neaišku, kodėl jiems taikomi skirtingi reikalavimai teisiniame reglamentavime. Svarstytinis argumentas, kad vadovo kaip vienasmenio valdymo organo buvimas bendrovėse nėra vieningas valstybių narių bendrovių valdymo sistemose, todėl nėra atskiro reguliavimo.

Latvijos BVK numato, kad bendrovių valdyboje turėtų būti bent puse nepriklausomų narių, ERPB tyrimo duomenimis penkios iš dešimties didžiausių Latvijos bendrovių atskleidė turinčios nepriklausomus valdybos narius, tačiau tik trys iš penkių atitiko reikalavimą turėti mažiausiai puse tokių narių. Estijos BVK numato tai, kad mažiausiai puse valdybos narių turėtų būti nepriklausomi, tačiau ERPB tyrimas atskleidė, kad septynios iš dešimties laikosi šio reikalavimo, tačiau tik dvi iš septynių laikosi reikalavimo, kad tokių narių turėtų būti mažiausiai puse.

Tiriamose ES valstybėse, pavyzdžiui, Latvijoje, akcininkų padėtis paskiriant akcinės bendrovės valdymo ir kitus organus, tokia pati kaip ir Lietuvoje. Latvijos komercinis įstatymas numato, kad visuotinis akcininkų susirinkimas turi teisę rinkti ir

---

⁷⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. kovo 16 d. nutartis civilinėje byloje pagal Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos kasacinį skundą dėl Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. rugsėjo 10 d. nutarties peržiūrėjimo uždarosios akcinės bendrovės „Užupio koliažai“ bankroto byloje dėl bendrovės vadovo teisės eiti viešojo ir (ar) privataus juridinio asmens vadovo pareigas ar būti kolegialaus valdymo organo nariu apribojimo. Nr. E3K-3-152-219/2016.

⁷⁸ Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas. *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 30-856, 40 str.

⁷⁹ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 89-2741, 68² str.

⁸⁰ ABĮ 19 str. 8 d.

atšaukti tarybą (angl. *council*), kuri atlieka priežiūros funkcija, tai pat kitus organus: auditorių, kontrolierių ir likvidatorių⁸¹. Estijos komercinis įstatymas⁸² numato visuotinio akcininkų susirinkimo teisę išrinkti bei atšaukti stebėtojų tarybą, paskirti auditorių. Iš esmės visuotinio akcininkų susirinkimo kompetencijoje esanti teisė paskirti ir atšaukti tam tikrus bendrovės valdymo bei kitus organus priklauso nuo valstybės nacionalinės teisės, pasirinktos bendrovės valdymo sistemos, tačiau tendencija išlieka vienoda, kad visuotinis akcininkų susirinkimas renka kolegialius organus, bet ne tiesiogiai⁸³ valdančius bendrovę - vadovus.

Valdymo ir kiti organai, atlikdami savo pareigas pagal kompetenciją, yra atskaitingi bendrovės akcininkams. Visuotiniam akcininkų susirinkimui teikia susirinkimų darbotvarkes, atsiliėpimus, pasiūlymus, susijusius su bendrovės veikla, suteikia informaciją apie bendrovę. Priimant kai kuriuos sprendimus, turi gauti ir visuotinio akcininkų susirinkimo sutikimą⁸⁴, jei tokia nuostata įtvirtinta bendrovės įstatuose. Akcininkai taip pat gali patys pateikti sprendimų projektus, pasiūlyti kandidatus į valdymo organus. Tokiu būdu jie įgyvendina minėtas iniciatyvos ir ratifikavimo teises. Pažymėtina, kad SRD I (preambulės 7 punktas) numatė, kad valstybės narės turėtų sudaryti sąlygas akcininkams įtraukti klausimus į teikti sprendimus į visuotinio akcininkų susirinkimo darbotvarkę laikantis terminų ir tvarkų, kurios ES yra skirtingos. Tokia galimybė akcininkams turėtų būti suteikiama laikantis dviejų taisyklių, pirma, akcininkų turima balsų riba neturėtų viršyti 5 proc. ir antra, visi akcininkai visais atvejais galutinį darbotvarkės variantą gautų likus pakankamai laiko iki visuotinio akcininkų susirinkimo. Valstybėms šiuo atveju nėra įtvirtinta reikalavimo suvienodinti terminus.

Sprendimų iniciatyvos teisę turi ne visi akcininkai, o tik tie, kuriems priklausančios akcijos suteikia ne mažiau kaip 1/20 visų balsų ir jei įstatuose nėra numatyta mažesnio balsų skaičiaus⁸⁵. ABĮ 25 straipsnio 4 dalies nuostatos formuluotė

---

⁸¹ Latvijos Republikos komercinis įstatymas. Latvijas Vēstnesis, Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 2000 m. gegužės 4 d., Nr. 158/160. [interaktyvus] [žiūrėta: 2020 m. sausio 23 d.] Prieiga per internetą: <https://likumi.lv/ta/en/en/id/5490-the-commercial-law> .

⁸² Estijos Republikos komercinis įstatymas. Riigikogu (liet. *Seimas*), 1995 m. vasario 15 d., Nr. RT I 1995, 26, 355. § 298 Competence of general meeting, 1 d. 4–5 p. [interaktyvus] [žiūrėta: 2020 m. sausio 23 d.] Prieiga per internetą <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/522062017003/consolide/current>

⁸³ Išimtis situacijoms, kuomet bendrovėse įtvirtinamas kiekybinis atstovavimas. CK 2.83 str. 2 d.

⁸⁴ Pavyzdžiui, ABĮ 34 str. 5 d.

⁸⁵ ABĮ 25 str. 4 d.

nėra visai tiksli. Teigiama, kad teise pasinaudoti gali turintys ne mažiau nei 1/20 visų balsų, tačiau po to tarsi prieštaraujama, kad visgi gali būti numatytas ir mažesnis balsų skaičius, jei įtvirtinama įstatuose. SRD I⁸⁶ preambulės 6 punkte numatyta, kad riba, siekiant pasinaudoti šiomis teisėmis, neturėtų viršyti 5 proc. bendrovės akcinio kapitalo. SRD I 3 straipsnis taip pat nurodo, kad valstybėms narėms netrukdoma imtis papildomų priemonių siekiant sudaryti palankias sąlygas akcininkams pasinaudoti savo teisėmis⁸⁷. Vadinasi reguliavimas gali būti tik griežtesnis. Šiuo atveju tokia situacija galėjo susidaryti dėl trupmeninės išraiškos Lietuvos bendrovių teisiniame reguliavime. Esminės klaidos tai nesudaro, tačiau lingvistinė išraiška koreguotina.

Taigi, ABĮ 25 straipsnio 3 dalyje numatyta, kad akcininkai, kuriems priklauso 1/20 visų balsų, likus ne mažiau kaip 14 dienų iki visuotinio akcininkų susirinkimo, gali papildyti darbotvarkę naujais klausimais ir pateikti sprendimų projektus, o jei sprendimų nereikia, paaiškinti dėl kiekvieno siūlomo klausimo. Tačiau bet kuriuo metu iki susirinkimo arba jo metu gali pateikti ir naujus sprendimų projektus, pasiūlyti papildomus kandidatus į bendrovės organų narius, auditorių ar audito kompaniją. Tai akcininkai gali padaryti tiek raštu, tiek elektroninių ryšių priemonėmis⁸⁸. Įstatyme nėra numatyta, ar tai gali padaryti vienas akcininkas, valdantis tiek balsų ar jų grupė. Vartojama daugiskaitos forma, tačiau šią teisę įgyvendinti gali atitinkamą balsų skaičių turintis akcininkas individualiai. Problema yra ir kita, kuri susijusi su to paties straipsnio 5 dalyje įtvirtintu reikalavimu informuoti akcininkus apie papildytą darbotvarkę. Numatyta, kad apie papildytą darbotvarkę akcininkai informuojami ta pačia tvarka kaip ir apie visuotinį akcininkų susirinkimą ir tai turi būti padaryta ne vėliau kaip likus 10 dienų iki visuotinio akcininkų susirinkimo. Taigi, lieka neaišku, kaip šis reikalavimas įgyvendinamas, jei dienotvarkė gali būti pildoma iki susirinkimo likus ne mažiau kaip 14 dienų, o apie papildymus turi būti pranešta ne vėliau kaip likus 10 dienų iki susirinkimo, tai

---

⁸⁶ 2007 m. liepos 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2007/36/EB dėl naudojimosi tam tikromis akcininkų teisėmis bendrovėse, kurių akcijos įtrauktos į prekybą reguliuojamoje rinkoje. OL 184/147.

⁸⁷ Ibid.

⁸⁸ ABĮ 25 str. numatyta, kad teikti darbotvarkės papildymus, sprendimų projektus galima ir elektroninio ryšio priemonėmis, vieninteliai reikalavimai, kurie taikomi, tai ryšio saugumas ir galimybė identifikuoti akcininką, tačiau tvarka nedetalizuojama, tokia pati situacija ir Latvijoje bei Estijoje.

informācijai išsiusti ir gauti 3 dienas gali buti nepakankams terminas. Latvijas komercinio įstatymo 274 straipsnyje įtvirtinta, kad akcininkai, valdantys 1/20 visu balsu, papildyti darbotvarę naujais klausimais gali ne veliau kaip 7 dienas nuo skelbimo paskelbimo dienos laikraštyje arba per 5 dienas nuo tos dienos, kai jie gavo pranešimą. Tačiau 276 straipsnio 2 ir 3 dalyse įtvirtinta, kad jei visuotiniame akcininku susirinkime yra atstovaujamas visas įstatinis kapitalas su balsavimo teisemis, gali buti svarstomi klausimai, neįtraukti į darbotvarę, taip pat priimami sprendimai del ju, jei visi balsavimo teise turintys akcininkai vieningai su tuo sutinka. Akcininkai tokiu atveju turi buti fiziškai vykstančiam susirinkime.

Įdomu tai, kad du Latvijos įstatymai tam tikrais klausimais dubliuojasi, pavyzdžiui, aukščiau nurodytas nuostatas įtvirtina Latvijos komercinis įstatymas, tačiau nemažai nuostatu, kurios taikomos biržinems bendrovems yra Latvijos finansiniu priemoniu įstatyme⁸⁹ (toliau – Latvijos FPRĮ). Latvijos FPRĮ 54² straipsnyje terminai tie patys kaip ir Latvijos komercinio įstatymo 276 straipsnyje, tačiau kalbant apie pranešimus, numatoma visą informaciją pateikti internetiniame puslapyje, kurio nuoroda buvo pateikta pranešant apie visuotinį akcininku susirinkimą. Latvijos reguliavimas apriboja klausimu apimtį, kurie gali buti sprendžiami neįtraukus ju iš anksto į darbotvarę. Nauji klausimai gali buti susije tik su organu perrinkimu, kito visuotinio akcininku sušaukimu, taip pat gali buti sprendžinama del organu veiksmu pažeidimo. Sunku įvertinti, kaip tai realiai įgyvendinama, tačiau akcininkai įprasta tvarka nepraleisdami terminu vis tiek turi galimybe įgyvendinti teise papildyti darbotvarę.

Estijos komercinio įstatymo 293 straipsnyje numatyta, kad akcininkai turintys 1/20 balsu gali papildyti darbotvarę naujais klausimais likus ne mažiau kaip 15 dienu iki visuotinio akcininku susirinkimo. To paties straipsnio 3 dalyje įtvirtinta, kad klausimai, kurie nera įtraukti į visuotinio susirinkimo darbotvarę, gali buti įtraukti visuotinio akcininku susirinkimo metu ne mažiau kaip devyniu dešimtu į visuotiniame akcininku susirinkime dalyvaujančiu akcininku sutikimu, jei ju akcijos atstovauja ne mažiau kaip du trečdalius įstatinio kapitalo. Estijos įstatymo nuostatos

---

⁸⁹ Finansu rinku priemoniu įstatymas. Latvijas Vestnesis, Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 2003 m, gruodžio 11 d., Nr. 175. [interaktyvus] [žiureta 2020 m. balandžio 1 d.] Prieiga per internetą: <https://likumi.lv/ta/en/en/id/81995>

liberalesnės, tačiau reikalauja kvalifikuotos daugumos balsų sutikimo ir iš esmės faktinio akcininkų dalyvavimo fiziškai, kadangi elektroninių ryšių priemonėmis ir paštu dalyvaujančių akcininkų balsai neskaičiuojami siekiant nustatyti kvorumą, kuris reikalingas klausimams, iš anksto neįtrauktiems į darbotvarkę, aptarti. Kita vertus, akcininkams taip pat palikta galimybė pateiktus klausimus svarstyti sušaukiant kitą visuotinį akcininkų susirinkimą, o esamame svarstyti tik darbotvarkėje esančius klausimus. Sprendimų projektus klausimams, kurie įtraukti į darbotvarkę, akcininkai gali pateikti likus ne mažiau kaip 3 dienom iki visuotinio akcininkų susirinkimo. Abejotina, ar numatytas terminas pakankamas tam, kad kiti akcininkai deramai susipažintų su sprendimų projektais. Kita vertus, Lietuvoje, sprendimų projektai gali būti teikiami ir susirinkimo metu. Iš viso to matyti, kad visose trijose Baltijos šalyse yra numatytų apribojimų papildyti darbotvarkę naujais klausimais susirinkimo metu suteikiant prioritetą apsaugoti akcininkų interesus, kurie nedalyvauja visuotiniame akcininkų susirinkime. Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad elektroninės ryšio priemonės dėl darbotvarkės papildymų naujais klausimais, sprendimų projektais nėra detalai reglamentuojamos nė vienoje iš tiriamų jurisdikcijų. Detalus elektroninių ryšių priemonių naudojimas šių teisių įgyvendinimui tikrai būtų aktualus.

Akcininkams svarbu ne tik turėti galimybę aptarti ir spręsti jiems rūpimus klausimus, bet ir turėti galimybę kontroliuoti veiksmus, kurių vykdymas gali turėti reikšmę jų turtiniams interesams, todėl akcininkams suteikiama ratifikavimo teisė⁹⁰. Pavyzdžiui, valdybai⁹¹ priimant sprendimus susijusius su bendrovės turtu⁹², akcininkai gali pasinaudoti ratifikavimo teise, bet tik tuomet, jei tokios nuostatos įtvirtintos bendrovės įstatuose. Įstatymo įtvirtintos nuostatos nėra imperatyvios, taip pat tokią teisę sprendimų pritarimui paliekama pasirinktinai, gali būti paskirta ne visuotinio akcininkų susirinkimui, bet stebėtojų tarybai, jei tokia sudaroma. Bendrovės įstatus tvirtinti yra visuotinio akcininkų susirinkimo kompetencija, tad nuostatos, kurios įtvirtintų visuotinio akcininkų susirinkimo ratifikavimo teisę esant klausimams susijusiems su didele bendrovės turto dalimi ir jo valdymu bei

---

⁹⁰ CK 2.83 str. 2 d. numatyta kiekybinio atstovavimo taisyklė: Kiekybinis atstovavimas turi būti numatytas juridinio asmens steigimo dokumentuose, nurodytas juridinių asmenų registre ir paskelbtas juridinių asmenų registro nuostatų nustatyta tvarka.

⁹¹ Jei valdyba bendrovėje nesudaroma, ABĮ 34 str. 4 d. 3-6 punktuose sprendimus priima ir veiksmus atlieka vadovas.

⁹² ABĮ 34 str. 4 d. 3-6 p.

disponavimu, turėtų būti įtvirtintos, nes tai iš esmės susiję su rizika, kuomet turtas gali žymiai sumažėti ir taip pažeisti akcininkų interesus. Kita vertus, Latvijoje, tokia teisė akcininkams iš vis nenumatyta. Estijoje valdybos sprendimams nėra numatyta visuotinio akcininkų susirinkimo pritarimo teisė, tačiau pagal Estijos komercinio įstatymo 323 straipsnį numatyta, kad įstatuose gali būti įtvirtinta visuotinio akcininkų susirinkimo pritarimo teisė stebėtojų tarybos sprendimams. Taip pat, stebėtojų taryba gali priimti sprendimus be visuotinio akcininkų susirinkimo, jei visi stebėtojų tarybos nariai tam pritaria.

2011 m. Žaliojoje knygoje Europos Komisija atkreipė dėmesį į aktualų klausimą – valdymo organų atlyginimus, pažymėdama, kad išryškėjo ir neatitikimas tarp veiklos rezultatų ir vykdomųjų direktorių atlyginimų. Taikant netinkamą atlyginimų nustatymo politiką ir (arba) paskatų sistemą, nauda gali būti bendrovių ir jų akcininkų bei kitų suinteresuotųjų šalių sąskaita nepagrįstai suteikiama vykdomiesiems direktoriams. Europos Komisija pateikė tris rekomendacijas, kurių pagrindinė esmė buvo tai, kad reikia atskleisti informaciją apie atlyginimų nustatymo politiką suteikiant akcininkams teisę balsuoti dėl atlyginimų politikos patvirtinimo. Šias Žaliosios knygos nuostatas įtvirtino ir SRD II, kurios 9 a straipsnis numato akcininkų teisę balsuoti dėl atlyginimų politikos. Lietuvoje šias nuostatas įgyvendino ABĮ 20 straipsnio 1 dalies 6 punktas ir 37³ straipsnis. Autoriaus nuomone, ši funkcija, kuri priskirta akcininkams labai nutolo nuo to, kas įprastai priskiriama visuotinio akcininkų susirinkimų kompetencijai. Atlygio politika dėl kurios akcininkai balsuoja, taikoma bendrovės vadovui, valdybos ir stebėtojų tarybos nariams (ABĮ 37³ straipsnio 1 dalis). Straipsnio nuostatos formuojamos taip, kad akcininkams suteikiama teisė patvirtinti atlygio politiką, bet ne ją spręsti. Analizuojant nuostatas, akcininkai, pirmą kartą pateiktą atlygio politiką, neturi kitos išeities kaip tik ją patvirtinti, kadangi nėra nuostatų, kurios suteiktų aiškumo, kas nutinka, kai nėra patvirtinama. Panašu, kad į SRD II direktyvos nuostatas buvo pažiūrėta neatidžiai, kadangi jos 9 a straipsnio 2 dalies 2 pastraipa numato atvejį, kai atlygio politika nepatvirtinama. ABĮ netiesiogiai įtvirtino akcininkų teisę atmesti atlygio politiką tik kai ji yra keičiama. Tuo atveju, kai keičiama atlygio politika nepatvirtinama visuotinio akcininko susirinkimo, tuomet lieka galioti jau vykdoma (t.y. pirminė akcininkų visuotinio susirinkimo patvirtinta) atlygio politika. Atkreiptinas dėmesys, kad Lietuvoje šios funkcijos dubliuojasi su valdymo organų funkcijomis ta dalimi,

kad parengtą atlygio politikos projektą analizuoja ir vertina valdyba (ABĮ 34 straipsnio 9² dalis), kuri savo ruožtu su atsiliepimais ir pasiūlymais teikia visuotiniam akcininkų susirinkimui. Visuotinis akcininkų susirinkimas prieš patvirtinant, manytina, taip pat turi susipažinti, išanalizuoti, galbūt pateikti klausimus ir tik tuomet gali priimti racionalų sprendimą dėl atlygio politikos, o ne tik šabloniškai ją patvirtinti, vadinasi akcininkai šiuo atveju tampa tam tikra prasme valdymo organams priskiriamų funkcijų įkaitai. Lietuvos ABĮ reguliavimas šiuo klausimu imperatyvus, nors SRD I aiškiai nurodo, kad toks akcininkų balsavimas gali būti tik patariamojo pobūdžio. Kita vertus, akcininkai neturi kitos išeities kaip tik balsuoti dėl atlygio politikos, nes jei nepatvirtina, ji turi būti pateikiama kitame visuotiniame akcininkų susirinkime.

Atkreipiamas dėmesys, kad EMCA šiuo klausimu palaiko pačią atlygio politiką. EMCA nuomone, didelėse bendrovėse, turinčiose daug akcininkų, kyla rizika, kad valdybos elgesys gali būti oportunistinis⁹³. 2008 m. Finansinė krizė parodė, kad akcininkai negalėjo kliudyti oportunistiniam elgesiui, ypač susijusiam su direktorių atlyginimu, todėl reikia suteikti akcininkams galimybę komentuoti ar patvirtinti direktorių atlyginimą.

Apibendrinant galima teigti, kad tiriamų valstybių bendrovių teisinis reguliavimas atitinka minimalius ES bendrovių teisės reguliavimu nustatytus standartus, tačiau pasigendama nuoseklumo, pavyzdžiui, Lietuvoje perkeliant direktyvų nuostatas. Taip pat galima pažymėti, kad elektroninių ryšių priemonių naudojimo nedetalizavimas sudaro tam tikrų papildomų kliūčių aptartų akcininkų teisių įgyvendinimui.

3.3. Akcininkų neturtinės teisės ir jų įgyvendinimas

Lietuvoje ABĮ įtvirtina akcininkų neturtines teises⁹⁴, kurias įgyja asmenys kartu su akcininko statusu. Doktrinoje dar sutinkamos definicijos kaip valdymo⁹⁵ arba

---

⁹³ Oportunizmas (*lot. opportunus* – patogus, naudingas), politinės veiklos būdas, kai tikslo siekiama naudojantis palankiomis aplinkybėmis, bet nesilaikant tvirtų principų, t. y. bet kokia kaina. Sąvokos paaiškinimas pateiktas vadovaujantis Visuotinės lietuvių enciklopedijos suteikta informacija. Prieiga per internetą: <https://www.vle.lt/Straipsnis/oportunizmas-148>.

⁹⁴ ABĮ 14 str. 1 d., 15 str., 16 str.

administracinės⁹⁶. Tai iš esmės tapačios sąvokos, kurios apima akcininkų galimybes įtakoti bendrovės valdymą, kuris glaudžiai susijęs su akcininku turtiniu interesu. Akcininkams suteikiamų neturtinių teisių tikslas visų pirma, apsaugoti turtinį interesą, antra, būti tinkamai informuotais ir trečia, gebėti priimti racionalius, įtakojančius bendrovės kaip interesų visumos, sprendimus. Pažymėtina, kad tolimesnėje analizėje bus vartojamos įstatyminės sąvokos ir tik nesant analogiškos terminologijos doktrinoje ar lyginamojoje jurisdikcijoje dalyje, bus nukrypstama nuo jos.

Lietuvos ABĮ 16 straipsnis nustato šias pagrindines neturtines akcininkų teises: dalyvauti visuotiniuose akcininkų susirinkimuose ir pagal akcijų suteikiamas teises juose balsuoti, gauti informaciją apie bendrovę ir kitas ABĮ ir kitų įstatymų bei bendrovės įstatų nustatytas neturtines teises. Akcininkai, manydami, kad bendrovės organų sprendimais buvo pažeistos jų teisės, turi teisę teikti ieškinius teismui dėl jų pripažinimo negaliojančiais. Tokią teisę įtvirtina CK 2.82 straipsnio 4 dalis ir speciali ABĮ norma – 19 straipsnio 10 dalis, kuriose nustatyta, kad bendrovių organų sprendimai gali būti teismo tvarka pripažinti negaliojančiais, jeigu jie prieštarauja imperatyviosioms įstatymų normoms, bendrovės steigimo dokumentams arba protingumo ar sąžiningumo principams⁹⁷. Akcininkų neturtinių teisių sąrašas ABĮ nėra baigtinis, jis gali būti plečiamas įstatuose bei kituose įstatymuose, pavyzdžiui VPI⁹⁸, FPRĮ⁹⁹.

Šioje darbo dalyje analizuojamos individualios akcininkų neturtinės teisės, nors, pavyzdžiui, balsavimo teisės esmė priskiriama kolektyviniams veiksams. Kita dalis neturtinių teisių gali būti įgyvendinamos individualiai kiekvieno akcininko nuožiūra, pavyzdžiui, ar dalyvauti visuotiniame akcininkų susirinkime ir jame balsuoti, akcininkas sprendžia asmeniškai. Kita vertus, nors balsavimas įgyvendinamas

---

⁹⁵MIKALONIENĖ, L. *Uždarosios akcinės bendrovės akcininko teisės ir jų gynimo būdai*. Monografija. VĮ Registrų centras: Vilnius, 2015, p. 60.

⁹⁶GRUNDMANN, S. *European Company Law. Organization, Finance and Capital Markets. Second edition*, Oxford: Intersentia Ltd., 2012. p. 281.

⁹⁷2019 m. gegužės 22 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikos dėl akcininko teisių įgyvendinimo ir jų gynimo būdų apžvalga. (Teismų praktika 50). [interaktyvus] [žiūrėta 2020 m. balandžio 5 d.] prieiga per internetą: https://www.lat.lt/data/public/uploads/2019/06/2019_akcininko-teisiu-igyvendinimo-apzvalga.docx.

⁹⁸Lietuvos Respublikos vertybinių popierių įstatymas. *Valstybės žinios*, 2007, Nr. 17-626.

⁹⁹Lietuvos Respublikos finansinių priemonių rinkų įstatymas. *Valstybės žinios*, 2007, Nr. 17-627.

individualiai, bet savo tikslą – priimti sprendimą, pasiekia tik kolektyviniais veiksmais. Balsavimo teisė yra *sine qua non* priimti demokratinį sprendimą¹⁰⁰.

Akcininko teisė į informaciją irgi gali būti įgyvendinama per akcininkų susirinkimą arba savo iniciatyva, t.y. akcininkas turi teisę susipažinti su informacija, kuri susijusi su klausimais, įtrauktais į akcininkų susirinkimo dienotvarkę arba bet kada tarp visuotinių akcininkų susirinkimų nenurodant priežasčių, jei prašoma informacija nesusijusi su bendrovės komercinėmis paslaptimis. Akcininko teisę kreiptis į teismą su ieškiniu gali būti įgyvendinama tiek individualiai, tiek kolektyviai, kadangi įstatymuose nėra nuostatų, įtvirtinančių minimalų ar maksimalų valdomų akcijų skaičiaus, kurį turint akcininkas galėtų įgyvendinti šią teisę, todėl ši teisė priskiriama kiekvieno akcininko teisei.

ES bendrovių teisės reguliavime, skirtame harmonizuoti akcininkų teises, taip pat *soft law* šaltiniuose esminis dėmesys skirtas tik pagrindinėms neturtinėms akcininkų teisėms, kuriomis siekiama įtraukti akcininkus į bendrovės veiklą arba apsaugoti savo investicijas bei tokiu būdu kontroliuoti valdymo organų veiksmus. Tad vadovaujantis tuo, šioje darbo dalyje bus analizuojamos tik šios neturtinės akcininkų teisės: teisė dalyvauti ir balsuoti visuotiniuose akcininkų susirinkimuose, teisė kreiptis į teismą su ieškiniu. Pastaroji teisė analizuojama pirmųjų dviejų minėtų teisių kontekste.

Nasdaq Baltic vertybinių popierių biržoje akcijomis prekiauja Lietuvos, Latvijos ir Estijos biržinės bendrovės¹⁰¹. Lietuvos 13 biržinių bendrovių veikia bent po vieną akcininką arba institucinį investuotoją valdantį 5 proc. ir daugiau iš kitų valstybių narių. Atitinkamai Latvijoje tokių bendrovių, kurių kapitale dalyvauja kitų šalių akcininkai arba instituciniai investuotojai, valdantys 5 proc. ir didesnę akcijų paketą yra 8, Estijoje – 6. Kai kurios bendrovės neapsiriboja tik Nasdaq vertybinių popierių birža, o taip pat prekiauja ir kitose vertybinių popierių biržose. Nėra tiksliai žinoma, kiek akcininkų valdo mažesnę dalį nei 5 proc. akcijų, kurių bendrovės nepateikia viešai ir kurie galimai yra ne tik valstybės narės, bet ir kitų valstybių

---

¹⁰⁰MIKALONIENĖ, L. *Uždarnosios akcinės bendrovės akcininko teisės ir jų gynimo būdai*. Monografija. VĮ Registrų centras: Vilnius, 2015, p. 136.

¹⁰¹ 2020 m. vasario 29 d. duomenimis Nasdaq Baltic vertybinių popierių biržoje prekiauja: Lietuvos – 29 akcinės bendrovės (dvi iš jų (AB „Energijos skirstymo operatorius“ ir AB „Ignitis gamyba“ 2019 m. yra pateikusios paraišką pasitraukimui iš biržos), Latvijos – 21 akcinė bendrovė, Estijos – 19 akcinių bendrovių.

rezidentai, o tai reiškia, kad yra akcininkų, kurių teisė dalyvauti ir balsuoti būtų pernelyg brangi ir nepasverinama, jei nebūtų įtvirtintos taisyklės, reikalaujančios valstybėms narėms sudaryti sąlygas tarpvalstybiniam (angl. *cross-border*) dalyvavimui ir balsavimui panaudojant tam tikrus teisinius ir techninius instrumentus.

Akcininkai laisvi modeliuoti savo veiksmus norėdami įgyvendinti šias savo neturtines teises. Akcininkas gali rinktis tarp šių modelių: asmeninio fizinio dalyvavimo ir balsavimo, gali balsuoti raštu pačiame susirinkime nedalyvaudamas, gali dalyvauti per įgaliotą atstovą. SRD I 8 straipsnyje įtvirtintas modelis leidžia akcininkams dalyvauti elektroninių ryšių priemonių pagalba fiziškai nedalyvaujant nustatytoje susirinkimo vietoje: tiesioginė visuotinio akcininkų susirinkimo transliacija, tiesioginis dvipusis ryšys, kurio metu akcininkai gali kreiptis į visuotinį susirinkimą per atstumą bei galimybė balsuoti prieš arba per visuotinį akcininkų susirinkimą, kai nereikia paskirti įgaliotinio, kuris fiziškai dalyvautų susirinkime. Neatsižvelgiant į akcijų valdomą skaičių, bet kuris akcininkas gali pasinaudoti vienu iš aukščiau pateiktų modelių dalyvauti visuotiniame akcininkų susirinkime.

SRD I jau buvo įtvirtinusi visus pateiktus modelius, tačiau atsižvelgiant į šiuo metu galiojančią ABĮ 21 straipsnio 4 dalies redakciją, nėra aišku kaip Lietuvoje turėtų veikti dalyvavimas ir balsavimas elektroninių ryšių priemonių pagalba. Nuostata, kuri įtvirtina tokią galimybę yra veikiau dispozityvi ir nenumato įpareigojimo bendrovei suteikti tokią galimybę. SRD I 8 straipsnio 1 dalies nuostata įgalina valstybes leisti elektroninių ryšių priemones uždraudžiant tik apribojimus, kurie yra būtini ir proporcingi siekiant užtikrinti akcininkų tapatybės nustatymą bei elektroninio ryšio saugumą. Atsižvelgiant į ABĮ 21 straipsnio 8 dalį, dalyvaujant ir balsuojant elektroninių ryšių priemonių pagalba akcininkui nėra būtina pateikti asmens tapatybę patvirtinantį dokumentą. Kita vertus, jei elektroninių ryšių priemonėmis perduodamas bendrasis balsavimo biuletenis, tai akcininko tapatybė turi būti nustatoma kaip tai nurodo ABĮ 21 straipsnio 3 dalis, tačiau nedetalizuojama kaip tai turėtų būti atlikta. To paties straipsnio minėta 8 dalis nustato, kad dalyvaujant ir turint teisę balsuoti, kai balsuojama raštu, užpildant bendrąjį balsavimo biuletenį, akcininkui nereikia pateikti asmens tapatybę patvirtinančio dokumento. Susidaro dviprasmiška situacija, kuomet jei akcininkas balsuoja užpildydamas bendrąjį balsavimo biuletenį ir išsiunčia jį atgal bendrovei registruotu laišku, tai jo tapatybė nėra nustatoma, tačiau jei akcininkas

bendrajį biuletenį perduoda elektroninėmis priemonėmis, bendrovė turi identifikuoti akcininką. Taip pat neaišku, kam tenka pareiga užtikrinti informacijos saugumą.

ABĮ 30 straipsnis reguliuojantis bendro balsavimo biuletenio tvarką bendrovei paveda bendrajį biuletenį išsiųsti registruotu laišku arba įteikiant asmeniškai, kas turėtų būti itin nepatogu vertinant tai, kad vėliau akcininkas gali norėti jį perduoti elektroninių ryšių priemonėmis. Atsižvelgiant į tobulėjančias skaitmenines technologijas, derėtų būti svarstomas bendrųjų biuletenių siuntimo registruotu laišku atsisakymas, kad išvengti dviprasmiško reguliavimo ir taupant kaštus susijusius su laiškų siuntimu, o biuletenių formos galėtų būti pateiktos elektronine forma. Vertinant ABĮ 21 straipsnio nuostatas sistemiškai, susidaro įspūdis, kad akcininko dalyvavimo ir balsavimo elektroninių ryšių priemonėmis reguliavimas nėra aiškus. Bendrovės šią spragą galėtų užpildyti įtvirtindamos bendrovės įstatuose tam tikras dalyvavimo ir balsavimo elektroninių ryšių priemonėmis procedūras, nors konkrečiai tai įstatymai ir nenumato. Estijos reguliavime būtent tai ir atsispindi.

Estijos komercinio įstatymo 290¹ straipsnis numato, kad biržinės bendrovės įstatuose gali būti nurodyta, kad akcininkai gali dalyvauti visuotiniame akcininkų susirinkime ir naudotis savo teisėmis elektroninių ryšių priemonių pagalba fiziškai nedalyvaujant visuotiniame susirinkime ir nepaskyrus atstovo, jei tai įmanoma techniškai saugiu būdu. Įstatuose gali būti nustatyti *inter alia* aukščiau minėti SRD I įtvirtinti elektroninio dalyvavimo būdai. Estijos reguliavimas nustato būdus dėl dalyvavimo ir balsavimo elektroninių ryšių priemonėmis, konkrečių procedūrų pasirinkimą ir įtvirtinimą palieka bendrovei, tačiau įstatyme įtvirtintos nuostatos suteikia elektroninių ryšių priemonių naudojimui aiškumą. To paties įstatymo 298¹ straipsnis numato elektroninio balsavimo tvarką, kuri kaip ir dalyvavimo, konkrečiai turi būti įtvirtinta bendrovės įstatuose, o tvarką organizuoti ir tvirtinti gali valdyba. Stebėtojų taryba arba valdyba sprendžia ar visuotinis susirinkimas bus visiškai arba iš dalies realiu laiku perduodamas internetu, naudojant dvipusį ryšį ar kitu techniškai saugiu būdu.

Latvijos FPRĮ 54³ straipsnis numato akcininkų elektroninio dalyvavimo ir balsavimo tvarką biržinėse bendrovėse. Latvijos komercinis įstatymas, kuris reguliuoja įvairių verslo organizavimo formų veiklą kaip ir Estijos, šių klausimų nereguliuoja, išskyrus akcininkų galimybę dalyvauti ir balsuoti suteikiant kitam asmeniui įgaliojimą (angl. *by proxy*). Toks teisių įgyvendinimas Latvijoje

išsiskiriantis tuo, kad kitaip nei ABĮ, Latvijos FPRĮ akcininkų dalyvavimą ir balsavimą numato išskirtinai biržinėms bendrovėms (54 straipsnio 1² dalis), o Lietuvos ABĮ iš esmės nedraudžia tokiu būdu akcininkams dalyvauti ir balsuoti ir uždaro tipo bendrovėms bei atviro tipo bendrovėms, kurios neprekiauja savo akcijomis biržoje. Latvijos FPRĮ 54³ straipsnio reguliavimo turinys labai panašus į Estijos komercinio įstatymo 290¹ ir 298¹ straipsniais numatytą reguliavimą, kuris taip pat numato, kad bendrovės tikslią tvarką turi įtvirtinti bendrovių įstatuose, tačiau Latvijos FPRĮ pateikia SRD I numatytus būdus, iš kurių bendrovės gali rinktis.

Visos šalys SRD I įgyvendino panašiu laiku, šiek tiek vėluodamos, kadangi numatytas direktyvos įgyvendinimo terminas buvo 2009 m. rugpjūčio 3 d. Lietuvos ABĮ pakeitimai įsigaliojo 2009 m. liepos 17 d., Latvijos – 2009 m. spalio 15 d., Estijos – 2009 m. lapkričio 5 d. Lietuva buvo pirmoji įgyvendinusi direktyvos nuostatas savo teisės aktuose, tačiau ABĮ iki šiol neturi aiškios pozicijos dėl elektroninių ryšių priemonių naudojimo, nors buvo galima tiesiog perkelti SRD I nuostatas pažodžiui. SRD I įtvirtinti dalyvavimo ir balsavimo būdai elektroninių ryšių priemonių pagalba suteikia valstybėms narėms pasirinkti ir įtvirtinti mažiausiai vieną, o geriausia visus būdus, kuriuos valstybių narių bendrovės galėtų pasiūlyti akcininkams. Lietuvos ABĮ 26 straipsnio 1 dalyje yra numatyta, kad bendrovės organas priėmęs sprendimą sušaukti visuotinį akcininkų susirinkimą, pateikia informaciją ir dokumentus, reikalingus pranešimui parengti įskaitant dalyvavimo ir balsavimo visuotiniame akcininkų susirinkime elektroninių ryšių priemonėmis tvarką, jei bendrovės sudaro tokią galimybę (ABĮ 26 straipsnio 1 dalies 9 punktas). Pasirinkti metodus palikta bendrovėms, tačiau pasirinkimo turinys nedetalizuotas ABĮ kaip ir tai, kur ta tvarka turėtų būti įtvirtinta. Esamas reguliavimas leidžia suprasti, kad bendrovė kaskart šaukdama susirinkimą gali tą tvarką pakeisti.

2020 m. rugsėjo 3 d. įsigaliosiantys ABĮ 21 straipsnio 4 dalies pakeitimai vadovaujantis SRD II direktyva numato tvarką, kurios turi būti laikomasi biržinėse bendrovėse rezultatų patvirtinimui, jei akcininkas dalyvavo ir balsavo naudojantis elektroninių ryšių priemonių pagalba. Šis numatomas reguliavimo pakeitimas gal būtų gera pradžia norint tinkamai sureguliuoti akcininkų galimybę naudojantis elektroninių ryšių priemonėmis dalyvauti ir balsuoti visuotiniame akcininkų susirinkime, tačiau panašu, kad nuostatomis ir vėl naudojamosi šabloniškai be aiškesnio paaiškinimo, kur nesureguliuavus pradinio proceso, detalizuojamas rezultatų

fiksavimo ir perdavimo procesas. Šiems klausimams, įskaitant ir siunčiamų pranešimų akcininkams procesams, harmonizuoti Europos Komisija priėmė reglamentą¹⁰², kurio tikslas užtikrinti vienodą reguliavimą valstybėse narėse, kadangi neretai valstybės narės direktyvų nuostatas įgyvendina skirtingai interpretuodamos, taikomos ir naudojamos pranešimų formos skirtingos, siekiant to išvengti, Europos Komisija ryžosi kiek neįprastam bendrovių teisės reguliavimo metodui – priimant visoms valstybėms tiesiogiai taikomą teisės aktą. Kita vertus, reglamento taikymo efektyvumas paaiškės tik ateityje. Šiuo atveju, galima problema, kad valstybės narės turi leisti, o bendrovės gali laisvai pasirinkti leisti ar neleisti akcininkams pasinaudoti galimybe dalyvauti ir balsuoti visuotiniame akcininkų susirinkime elektroninių ryšių priemonių pagalba. Panašu, kad reguliavimas, kuomet bendrovės nesudaro tokios galimybės, iš esmės nepasiekia savo tikslo, tad akcininkai gali turėti tik kitą pasirinkimą, kuriuo būtų įgyvendinamos jų teisės jiems asmeniškai nedalyvaujant.

Itin svarbus akcininkų dalyvavimo ir balsavimo visuotiniame akcininkų susirinkime būdas yra paskiriant kitą asmenį, kuris vadovaudamasis akcininko duotais nurodymais, gali dalyvauti ir balsuoti akcininko vardu. SRD I preambulės 10 punkte nurodyta, kad geram bendrovių valdymui reikalingas sklandus ir veiksmingas balsavimo pagal įgaliojimą procesas, tačiau pripažįstama, kad nepaisant to, taip pat reikalingos ir apsaugos priemonės, kad būtų išvengta galimo piktnaudžiavimo balsavimu pagal įgaliojimą. Lietuvos ABĮ 30¹ įtvirtina akcininko dalyvavimą ir balsavimą visuotiniame akcininkų susirinkime asmeniui, kuriam akcininkas suteikė įgaliojimą veikti jo vardu. ABĮ nustato, kad įgaliotinis turi tokias pačias teises, kokias turėtų jo atstovaujamas akcininkas ir visuotiniame akcininkų susirinkime jis turi balsuoti tik pagal akcininko duotus nurodymus. ABĮ 21 straipsnio 8 dalies, 30¹ ir 30² straipsnių sisteminė analizė leidžia teigti, kad įgaliotinis gali dalyvauti ir balsuoti naudodamasis elektroninių ryšių priemonėmis, tačiau prieš tai bendrovei turi būti pateikiamas elektroninis pranešimas apie suteiktą įgaliojimą ir pats įgaliojimas. Iš ABĮ 30² straipsnio nuostatų matyti, kad įgaliojimas turi būti rašytinis, notaro patvirtinimas nereikalingas.

---

¹⁰² 2018 m. rugsėjo 3 d. Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) Nr. 2018/1212, kuriuos įgyvendinant Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2007/36/EB nuostatas, nustatomi būtinieji akcininkų identifikavimo, informacijos perdavimo ir akcininkų naudojimosi savo teisėmis palengvinimo reikalavimai. Reglamentas pradedamas taikyti 2020 m. rugsėjo 3 d.

Nuostatos, kuriose teigiama, kad akcininkas gali tiek suteikti įgaliojimą, tiek apie tokio įgaliojimo suteikimą pranešti bendrovei elektroninių ryšių priemonėmis sukelia neaiškumo dėl įgaliojimo formos. Žinoma, kad tai turi būti rašytinė forma, tačiau ar šiuo atveju pakanka tik elektroninio laiško, ar turi būti dokumentas perkeltas į skaitmeninę formą, ar pateiktas per bendrovės vidinę svetainę, jei tai techniškai įmanoma ir pan. Lietuvoje veikia Valstybės įmonės Registrų centro (toliau – Registrų centras) paslauga, kurios pagalba fiziniai asmenys gali sudaryti įgaliojimus atitinkamiems veiksams atlikti, deja, šiuo atveju tokia paslauga negalima bendrovių dalyviams, kadangi neatitinka veiksmų turinio, kuriuos atlikti galima paskirti kitą asmenį naudojantis minėta platforma. Bendrovių atveju taip pat yra sukurta įgaliojimų sistema, kurios pagalba bendrovės gali įgaluoti savo atstovus elektroniniu būdu pasirašyti ir teikti dokumentus, tačiau tai taip pat nepatenka į nagrinėjamą atvejį. Jei tokia sistema ir būtų sukurta, kurios pagalba bendrovių dalyviai galėtų įgaluoti kitus asmenis dalyvauti ir balsuoti visuotiniuose akcininkų susirinkimuose Lietuvos bendrovėse, abejotina, kad ji pasiteisintų, kadangi ja pasinaudoti greičiausiai galėtų tik fiziniai ir juridiniai asmenys registruoti Lietuvoje, todėl reiktų platesnės apimties sistemos, kuri veiktų visoje ES.

Vadovaujantis ABI 29 straipsnio 5 dalimi, kurioje nurodoma, kad prie visuotinio akcininkų susirinkimo protokolo turi būti pridedami visi dokumentai įskaitant ir įgaliojimus bei kitus dokumentus, patvirtinančius asmenų teisę balsuoti. Plačiąja prasme į kitų dokumentų sąvoką galėtų pakliūti ir, pavyzdžiui, elektroninio laiško forma suteiktas įgaliojimas, tačiau siaurąja prasme lieka visgi neaišku, ką įstatymo leidėjas turi mintyti. Kita vertus, ABI 26² straipsnio 3 dalyje ir VPI 20 straipsnio 3 dalyje nurodyta, kad bendrovė kartu su pranešimu apie šaukiamą visuotinį akcininkų susirinkimą arba akcininko prašymu po susirinkimo paskelbimo dienos turi sudaryti sąlygas gauti išspausdintą popieriuje arba elektroninėmis priemonėmis perduodamą įgaliojimo atstovauti akcininkui formą. Iš šios nuostatos galima suprasti, kad formą suteikia bendrovė, tačiau ar tai reiškia, kad akcininkas gali spausdintą formą užpildęs ir perkėlęs į skaitmeninę formą nusiųsti elektroniniu laišku, ar spausdintas egzempliorius gali būti pateikiamas tik fizine forma nėra patikslinta. Bendrovės pateikiama spausdinta forma, kurios tikslas bendrovei pateikti užpildytą fizinį įgaliojimą tikriausiai yra visiškai betikslis, kai fizinis asmuo įgalioja kitą asmenį, kadangi toks įgaliojimas turi būti patvirtintas notaro. Įprastai, Lietuvoje

notarai turi savo ruošiamas įgaliojimų formas, tikėtina, kad tokia praktika yra ir kitose valstybėse. Taip pat Lietuvoje notaras, rengdamas įgaliojimą, tvirtina ne tik asmens tapatybę, bet ir įgaliojime esantį tekstą, kitų asmenų ruošto teksto jie negali patvirtinti, o gali paliudyti asmens parašą, kuris pasirašo kaip teksto autorius, t.y. šiuo atveju akcininko, įgaliojančio kitą asmenį, parašo tikrumą. Nėra tikslių duomenų ir kaip siunčiama elektroninėmis priemonėmis perduodamo įgaliojimo forma, kadangi turi būti užtikrinamas informacijos saugumas ir turi būti galima nustatyti akcininko tapatybę. Šiek tiek vėliau bus analizuojamas bendrovės, kuriomis akcijomis prekiaujama reguliuojamoje rinkoje, realus atvejis kaip visa tai atrodo bendrovių pranešimuose apie šaukiamą visuotinį akcininkų susirinkimą.

Estijos komercinis įstatymas aiškiai atriboja akcininko galimybę dalyvauti pagal įgaliojimą arba elektroninių ryšių priemonėmis, nenumatydamas akcininko atstovo dalyvavimo elektroninių ryšių priemonėmis. Estijos komercinio įstatymo 297 straipsnio 4 dalyje numatyta, kad akcininkas gali dalyvauti pats arba atstovaujamas įgalioto asmens, o dokumentas, patvirtinantis tokią atstovo teisę, turi būti rašytinis. Apie išduotą įgaliojimą akcininkas bendrovei turi pranešti saugiu būdu ir tokiu, kad būtų galima identifikuoti akcininką, išdavusį įgaliojimą. Priimtini būdai paliekami bendrovių sprendimui, kurie turi būti įtvirtinti bendrovių įstatuose. Pažymima, kad akcininko atstovo dalyvavimas neužkerta kelio paties akcininko dalyvavimui visuotiniame akcininkų susirinkime. Ši nuostata sukelia dviprasmiškas mintis dėl balsavimo, tačiau tai tikriausiai palikta šalių susitarimui.

Latvijos poziciją dėl akcininkų dalyvavimo ir balavimo pagal įgaliojimą išreiškia du įstatymai: Latvijos komercinis įstatymas (277 straipsnis) ir Latvijos FPRĮ (54⁴ straipsnis). Komercinis įstatymas numato apskritai tokią galimybę ir įtvirtina įgaliojimo rašytinę formą. Įgaliojimas turi būti pridodamas prie visuotinio akcininkų susirinkimo protokolo ir gali būti pateikiamas prieš pat susirinkimo pradžią. Iš šių nuostatų galima suprasti, kad akcentuojamas fizinis įgaliotinio dalyvavimas. Kita vertus, Latvijos FPRĮ numato, kad akcininkai gali paskirti ir atšaukti įgaliojimus naudojantis elektroninių ryšių priemonių pagalba, tačiau tokia galimybė turėtų būti įtvirtinta bendrovės įstatuose. Jei tokia teisė akcininkams suteikiama, Latvijos FPRĮ nurodo, jog tokiu atveju bendrovė užtikrina: 1) akcininkų įgaliojimo kaip elektroninio

dokumento įforminimo tvarka pagal Elektroninių dokumentų įstatymo¹⁰³ reikalavimus ir pateikimas elektroniniu būdu bus įtvirtinti bendrovės įstatuose; 2) elektroninių dokumentų tvarkymui būtų taikomi Elektroninių dokumentų įstatymo reikalavimai; 3) bendrovė gali patikrinti, ar elektroninis parašas yra saugus ir naudojamas pagal Elektroninių dokumentų įstatymo reikalavimus; 4) galima identifikuoti tikslią datą ir laiką, kuomet įgaliojimas buvo pasirašytas ir pateiktas akcinei bendrovei.

Akcininkų dalyvavimo ir balsavimo elektroninių ryšių priemonėmis ir pagal įgaliojimą aspektus įtvirtina ir *soft law* šaltiniai. EBPO principai (II principo C dalies 2 punktą) numato, jog bendrovių valdymo sistema turėtų užtikrinti naudojamąsi elektroninėmis ryšių priemonėmis tiek akcininkų dalyvavimui ir balsavimui, tiek įgaliojimų perdavimui, tačiau išsamiai neaptaria. EMCA 11 skyriaus 5 dalies nuostatos, iš esmės pakartojančios SRD I direktyvos 8 straipsnio nuostatas, taip pat numato galimybę bendrovėms rengti visuotinius akcininkų susirinkimus elektroninių ryšių priemonių pagalba bei skatinti akcininkus juose dalyvauti tokiu būdu. EMCA pabrėžia, kad tai ypač aktualu didelėms įmonėms, kurių akcininkais dažniausiai yra tarptautiniai investuotojai, nors tokia visuotinių akcininkų susirinkimų forma skatinama ir vidutinėms ar mažoms įmonėms. EMCA įtvirtina būdus, kurie minėti anksčiau (SRD I) ir kuriais naudojantis galima rengti visuotinius akcininkų susirinkimus elektroninių ryšių priemonių pagalba, tačiau taip pat nurodo, kad bendrovės savo įstatuose galėtų įtvirtinti smulkiųjų akcininkų teisę rengti visuotinį akcininkų susirinkimą dalyvaujant fiziškai. Tik šiuo atveju nėra aišku, kiek tuo būtų suinteresuoti patys smulkieji akcininkai, kurių dalyvavimas būtent ir yra skatinamas suteikiant galimybes dalyvauti ir balsuoti elektroninių ryšių priemonėmis.

SRD I, kaip jau buvo minėta, nedraudžia valstybėms imtis priemonių, kurios reikalingos apsaugoti nuo galimo piktnaudžiavimo balsavimu pagal įgaliojimą. SRD I 10 straipsnio 1 dalies antroje pastraipoje pažymima, kad valstybės narės turėtų panaikinti teisės normas, kuriomis apribojama arba leidžiama bendrovėms apriboti galimybę asmenims būti paskirtais įgaliotiniais, tačiau valstybėms leidžiama apriboti įgaliotų asmenų skaičių viename visuotiniame akcininkų susirinkime (SRD I 10

---

¹⁰³ Elektroninių dokumentų įstatymas. Latvijas Vēstnesis, Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 2002 m. spalio 31 d., Nr. 169. [interaktyvus] [žiūrėta 2020 m. balandžio 2 d.] Prieiga per internetą: <https://likumi.lv/ta/en/en/id/68521-electronic-documents-law>

straipsnio 2 dalies antra pastraipa). EMCA šiuo klausimu pateikia probleminę sritį į kurią turėtų būti atsižvelgta. Pasak EMCA, problemų gali kilti, kai akcininkai įgaliojimus suteikia vadovams. Deja, Baltijos šalys nėra įtvirtinusios draudimų įgaliojimus paskirti vadovams.

Atkreiptinas dėmesys, kad akcininkai, kurie investuoja į kelias, o gal net keliolika bendrovių, gali susidurti su įvairiomis techninėmis ir teisinėmis kliūtimis, kurie gali riboti jų teisių įgyvendinimą, todėl bendrovėms tenka pareiga tinkamai informuoti akcininkus apie vykstantį visuotinį akcininkų susirinkimą įtraukiant ir duomenis apie jų galimybes dalyvauti ir balsuoti elektroninių ryšio priemonių pagalba bei įgaliojimams taikomus reikalavimus. Pavyzdžiui, AB „Klaipėdos nafta“ 2020 m. kovo 19 d. paskelbė Nasdaq Baltic vertybinių popierių biržos internetiniame puslapyje¹⁰⁴ apie planuojamą neeilinį visuotinį akcininkų susirinkimą ir pateikė jo darbotvarkę. Bendrovė akcininkus informuoja, kad ji nesudaro galimybės dalyvauti ir balsuoti susirinkime elektroninėmis ryšio priemonėmis, tačiau akcininkas gali elektroninių ryšių priemonėmis įgalioti kitą fizinį ar juridinį asmenį dalyvauti ir balsuoti akcininko vardu susirinkime. Elektroninių ryšių priemonėmis išduotą įgaliojimą akcininkas turi patvirtinti elektroniniu parašu, sukurtu saugia parašo formavimo programine įranga ir patvirtintu Lietuvos Respublikoje galiojančiu kvalifikuotu sertifikatu. Apie elektroninių ryšių priemonėmis išduotą įgaliojimą akcininkas privalo pranešti bendrovei elektroniniu paštu ne vėliau kaip iki paskutinės darbo dienos prieš susirinkimą iki tam tikros valandos. Įgaliojimas ir pranešimas turi būti rašytiniai. Elektroniniu parašu turi būti pasirašytas pats įgaliojimas ir pranešimas bendrovei, o ne elektroniniu paštu atsiųstas laiškas. Pateikdamas Bendrovei pranešimą, akcininkas turi nurodyti internetinį adresą, iš kurio gali būti nemokamai atsisiunčiama akcininko elektroninio parašo tikrinimo programinė įranga.

Atsižvelgiant į AB „Klaipėdos nafta“ pranešimo turinį, galima suprasti, kad bendrovė į ABĮ 30² ir VPĮ 20 straipsnio 3 dalies nuostatas pažiūrėjo kūrybiškai ir prisitaikė savo poreikiams, tačiau ar užsienio investuotojai šiuo atveju gali turėti Lietuvos Respublikoje galiojantį kvalifikuotą sertifikatą nėra žinoma, kadangi

---

¹⁰⁴AB „Klaipėdos nafta“ pranešimas apie šaukiamą neeilinį visuotinį susirinkimą. [interaktyvus] [žiūrėta 2020 m. balandžio 2 d.] Prieiga per internetą: <https://cns.omxgroup.com/cdsPublic/viewDisclosure.action?disclosureId=929098&messageId=1170558>.

dažniausiai toks sertifikatas išduodamas asmeniui asmeniškai pagal jo asmens tapatybės kortelę. Kita vertus, AB „Klaipėdos nafta“ didieji akcininkai yra Lietuvos valstybė ir UAB koncernas „Achemos grupė“, kurie kartu valdo 82,73 proc. akcijų, deja, kas yra smulkieji akcininkai, viešai nėra žinoma, todėl tik galime preziumuoti, kad jei smulkieji akcininkai yra užsienio akcininkai, tai jų galimybė įgaluoti elektroninių ryšių priemonėmis gali būti apsinkinta. Bendrovė taip pat informuoja, kad atvykstantiems į susirinkimą būtina turėti asmens tapatybės dokumentą, įgaliotam atstovui – papildomai turėti nustatyta tvarka patvirtintą įgaliojimą. Fizinio asmens išduotas įgaliojimas turi būti patvirtintas notaro. Užsienio valstybėje išduotas įgaliojimas turi būti su vertimu į lietuvių kalbą ir įstatymų nustatyta tvarka legalizuotas. Nėra aišku, ar akcininkas galėtų įgaluoti elektroninių ryšių priemonių pagalba asmenį, kuris fiziškai dalyvautų visuotiniame susirinkime išvengiant notarinio patvirtinimo, vertimo ir legalizavimo procedūros, kas išties galėtų padėti išvengti nesusipratimų.

Įdomi situacija buvo analizuojama Lietuvos Aukščiausiame Teisme, kuriame buvo nagrinėta byla¹⁰⁵ dėl teisių atstovauti kitam akcininkui visuotiniame akcininkų susirinkime suteikimo pripažįstant atstovavimą egzistuojant ir visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimo pripažinimo negaliojančiu. Tai iš esmės realus pavyzdys kaip akcininkai gali susidurti su techninėmis ir teisinėmis kliūtimis norėdami įgyvendinti savo neturtines teises. Bendrovėje veikė keturi akcininkai, trys iš jų Italijos piliečiai. Vienas akcininkas valdantis 55 proc. visų akcijų vertės ir trys akcininkai, turintys iš viso 45 proc. visos akcijų vertės, o kiekvienas atskirai po 15 proc. Vienas Italijos pilietybės akcininkas mirė. Likę du akcininkai gavo pranešimus apie rengiamą visuotinį susirinkimą, vienas jų turėjo įgaliojimą veikti kito vardu, tad į susirinkimą atvyko tik įgaliotinis veikiantis už save ir už kitą akcininką, valdantį 15 proc. Įgaliojimas buvo surašytas italų kalba, kuriam reikėjo padaryti oficialų vertimą į lietuvių kalbą. Įgaliojimo originalas iš Italijos į Lietuvą buvo išsiųstas paštu, tačiau iki susirinkimo nebuvo gautas, tad akcininkas turėjo tik nepatvirtintą išverstą įgaliojimo kopiją bei pašto siuntos kvitą. Visuotinio akcininkų susirinkimo tikslas buvo vienintelis dienotvarkėje įrašytas klausimas dėl bendrovės likvidavimo, kuriame 55 proc. valdantis akcininkas balsavo „už“, o kitas atvykęs akcininkas, valdantis 15

---

¹⁰⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. spalio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-393/2010.

proc. savo vardu balsavo „prieš“. Įgaliotam akcininkui nebuvo leista balsuoti kito akcininko vardu, nes įgaliojimas neatitiko reikalavimų, t.y. buvo pateikta tik jo kopija, bet ne originalas. Lietuvos Aukščiausias Teismas konstatavo, pirma, kad įgaliuojimo materialioji teisinė reikšmė atstovavimo santykiams patvirtinti negali būti suabsoliutinta. Antra, įstatymuose nenustatyta, kad atstovavimas gali susiklostyti tik išdavus įgaliojimą; įgaliojimas gali būti išduotas jau susiklosčius atstovavimo teisiniams santykiams, todėl įgaliojimas turi tik ribotą materialiąją teisinę reikšmę. Trečia, nepaisant to, kad toks atstovavimas nėra aiškiai išreikštas, materialiuoju teisiniu požiūriu jis visiškai pakankamas sukurti atstovo ir atstovaujamojo tarpusavio teisėms ir pareigoms, lygiai taip pat kaip ir aiškiai išreikštas atstovavimas. Šioje byloje teismas pripažino 55 proc. valdančio akcininko veiksmus nesąžiningais Italijos piliečių akcininkų atžvilgiu. Teismai atsižvelgė ir į tai, kad Italijos piliečiams prirėkė daugiau laiko išsiaiškinti jiems siųstų pranešimų turinį, kuris buvo parengtas lietuvių kalba bei atitinkamai paruošti dokumentus, kurie reikalingi atstovavimui, todėl visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimas likviduoti bendrovę buvo pripažintas negaliojančiu ir pažeidusiu akcininkų interesus.

Aptarta byla iškelia ir kitą klausimą, kuris gali būti svarbus akcininko teisių įgyvendinimui, šiuo atveju, kai akcininkas miršta. Jo teisių paveldėtojai – būsimi akcininkai. Teismas minėtoje byloje pripažino, kad akcininko paveldėtojai turėjo būti informuoti apie rengiamą visuotinį akcininkų susirinkimą, tačiau autorius ne visai su tuo sutinka. Visų pirma, nagrinėjamoje byloje Italijos pilietybės akcininkas mirė 2007 m. rugpjūčio mėn. 24 d., pranešimas apie rengiamą visuotinį akcininkų susirinkimą buvo išsiųstas 2007 m. rugpjūčio 27 d., visuotinis akcininkų susirinkimas įvyko 2007 m. spalio 5 d., o tai reiškia, kad bendrovė galėjo nežinoti, kas yra akcininko teisių paveldėtojai ir ar apskritai tokių yra. Bendrovė negalėjo ir neturėjo galimybės žinoti, kokie terminai taikomi Italijoje paveldėjimui priimti ir gauti paveldėjimo teisės liudijimą, kadangi jie gali iš esmės nesutapti su Lietuvoje galiojančiais terminais. Akcininko paveldėtojų pareiga yra patiems kreiptis į bendrovę ir pranešti apie atitinkamą padėtį. Kita vertus, jei bendrovė žinojo, tuomet tai nepašalina jos pareigos informuoti paveldėtojus, tačiau paveldėtojai turėtų pateikti bendrovei pažymą apie priimtą palikimą, kurioje būtų nurodyti asmenys, priėmę mirusio akcininko palikimą. Šiuo atveju, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje, buvo pažymėta, kad tokia situacija vertintina kaip nesąžiningas pasinaudojimas susidariusia teisine situacija, kai

kiti akcininkai laikinai negalėjo pasinaudoti sprendimo teise balsuodami¹⁰⁶. Tokia praktika grindžiama tuo, kad akcininko teisių paveldėtojams neatimama teisė reikšti ieškinį ateityje dėl visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimų pripažinimo negaliojančiais.

Minėta situacija buvo analizuojama uždarojoje akcinėje bendrovėje. Akcinės bendrovės, kurios akcijomis prekiaujama reguliuojamoje rinkoje, atveju būtų išvengta situacijos, kai akcininko įpėdiniai nebuvo informuoti asmeniškai dėl tam tikrų specialių reikalavimų taikymo susijusių su informavimu apie šaukiamą visuotinį akcininkų susirinkimą (ABĮ 26¹ ir 26² straipsniai). Taip pat tikėtina, kad taikomi specialūs reikalavimai informaciją pateikti lietuvių ir anglų kalbomis¹⁰⁷ padėtų išvengti situacijos, kai kitų valstybių akcininkai patenka į nevienodą padėtį laiko atžvilgiu, kuris nustatomas visiems vienodas. Kita vertus, informacijos pateikimas anglų kalba negarantuoja, kad ją supranta visi akcininkai, tai galima tik preziumuoti, tačiau įpareigoti bendrovę informaciją teikti visomis jos akcininkų suprantamomis kalbomis būtų pernelyg didelė finansinė ir fizinė našta bendrovei.

Akcininkų neturtinių teisių įgyvendinimui gali kilti sunkumų ir dar vienu atveju bendrovėse, kurių akcijomis prekiaujama viešai. Valstybės narės, įskaitant ir Lietuvą, sutapatina dalyvavimą ir balsavimą, todėl akcininkai negali pasinaudoti teise dalyvauti visuotiniame akcininkų susirinkime be teisės balsuoti. Tokia situacija susiklosto, kuomet akcininkas pasinaudoja teise laisvai perleisti savo akcijas geriausiomis rinkos sąlygomis ir už geriausią kainą neatsižvelgiant į šaukiamo visuotinio akcininkų susirinkimo datą. Bendrovės, kurių akcijomis prekiaujama reguliuojamoje rinkoje taiko vienodą apskaitos dieną, kurios pabaigoje nustatomi akcininkai ir jų valdomų akcijų skaičius (SRD I 7 straipsnis 2 dalis). ABĮ 21 straipsnio 1 dalis ir 26 straipsnio 2 dalies 3 punktas įtvirtina, kad visuotiniame akcininkų susirinkime turi teisę dalyvauti asmenys susirinkimo apskaitos dienos pabaigoje buvę bendrovės akcininkais. Problema gali kilti asmenims, kurie akcininkais tapo jau po apskaitos dienos. Iš įstatymų nuostatų matyti, kad asmenims tapusiais bendrovės akcininkais po apskaitos dienos nėra galimybių dalyvauti visuotiniame akcininkų susirinkime ir jame balsuoti, o tai iš esmės gali būti susiję su

---

¹⁰⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. vasario 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-10/2009; 2010 m. spalio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-393/2010.

¹⁰⁷ VPĮ 21 str.

rizika, kurią gali nulemti visuotiniame akcininkų susirinkime priimti sprendimai. Kita vertus, akcininkui, kuris juo tapo jau po apskaitos dienos, suteikiama teisė susipažinti su balsavimo rezultatais, kurie skelbiami interneto svetainėje kaip tai nurodo ABĮ 26² straipsnis. Taip pat su kita informacija, kuri susijusi su visuotiniu akcininkų susirinkimu.

Apibendrinant galima teigti, jog atsižvelgus į šiuo metu galiojančią ES teisinį reguliavimą akcininkų neturtinių teisių įgyvendinimo kontekste, taip pat *soft law* šaltinius, Lietuvoje esantis reguliavimas turi trūkumų, kurie iš esmės gali lemti netinkamą akcininkų neturtinių teisių įgyvendinimą ir tokiu būdu sudaryti sąlygas akcininkų interesų pažeidimui.

3.4. Akcininkų turtinių teisių įgyvendinimas

Asmuo, tapdamas bendrovės akcininku, dažniausiai yra vedamas vienintelio tikslo – gauti pelno. Akcininkams suteikiamų turtinių teisių rinkinys¹⁰⁸ yra grindžiamas turtine nauda akcininkui. Ši nauda akcininkams užtikrinama dviejų pagrindinių turtinių teisių nustatymu: teisė į dividendą ir teisė disponuoti savo turtu, t.y. galimybė laisvai perleisti savo akcijas. Biržinių bendrovių akcininkai, būdami nuosavybės vertybinių popierių savininkais, yra investuotojai, turintys didesnę galimybę uždirbti pelno parduodami savo akcijas (ypač akcijų rinkoje) nei laukdami gražos iš bendrovės, kurios gali niekada nebūti, išskyrus tuos atvejus, kai bendrovė bus likviduota ir kuri bet kuriuo atveju patirs didelius nuostolius, nes atsiskaičius su visais bendrovės kreditoriais, akcininkams tenkanti dalis gali net nepadengti akcininko pirminių investicijų.

Akcininkų teisę į dividendą reguliuoja valstybės narės. ES teisės aktai kaip antai, direktyva 2017/1132 nustato tik kapitalo paskirstymo taisykles, t.y. numato atvejus, kuomet bendrovės pelno dalis gali būti paskirstyta akcininkams¹⁰⁹. Lietuvoje

---

¹⁰⁸ Pažymėtina, kad kaip jau buvo aptarta ir ankstesniuose skyriuose, akcininkas teisę į dividendą ir laisvai disponuoti akcijomis gali įgyvendinti tik tuomet, jei yra apmokėjęs akcijų kainą. ABĮ 60 str. 4 d., 46 str. 7 str.

¹⁰⁹ 2017 m. birželio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2017/1132 dėl tam tikrų bendrovių teisės aspektų. OL 169/46, IV skyrius, 3 skirsnis, 56 str.

akcininkų teisę į dividendą numato ABĮ 15 straipsnio 1 dalies 1 punktą, 15 straipsnio 2 dalis, 60 straipsnis CK 1.101 straipsnio 1 dalis, o pelno dalies paskirstymo akcininkams taisyklės numato ABĮ 59 straipsnis. Latvijoje akcininkų teisę į dividendą numato Latvijos komercinio įstatymo 161-161¹ straipsniai, Estijoje šią akcininkų teisę nustato Estijos komercinio įstatymo 276-279 straipsniai. Baltijos šalių teisės aktai vieningai numato, kad pelno dalis akcininkams gali būti paskirta tik tuo atveju, jei ataskaitinių finansinių metų paskirstytinojo pelno (nuostolių) suma yra teigiama, taip pat šalių reguliavimu nustatytos ir kitos papildomos sąlygos, kurioms esant, gali būti išmokėti dividendai, pirma, tai sąlygos susijusios su kreditorių ir antra, bendrovės kapitalo apsauga.

Lietuvos reguliavimas numato neeilinių (angl. *extraordinary*) dividendų mokėjimą akcininkams, kurie gali būti išmokami ir už trumpesnę laikotarpį nei finansiniai metai, tačiau tokį sprendimą gali priimti tik visuotinis akcininkų susirinkimas. Akcininkai šiuo klausimu turi iniciatyvos teisę paskirti dividendus už trumpesnę nei finansiniai metai laikotarpį, tačiau tik tie, kurių akcijos suteikia 1/3 dalį visų balsų. Latvijos reguliavimas numato neeilinių dividendų išmokėjimą, jei tokių dividendų mokėjimas yra įtvirtintas bendrovės įstatuose. Tokie dividendai gali būti nustatomi ir apskaičiuojami iš pelno, gauto per laikotarpį po praėjusių ataskaitinių metų pabaigos. Bendrovė gali išmokėti neeilinius dividendus, tačiau tai turi sudaryti ne daugiau kaip 85 procentus pelno, gauto per laikotarpį, už kurį nustatomi neeiliniai dividendai. Estijos komercinis įstatymas dividendų mokėjimą numato už finansinius metus ir po finansinių metų ataskaitų rinkinio patvirtinimo, tačiau bendrovės įstatai gali suteikti bendrovės valdybai teisę išmokėti akcininkams išankstines išmokas. Tokia valdybos teisė įgyvendinama gavus stebėtojų tarybos sutikimą ir pasibaigus finansiniams metams iki tvirtinant metinę ataskaitą, tačiau turi būti atsižvelgiama ir į numatomą sumą, kuri turi neviršyti pusės metinio pelno dydžio sumos. Toks Estijos reguliavimas galėtų būti prilyginamas dividendų išmokėjimu avansu (Lietuvoje tokie mokėjimai draudžiami). Tiek Lietuva, tiek Latvija numato dividendų mokėjimą pinigais, Estijoje ši pozicija nėra tokia griežta, todėl be pinigų, Estijos komercinis įstatymas įtvirtina ir tai, kad akcininkui sutikus, jam gali būti perduodamas ir kitas turtas.

Pažymėtina, kad nė vienos tiriamos jurisdikcijos teisės aktai nenumato absoliučios akcininko teisės į dividendą. Iš esamo šalių reguliavimo matyti, kad

valstybės narės stengiasi nustatyti instrumentus, kurių pagalba akcininkų teisė į pelną dividendo forma būtų įgyvendinama, tačiau nė viena bendrovė nėra įpareigojama tai taikyti. Įstatymų numatytas dispozityvus reguliavimas leidžia bendrovėms pačioms pasirinkti taikyti vienus ar kitus instrumentus.

Tiriamų jurisdikcijų reguliavimas vieningai nustato, kad dividendai turi būti skiriami visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimu, nors Estijos komercinis įstatymas numato, kad dividendų skyrimo tvarka gali būti įtvirtina ir įstatuose, nors sistemiskai žiūrint, eilinių (angl. *ordinary*) dividendų skyrimo atveju lemiamą sprendimą turi visuotinis akcininkų susirinkimas, o įstatuose gali būti numatyta valdymo organų teisė skirti jau minėtus, išankstinius mokėjimus.

Sprendimams priimti dėl pelno paskirstymo akcininkams Lietuvoje reikalaujama 2/3 kvalifikuotos balsų daugumos, Latvijoje ir Estijoje šiems klausimams priimti užtenka paprastosios daugumos. Jei visuotinis akcininkų susirinkimas nusprendė, kad pelno dalį galima paskirstyti akcininkams, tai jie įgyja reikalavimo teisę į bendrovę (ABĮ 60 straipsnio 2 dalis, Estijos komercinio įstatymo 279 straipsnio 1 dalis), jei nuspręsta priešingai, akcininkas reikalauti išmokėti dividendus negali. Keliamas klausimas, ar toks įstatyminis reguliavimas, numatantis, kad reikalavimo teisės į dividendus atsiradimas perduodamas į visuotinio akcininkų susirinkimo rankas, gali lemti smulkiųjų akcininkų interesų pažeidimą, kuomet sprendžiamas dividendų išmokėjimo klausimas¹¹⁰. Manytina, kad jei smulkieji akcininkai nepritaria kitų akcininkų pozicijai nemokėti dividendų, nors bendrovė ir turi pakankamai pelno, smulkieji akcininkai, sudarantys nedidelį procentą balsų bei norintys gauti dividendų ir balsuojantys prieš sprendimą nemokėti dividendų, gali neleisti pasiekti balsų daugumos ir blokuoti jiems nepalankaus bei jų interesus pažeidžiančio sprendimo priėmimą¹¹¹.

Nors akcininko teisė į dividendą tiesiogiai nėra reguliuojama ES bendrovių teisės, išskyrus, nuostatas, kurių turi būti laikomasi paskirstant pelną, smulkiųjų akcininkų interesų užtikrinimas irgi yra svarbus. Kaip alternatyvus bendrovių teisės šaltinis, EMCA savo nuostatose siūlo priimti tam tikrus smulkiųjų akcininkų

---

¹¹⁰ KAVALIUSKAITĖ, R. Dividendai: akcininko teisė reikalauti dividendų prieš dividendų išieškojimą. [interaktyvus] [žiūrėta 2020 m. balandžio 7 d.] Prieiga per internetą: <https://eteismai.lt/straipsniai/fiziniai-juridiniai-asmenys/dividendai-akcininko-teise-reikalauti-dividendu-pries-dividendu-isieskojima>

¹¹¹ Ibid.

saugiklius, jeigu tik jie bus naudingi jiems. Vienas iš pavyzdžių, kad tokius sprendimus turėtų priimti aukščiausias valdymo organas bendrovėje. Tokia pozicija formuojama atsižvelgiant į tai, kad toks organas dažniausiai turi daugiau žinių ir supratimo apie bendrovės finansinę padėtį. Kitas pavyzdys, tai normos, kurios reguliuotų smulkiųjų teisę į dividendą, pavyzdžiui mažiausiai 1/10 visų balsų turintys akcininkai galėtų reikalauti, kad tam tikra bendrovės grynojo pelno dalis būtų išmokėta kaip dividendai. Lietuvoje taikoma 2/3 kvalifikuotos balsų daugumos taisyklė priimant sprendimą paskirstyti pelną ar ne tikėtina gali veikti dviem kryptimis. Tai gali būti laikoma ir kaip saugiklis, kai pelno neskirstoma, kadangi reikalauja itin didelio skaičiaus balsų – 66,66 proc., kita vertus tokį balsų skaičių pasiekti norint priimti sprendimą paskirstyti akcininkams gali būti neįgyvendinamas, jei kontroliuojantis akcininkas balsuoja „prieš“. Tokiu atveju, kontroliuojantis akcininkas gali iš esmės valdyti padėtį, tačiau jam tenkanti pareiga atsižvelgti į smulkiųjų akcininkų interesus bei į bendrovę turėtų stabilizuoti sprendimų priėmimo padėtį ir neleisti piktnaudžiauti savo galiomis.

Atkreiptinas dėmesys, kurį pažymi ir EMCA rengėjai, kad visos galimos papildomos nuostatos suteikiančios efektyvesnę teisę į dividendą įgyvendinimą, gali niekada nepasiteisinti tuo atveju, jei bendrovės veiklos rezultatai yra neigiami bei bendrovė turi įsipareigojimų kreditoriams, kurių terminai yra suėję ar esant kitoms sąlygoms, dėl kurių buvimo pelnas negali būti paskirstytas. Šiuo atveju bendrovės interesai iškeliami aukščiau už akcininkų turtinius interesus, todėl akcininkų savivalė priimant sprendimus, kurie gali neigiamai paveikti bendrovės finansinę būklę, yra ribojama.

Atsižvelgiant į teisę į dividendą įgyvendinimo miglotumą, biržinių bendrovių akcininkams suteikiama teisė laisvai disponuoti savo akcijomis rinkoje ir gauti pelno iš jų pardavimo. Akcininkai turėdami galimybę laisvai parduoti savo akcijas įgyvendina savo kitą teisę – pasitraukti iš bendrovės, jei manoma, kad bendrovės valdymas neatitinka akcininko lūkesčių, šiuo atveju, bendrovei nėra svarbi akcininkų kaita. Akcininkai nėra įpareigoti išlaikyti akcijų tam tikrą laiką, o iš esmės yra laisvi pasirinkti laiką, kurio metu akcijas parduos geriausia kaina. Bendrovė neturi teisės varžyti akcininkų teisę laisvai parduoti akcijas, jei jos yra visiškai apmokėtos, tačiau ABI 46 straipsnio 8 dalyje nustatomos ir dvi kliūtys šiam laisvam akcijų perleidimui, pirma, akcininkas negali perleisti akcijų, kol nėra pasibaigęs darbuotojų akcijų

perleidimo apribojimas, antra, jei apribojimai disponuoti yra numatyti Akcijų suteikimo taisyklėse. Kita vertus, pastaroji nuostata turėtų būti netaikoma, jei akcijos buvo įgytos ne akcijų suteikimo būdu, o, pavyzdžiui, jas įgyjant iš kito akcininko ar pan. Nuostata, kuri nustato apribojimą susijusį su darbuotojų akcijų perleidimo terminais, nėra aiški tuo atžvilgiu, kadangi nėra aišku, kaip akcininko, kuris nėra darbuotojas, teisė laisvai parduoti akcijas bet kuriam asmeniui koreliuoja su darbuotojo – akcininko, kuris savo teises gali perleisti tik per tam tikrą laiką ir tik kitam darbuotojui. Taip pat bendrovė darbuotojų akcijų gali ir neišleisti, tad iš esmės apribojimų akcininkui perleisti akcijas, gali ir nebūti.

Estijos komercinis įstatymas numato akcinės bendrovės akcininko teisę parduoti akcijas, tačiau ribodamas ją kitų akcininkų pirmumo teise, kurią gali numatyti bendrovės įstatai (229 straipsnis). Kita vertus, nuostatos, įtvirtinančios pirmumo teisę akcinės bendrovės akcininkams nėra imperatyvios. Lietuvoje pirmumo teisė taikoma tik uždaro tipo bendrovių akcijų perleidimams ir tokia nuostata ABĮ yra imperatyvaus pobūdžio. Latvijos komercinio įstatymo nuostatos leidžia bendrovėms savo įstatuose įtvirtinti tokius akcininkų apribojimus perleisti akcijas: reikalaujant, kad būtų gautas visuotinio akcininkų susirinkimo sutikimas parduoti akcijas ir akcininkų pirmumo teisė (238 straipsnis).

EBPO II principo A dalyje, akcininko teisė perleisti akcijas yra laikoma viena pagrindinių akcininko teisių. EMCA rengėjai pažymi, kad nėra įtikinamų priežasčių, kurios leistų privalomai apriboti laisvą akcijų perleidimą ir kad jei tokie ir gali būti numatyti, tai tik tuo atveju, jei tai numato bendrovės įstatai. EMCA pažymi, kad gali būti ir kitokių valstybių nacionalinės teisės taikomų suvaržymų kaip antai, draudimas perleisti akcijas, jei jos yra įkeistos. Iš esmės įvairūs kiti suvaržymai galimi dėl to, kad akcija traktuojama kaip nuosavybės vertybinis popierius, kuris pagal esmę gali būti ir kitų sandorių objektu, kuriuos reguliuoja valstybių narių nacionalinė teisė, pavyzdžiui, daiktinė teisė, prievolių teisė ir pan.

Apibendrinant galima teigti, kad biržinių bendrovių akcininkai, net ir įtvirtinus liberalesnes nuostatas dėl dividendų išmokėjimo, nėra garantuoti pelno dalimi tenkančia jų naudai. Šiuo atveju, pirmenybė teikiama bendrovės ir jos kreditorių interesams, o akcininko teisė į pelno dalį dividendo forma yra antraeilė. Atsižvelgiant į specifinius apribojimus laisvam akcijų perleidimui, kurie iš esmės priklauso nuo paties akcininko, teisė laisvai perleisti akcijas žymiai patrauklesnė, kadangi

reguliavimas leidžia akcininkui jo pasirinktu laiku akcijas parduoti ir gauti užtikrintą pelną.

3.5. Akcininko teisė į informaciją

Informacija – tai įrankis, kuris tinkamai naudojamas gali atnešti daug naudos, o netinkamai – žalos. Akcininko teisė į informaciją gali būti analizuojama trimis aspektais, pirma, tai kokia informacija akcininkui yra svarbi, antra, koks akcininkas ją gali gauti ir trečia, ar kiekvienas akcininkas geba informaciją teisingai suprasti.

Kodėl svarbu užtikrinti, kad akcininkas turėtų pakankamai informacijos apie bendrovę priimdamas sprendimus? Nors bendrovių teisėje ši suteikiama teisė laikoma papildoma, tačiau neabejotinai svarbi sudedamoji akcininkams suteikiamų teisių dalis. Iš esmės būtų sunku įsivaizduoti, kaip akcininkas naudotųsi savo teisėmis dalyvauti visuotiniame akcininkų susirinkime, balsuoti, kaip apgintų savo individualius ar kolektyvinius interesus, jei jam nebūtų suteikiama informacija apie bendrovėje vykstančius procesus. Teisė į informaciją neatskiriama nuo kitų akcininkams suteikiamų teisių ir būtų sunku apskritai įsivaizduoti akcininko dalyvavimą bendrovės veikloje, jei ši teisė būtų ribojama, kadangi tik tinkamai informuotas akcininkas gali objektyviai priimti atitinkamus sprendimus. Taigi, sąvokos „pakankamai informacijos“ ir „tinkamai informuotas“ turėtų apimti informacijos turinį ir apimtį tiek, kad akcininkas racionaliai galėtų įvertinti vykstančius procesus bendrovėje ir ja pasinaudodamas, priimti vienokius ar kitokius sprendimus. Tokiu būdu sąmoningai įgyvendintų kitas akcininko teises, prižiūrėtų ir apsaugotų savo investicijas. Lietuvos Aukščiausias Teismas yra pažymėjęs, kad akcininko teisė į informaciją visgi nėra absoliuti ir ji gali būti ribojama¹¹². O minėti apribojimai sietini su bendrovės interesu saugoti savo komercines paslaptis bei akcininko turtiniu interesu, priklausančiu nuo jo dalies įstatiniame kapitale. Pastaroji sąlyga šiai dienai formaliai išnyko, tačiau bendrovės interesus saugoti komercines paslaptis liko ir ko gero, liks, kadangi tai kitaip paneigtų verslo logiką.

---

¹¹² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. liepos 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-315/2010.

Doktrinoje sutinkamos akcininkams suteikiamos teisės į informaciją apie bendrovę formos: teisė į viešą informaciją, teisė į informaciją susijusią su visuotiniu akcininkų susirinkimu, teisė į informaciją tarp visuotinių akcininkų susirinkimų ir teisė į informaciją pagal specialią procedūrą¹¹³. Teismų praktikoje informacija pagal turinį skirstoma į bendro ir specifinio pobūdžio¹¹⁴. Bendro pobūdžio yra laikoma tiek vieša, tiek susijusi su visuotiniu akcininkų susirinkimu ir tarp jų gaunama informacija. Specifinio pobūdžio informacija laikoma ta, kuri įprastinėmis sąlygomis gali būti neteikiama ir kuri susijusi su bendrovės komercinėmis paslaptimis.

Lietuvoje akcininko teisę į informaciją reguliuoja ABĮ 16¹, 18, 26 straipsnio 2 dalis, 26¹, 26² straipsniai. Ši teisė turbūt vienintelė akcininko neturtinė teisė, labiausiai kitusi savo turiniu ir apimtimi bent jau Lietuvoje. 1994 m. priimto Lietuvos ABĮ (16 straipsnio 7 dalis) nustatė, kad akcininkui pareikalavus, bendrovė privalėjo pateikti susipažinti ar kopijuoti metinę bei tarpinę finansinę atskaitomybę, valdybos ataskaitas apie bendrovės veiklą, susirinkimų protokolus, akcininkų registracijos sąrašą. Tai buvo trumpas bendrovės dokumentų rinkinys, kurį galėjo gauti visi akcininkai be išimties ir bendrovė negalėjo atsisakyti jų pateikti. Kiti dokumentai turėjo būti akcininkui pateikiami, jeigu juose nebuvo tarnybinių paslapčių, kurių atskleidimas būtų padaręs bendrovei turtinės žalos. Akcininkams pateikiama informacija neapėmė bendrovės įstatų, tačiau priežastis nėra aiški, galbūt tai buvo priskiriama prie kitų dokumentų. Taip pat nebuvo nustatyti terminai informacijai pateikti, kas turėjo sukelti visišką neapibrėžtumą akcininkui.

Vėlesnės ABĮ redakcijos (2000 m., kuri 2004 m. buvo išdėstyta naujai) 20 straipsnio 8 dalis jau įtvirtino skirtingą informacijos prieinamumą. Daugiau nei puse akcijų valdantys akcininkai turėjo teisę susipažinti su visa informacija ir nuostatos struktūra leidžia daryti prielaidas, kad iš jų nebuvo reikalaujama pasirašyti įsipareigojimo neplatinti komercinės paslapties. Akcininkams valdantiems ne mažiau kaip 1/20 visų akcijų, buvo nustatytas konkretus sąrašas dokumentų, su kuriais jie galėjo susipažinti ir juos kopijuoti. Kai kurių dokumentų gavimui turėjo pasirašyti

---

¹¹³ MIKALONIENĖ, L. *Uždarnosios akcinės bendrovės akcininko teisės ir jų gynimo būdai: monografija*. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2015, p. 1–268, p. 168.

¹¹⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. rugsėjo 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-801/2002.

įsipareigojimą neplatinti komercinės paslapties neatskleidimo. Informaciją bendrovė turėjo pateikti ne vėliau kaip per penkias darbo dienas. Taigi, atsirado apibrėžtumas, kuris vertintinas akcininko naudai. Informacijos prieinamumas vertinant pagal turimą akcijų skaičių grindžiamas tuo, kad akcininkas, kuris turi didžiausią dalį kapitale, rizikuoja žymiai labiau nei tas, kuris turi aiškiai mažesnę. Taigi, teisė į informaciją buvo įtvirtinama vertinant akcininko turtinį interesą. Tokia pozicija buvo išlaikyta ir naujesnėje teismo praktikoje¹¹⁵, kuri apskritai tėra iki ABĮ pakeitimų.

Akcininko dalis kapitale informacijai gauti turėjo reikšmės iki pat 2017 m. lapkričio 29 dienos ABĮ 18 straipsnio dalies pakeitimo, nors dar šį straipsnį keičiant tų pačių metų liepos 13 dieną, buvo likusi 1/2 dalies reikalavimas tam, kad gauti visą, įskaitant ir ne viešą, bendrovės informaciją. Kodėl įstatymų leidėjas staigiai persigalvojo, deja, galima tik spėlioti. Šiai dienai akcininko teisė į informaciją yra neribojama akcijų skaičiumi, tačiau susiaurinta jos apimtis, akcininkui laisvai prieinama informacija yra tik ta, kuri pagal įstatymus yra vieša. Gali gauti ir kitus dokumentus, kurie nurodyti įstatuose, tačiau čia bendrovei palikta diskrecija pagal kurią ji pati sprendžia, kuri informacija yra konfidenciali ir gali atsisakyti ją pateikti. Deja, gauti konfidencialią informaciją apribota formaliai visiems akcininkams, nepriklausant nuo akcijų skaičiaus, tačiau patenkinus dvi sąlygas, bendrovė negali atsisakyti akcininkui pateikti ir konfidencialios informacijos. Pirma, konfidenciali informacija akcininkui gali būti atskleista tuo atveju, jei ji būtina akcininkui siekiant įvykdyti kituose teisės aktuose numatytus reikalavimus. Toks reikalavimas galbūt galėtų būti susijęs su akcininko pareiga, pavyzdžiui, pateikti Konkurencijos tarybos reikalaujamą informaciją, siekiant gauti leidimą koncentracijai ir pan. Šiuo atveju akcininkas informaciją apie bendrovę gaus. Antra, akcininkas privalo užtikrinti tokios informacijos ir dokumentų konfidencialumą. Visgi, tai gana ribojančios nuostatos.

Šiuo klausimu, savo nuomonę yra išsakęs docentas P. Miliauskas savo straipsnyje¹¹⁶. Jo nuomone, šios nuostatos galėtų būti plečiamos arba siaurinamos. Pirmuoju atveju, nuostata, kuri nurodo, jog akcininkas galėtų gauti konfidencialią

---

¹¹⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-466-219/2017.

¹¹⁶ MILIAUSKAS, P. Akcininko teisė į informaciją: ar po ABĮ pakeitimų smulkieji ir kontroliuojantys akcininkai turi tokias pačias teises? [interaktyvus] [žiūrėta 2020 m. vasario 22 d.] Prieiga per internetą: <http://www.teise.pro/index.php/2018/07/17/p-miliauskas-akcininko-teise-i-informacija-ar-po-abi-pakeitimu-smulkieji-ir-kontroliuojantys-akcininkai-turi-tokias-pacias-teises/>

informaciją, jei ji jam būtina įvykdyti kituose teisės aktuose numatytus reikalavimus ir jis užtikrintų tokios informacijos konfidencialumą, galėtų būti plečiama per prizmę, kuri susijusi su kitų akcininko teisių įgyvendinimu. Manoma, kad tai turėtų apimti ir situacijas, kai akcininkai sprendžia dėl bendrovės finansinių rezultatų, taip pat vertina bendrovės vadovo veiklą, norėdami nuspręsti, ar jis tinkamas toliau eiti vadovaujančias pareigas¹¹⁷. Toks nuostatų aiškinimas pritarinas, tačiau tiek pagrindines akcininko teises, tiek visuotinio akcininkų susirinkimo kompetenciją įtvirtina pats ABI, tad lieka neaišku, ką visgi turima mintyje nurodant „kituose teisės aktuose“, tad ar plečiamąjį požiūrį pritaikys teismai parodys tik naujausia teismų praktika jau po įtvirtintų pakeitimų, kadangi šio darbo rengimo metu tokių bylų neaptikta. Analizuotas ir siauras nuostatų vertinimo požiūris, kad nepaisant formalaus lygiateisiškumo, kontroliuojantys akcininkai informaciją pasieks išvestiniais būdais per išrinktus narius į priežiūros ar valdymo organus. Tad formaliai įstatymo leidėjo įtvirtintas akcininkų lygiateisiškumas praktiškai gali būti paneigiamas ir smulkieji akcininkai vėl liks nuošaly. Nepaneigtina, kad išvestiniu būdu gautos konfidencialios informacijos panaudojimas žiūrint tik savo intereso, gali suveikti priešingai, jei šis faktas būtų atskleistas. Vienas iš rimčiausių pažeidimų finansinių priemonių rinkoje, kuris yra ir piktnaudžiavimo rinka forma – pasinaudojimas viešai neatskleista informacija sudarant sandorius dėl vertybinių popierių ar kitų finansinių priemonių¹¹⁸. Kai dalis investuotojų sudaro sandorius remdamiesi viešai neatskleista ir kitiems rinkos dalyviams nežinoma informacija, atsiranda informacijos asimetrija ir investuotojų nelygybė¹¹⁹. Tad akcininkams galioja draudimas¹²⁰ naudotis viešai neatskleista informacija (angl. *insider trading*), tačiau šis draudimas taikomas įsigyjant arba parduodant finansinę priemonę, pavyzdžiui, akcijas.

Papildomai ABI 16 straipsnio 6 dalyje 2019 m. birželio 27 d. pakeitimu yra įtvirtinta nauja akcininko neturtinė teisė gauti ne tik 18 straipsnio 1 dalyje nurodytą

---

¹¹⁷ Ibid.

¹¹⁸ FRUZEROVA, O. Pasinaudojimas viešai neatskleista informacija vertybinių popierių rinkoje. *Teisė* 1392-1274, 2013 (86).

¹¹⁹ Ibid.

¹²⁰ Draudimas yra įtvirtintas 2014 m. balandžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamente (ES) Nr. 596/2014 dėl piktnaudžiavimo rinka (Piktnaudžiavimo rinka reglamentas) ir kuriuo panaikinama Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/6/EB ir Komisijos direktyvos 2003/124/EB, 2003/125/EB ir 2004/72/EB. OL 173/1.

informaciją, bet ir FPRĮ 89 straipsnio 6 dalyje¹²¹ nurodytą informaciją apie akcinę bendrovę, kurios akcijomis leista prekiauti reguliuojamoje rinkoje. Šio darbo rengimo metu, FPRĮ minėto straipsnio papildymai buvo parengti, tačiau dar neperkelti į pagrindinio įstatymo tekstą. FPRĮ 89 straipsnio pakeitimai įgyvendinami SRD II direktyvos pagrindu ir įsigalios tik 2020 m. rugsėjo 3 dieną. Minėti pakeitimai įtvirtina informacijos turinį, kuris teikiamas sąskaitų tvarkytojo finansinių priemonių savininkui apie biržinės bendrovės įvykius ir apie akcininko atitinkamų turtinių ir neturtinių teisių įgyvendinimą. Tad šiuo atveju, biržinės bendrovės, kurios akcijų turi akcininkas ir kuris turi vertybinių popierių sąskaitą finansų įstaigoje.

Akcininkams svarbu užtikrinti savalaikį informacijos gavimą ne tik jiems tapus konkrečios bendrovės akcininkais, bet ir prieš jais tampant, todėl išsami bendrovės finansinę padėtį atskleidžianti informacija yra būtina akcininkams, kurie nori investuoti į bendrovę. Tokia informacija turi būti prieinama viešai. Informacijos turinį, kurį biržinės bendrovės turi atkleisti viešai įtvirtino Europos Parlamento ir Tarybos 2004/109/EB¹²² direktyva dėl informacijos apie emitentus, kurių vertybiniais popieriais leista prekiauti reguliuojamoje rinkoje, skaidrumo reikalavimų suderinimo. Informacija apima periodinę, einamąją informaciją, įskaitant metinius ir pusmečio bendrovių finansinės atskaitomybės ataskaitas, kitą papildomai teikiamą informaciją. Visa ši informacija turi būti pateikiama bendrovių viešai ir skelbiama Nasdaq vertybinių popierių biržos puslapyje bei bendrovės internetinėje svetainėje. Pažymėtina, kad Baltijos šalių bendrovės šią informaciją teikia nustatyta tvarka

---

¹²¹ Sąskaitų tvarkytojas, tvarkantis finansinių priemonių sąskaitas, kuriose įrašai daromi FPRĮ 87 str. 3 d. 5 p. ar 7 d. 1 p. nustatyta tvarka, privalo nedelsdamas perduoti emitento, kurio finansinės priemonės yra įtrauktos į prekybą reguliuojamoje rinkoje, finansinių priemonių savininkui, kurio finansinių priemonių sąskaitas jis tvarko, arba jo įgaliotam asmeniui:

- 1) informaciją apie finansinių priemonių įvykius, susijusią su finansinių priemonių savininko turtinėmis ar neturtinėmis teisėmis, kurias jam suteikia nuosavybės teise priklausančios finansinės priemonės ir kuriomis gali naudotis visi tos pačios klasės akcijų savininkai, arba
- 2) pranešimą su nuoroda į emitento, kurio finansinės priemonės yra įtrauktos į prekybą reguliuojamoje rinkoje, interneto svetainę, jeigu jame pateikiama šios dalies 1 punkte nurodyta informacija apie finansinių priemonių įvykius, ir
- 3) informaciją, kaip finansinių priemonių savininkui naudotis finansinių priemonių savininko turtinėmis ir neturtinėmis teisėmis arba kaip pateikti balsavimo nurodymą sąskaitų tvarkytojui balsuoti finansinių priemonių savininko naudai.

¹²² 2004 m. gruodžio 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/109/EB dėl informacijos apie emitentus, kurių vertybiniais popieriais leista prekiauti reguliuojamoje rinkoje, skaidrumo reikalavimų suderinimo, iš dalies keičianti Direktyvą 2001/34/EB. OL 390/38.

lietuvių ir anglų kalbomis. Visgi, ERPB atlikto tyrimo¹²³ duomenimis, vertinant valstybių narių biržinių bendrovių vykdomus skaidrumo ir atskleidimo reikalavimus ir tai kaip jos vykdo „*comply or explain*“¹²⁴ principą, ERPB pažymėjo, kad Lietuvos biržinės bendrovės laikosi nurodymų ir skelbia savo finansinę informaciją viešai, tačiau atskleidžiant kaip jos laikosi minėto principo pastebėjo, kad paaiškinimų kokybė galėtų būti geresnė, tad yra vietos tobulėjimui. ERPB atsižvelgė ir į tai, kad bendrovės laikosi reikalavimų pateikiant ir ne finansinę informaciją. Toks viešas informacijos atskleidimas yra naudingas akcininkams, kurie jau yra bendrovių akcininkai, taip pat ir tiems, kurie nori investuoti ir įsigyti bendrovių akcijų.

Pateikiant informaciją, užtikrinamas atitikimas ES reguliavimui, tačiau svarbus aspektas yra tai, kad akcininkas galėtų suprasti informaciją. Neužtenka tik ją gauti, iš esmės šiuo atveju, gali pasireikšti dvi problemos: pirma, akcininkui pateikiama kalba yra nesuprantama, antra, informacija gali būti nesuprantama akcininkui. Galima pasidžiaugti, kad biržinių bendrovių teikiamoms ataskaitoms taikomas dvikalbis režimas, tai reiškia, kad visa finansinė informacija skelbiama lietuvių ir anglų kalbomis, tai ypač naudinga tarptautiniams investuotojams. Patrauklus informacijos pateikimas elektronine forma, bendrovių metinės finansinės ataskaitos yra išsamios ir detalios, atliktos pagal reikalavimus, tačiau pateikiamos informacijos kiekis yra ypač didelis ir apimantis mažiausiai 100 puslapių, taigi norint įsigilinti, tam reikia laiko, o net ir turint jo daug, gali neužtekti žinių suprasti, kas jose yra. Atsižvelgiant į ES bendrovių teisės nustatytus reikalavimus bendrovių skaidrumui ir informacijos atskleidimui, manytina orientuojamasi ne į neprofesionalius, o į atitinkamą žinių lygį turinčius akcininkus arba kitaip, profesionalius akcininkus.

Apibendrinant galima teigti, kad akcininkui teisė į informaciją apie bendrovę yra ypač svarbi tiek tampant akcininku, tiek juo jau esant. Vadovaujantis esama situacija Lietuvos biržinėse bendrovėse, jų pateikiama informacija turėtų patenkinti akcininkų poreikius žinoti bendrovių situaciją ir įvertinti jos veiklą. Atsižvelgiant į

---

¹²³ European Bank for Reconstruction and Development Assessment of Corporate Governance in Transition Economies (tyrimas) [interaktyvus] [žiūrėta 2020 m. balandžio 14 d.] Prieiga per internetą: <https://www.ebrd.com/what-we-do/sectors/legal-reform/corporate-governance/sector-assessment.html>.

¹²⁴ Liet. „Laikykis arba paaiškink“ principas yra Jungtinėje Karalystėje, Vokietijoje, Nyderlanduose ir kitose šalyse taikomas normatyvinis metodas įmonių valdymo ir finansinės priežiūros srityse. Vadovaujantis šiuo principu biržinės bendrovės savo ataskaitose turi laikytis valdymo kodeksų nustatytų nuostatų arba jei nesilaiko, tai paaiškinti, kodėl to nedaro.

tai, kad bendrovės visą informaciją teikia vienoje Nasdaq Baltic vertybinių popierių biržos platformoje lietuvių ir anglų kalbomis, įskaitant ir pranešimus apie visuotinių akcininkų susirinkimų šaukimą ir jų tvarką, tai suteikia akcininkams aiškumo ir mažinama galimybė pasinaudoti viešai neatskleista informacija.

4. AKCININKO PAREIGŲ SAMPRATA: LIETUVOS IR EUROPOS SAJUNGOS ATVEJIS

4.1. Akcininko pareigų atsiradimo momentas

Pradedant analizuoti akcininko pareigų atsiradimo momentus dera aptarti tam tikrus teorinius pareigos kaip civilinio teisinio santykio elemento aspektus. Doktrinoje žinoma, kad pareiga gali būti teisinė ir moralinė. Iš dalies jos susijusios, tačiau jų vykdymo užtikrinimo būdai tam tikra dalimi skiriasi. Moralinės pareigos nevykdymas nesukuria teisinių padarinių, tačiau teisinės pareigos kilmė gali sukurti neigiamas pasekmes jos neįvykdžius. Tokia preliudija turi išimčių, kadangi ne visada įmanoma šias pareigų koncepcijas griežtai atskirti. Moralinės ir teisinės pareigos griežto atskyrimo nebuvimą suponuoja tai, kad moralinės nuostatos tam tikrais atvejais yra ir bendrieji teisės principai, pavyzdžiui, teisingumo, protingumo ir sąžiningumo, kurių nesilaikant vis dėlto sukuriama neigiamos pasekmės. Akcininko pareigos bus analizuojamos daugiausiai sąžiningumo principo prasme, nors teisingumo ir protingumo principai laikomi bendraisiais teisės principais, visgi iš kiekvieno akcininko, kaip bendrovės dalyvio, reikalauti jų laikytis būtų per daug griežta pozicija įvertinant tai, kad akcininkai neturi bendrovei ir kitiems bendrovės subjektams fiduciarinių pareigų.

Akcininko pareiga skirta jo subjektinės teisės įgyvendinimui užtikrinti¹²⁵, tačiau gali būti analizuojama plečiamai ir akcininko pareigų turinys gali atitikti kitų subjektų teisių įgyvendinimą. Tam, kad akcininkas galėtų įgyvendinti savo teises, visų pirma, jis turi atlikti tam tikrą pareigą. Akcininkas, kaip sutarties šalis, pasirašęs akcijų įsigijimo sutartį¹²⁶ (ABĮ 44 straipsnio 1 dalis), įgyja prievolę įvykdyti turtinį įsipareigojimą – apmokėti pasirašytas akcijas emisijos kaina nustatyta tvarka ir terminais¹²⁷. Neįvykdęs šios pareigos, asmuo neįgyja teisių, kurios siejamos su nuosavybės teisės į akcijas įgijimu. Taigi, pirminis pareigų atsiradimo momentas yra siejamas su akcijų pasirašymo sutarties sudarymo momentu. Šis įsipareigojimas turi

---

¹²⁵ MIZARAS, V., *et al. Civilinė teisė. Bendroji dalis*: vadovėlis. Vilnius: Justitia, 2009, p. 39.

¹²⁶ Bendrovės steigimo atveju kaip tai nurodo ABĮ 8 str. 1 d. steigimo sutartis ar steigimo aktas yra kartu ir akcijų pasirašymo sutartis, atskira akcijų pasirašymo sutartis tokiu atveju nesudaroma.

¹²⁷ ABĮ 44 str. 1 d.

dvi kryptis: pareiga bendrovei ir pareiga kitam asmeniui, o tai gali būti nustatoma pagal tai, kurioje rinkoje akcininkas įsigyja akcijas: pirminėje ar antrinėje. Pirminė akcijų rinka apima procedūrą, kuomet akcininkas pateikia paraišką investuoti į akcijų rinką per finansų rinkos tarpininką, pavyzdžiui, savo banką, jei jis teikia tokias paslaugas. Tokiu būdu jam atidaroma vertybinių popierių sąskaita ir pradeda investuoti sudarant atitinkamus sandorius reguliuojamoje rinkoje. Tačiau, bendrovės turi ribotą akcijų skaičių ir terminus joms išplatinti, todėl vėliau bendrovės akcijomis galima prekiauti tik antrinėje rinkoje, kurią organizuoja akcijų biržos sąveikaujant tiems patiems finansų rinkos tarpininkams. Akcijų perleidimo būdai gali būti ir kitokie, pavyzdžiui, paveldėjimas, dovanojimas, mainai ir pan. Atsižvelgiant į tai, neretai nuosavybės teisės perėjimo momentai atitinkamai skiriasi dėl tam tikrų procedūrinių aspektų, pavyzdžiui, paveldėjus bendrovės akcijų, nuosavybės teisė į jas gali pereiti tik suėjus 3 mėn. terminui gauti paveldėjimo teisės liudijimą, taip pat nuo atliktų pakeitimų vertybinių popierių sąskaitoje, kurių metu pakeičiamas savininkas ir t.t. Atkreiptinas dėmesys, kad, pavyzdžiui, paveldėjus bendrovės akcijų, pareigos jas apmokėti nėra, jei jos jau buvo apmokėtos pirminio savininko, šiuo atveju kitos atitinkamos teisės ir pareigos, susijusios su akcijomis, įgijėjui pereina nuo nuosavybės teisės atsiradimo ir jos išviešinimo.

Kitais būdais akcijų perleidimas galimas tik visiškai apmokėjus jų kainą¹²⁸. Pirminėje rinkoje pareiga apmokėti akcijų emisijos kainą yra akcininko įsipareigojimas bendrovei, nes tik pirminėje rinkoje bendrovė gauna lėšų iš akcijų pirkimo – pardavimo sandorių. Kitais atvejais, tai pareiga kitam asmeniui, pageidaujančiam parduoti akcijų antrinėje rinkoje. Neatlygintinu būdu įgijus bendrovės akcijų, turtinio įsipareigojimo apmokėti akcijų kainą apskritai nėra, tačiau akcininkui tenka kitos procedūrinės pareigos, kurias įvykdęs, jis galėtų pasinaudoti savo teisėmis kaip akcininkas.

Antra, akcininkų pareigų atsiradimo momentas gali būti siejamas ir su akcininkų susitarimais, kurie gali būti sudaromi bet kuriuo bendrovės egzistavimo metu siekiant sureguliuoti tarpusavio santykius, susiklostančius tarp akcininkų. Šioms akcininkų sutartims taikomi visi bendrieji sutarčių teisės principai¹²⁹. Tai reiškia, kad

---

¹²⁸ ABI 46 str. 7 d.

¹²⁹ MILIAUSKAS, P. Kai kurie teoriniai akcininkų sutarčių teisiniai aspektai. *Teisė*, 2012, 82.

dalyviai laisvi susitarti dėl sutarties turinio siekiant bendro konsensuso, numatyti sau atitinkamas teises bei pareigas. Sudarant tokias sutartis turi būti laikomasi sutarties dalyko, kuris, kaip teismų praktikoje buvo pažymėta, yra susitarimas dėl akcininkų kaip bendrovės dalyvių teisių įgyvendinimo siekiant veiksmingesnio bendrovės valdymo ir jos veiklos¹³⁰. Sudaroma sutartis turi neprieštarauti imperatyvioms įstatymo normoms, teisės principams, įskaitant bendruosius sutarčių teisės principus, gerai moralei ir viešajai tvarkai¹³¹. Šioje darbo dalyje, akcininkų susitarimai kaip pareigų kilimo šaltiniai, nebus nagrinėjami išsamiau dėl pernelyg siauros šio darbo temos ir pakankamai platesnės analizės reikalaujančio jų reguliavimo.

Trečia, tam tikra dalis akcininkų pareigų įtvirtinamos įstatymuose¹³². Taip pat tam tikras pareigas akcininkams gali numatyti ir bendrovės įstatai, kuriais vadovaujamosi bendrovės veikloje, tačiau bendrovių įstatai neretai būna itin šabloniški, tad juose dažniausiai atsispindi įstatyminės nuostatos. Tai galbūt sąlygoja tai, kad bendrovė nelinkusi įtvirtinti papildomų pareigų, kurių įgyvendinimas neturi aiškių perspektyvų, taip pat ir patys akcininkai tikėtina nelinkę apsikrauti papildomais įsipareigojimais dokumentuose, kurie yra laisvai prieinami tretiesiems asmenims.

Atsižvelgiant į aukščiau nurodytus momentus, kad akcininkams pareigos gali kilti įvairiais būdais, tradicinis požiūris, kad akcijų įsigijimas savaime akcininkui nesukuria jokių kitų pareigų¹³³, vyravęs ilgą laiką yra pernelyg siauras. Pavyzdžiui, Lietuvos ABĮ 14 straipsnio 2 dalies nuostata teigia, kad akcininkas neturi kitų turtinių įsipareigojimų, išskyrus tai, kad turi apmokėti pasirašytų akcijų emisijos kainą. To paties straipsnio 3 dalis iškart tam prieštarauja numatydama, kad akcininkai, balsavę „už“, privalo padengti bendrovės nuostolius papildomais akcininkų įnašais. Toks sisteminis nuostatos formulavimas suponuoja nuomonę, kad akcininkai turi ne tik kitokių turtinių įsipareigojimų, bet taip pat nepaneigia ir jų neturtinių įsipareigojimų

---

¹³⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. liepos 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-452-248/2015.

¹³¹ MIKELĖNAS, V. *Sutarčių teisė*. Vilnius: Justitia, 1996.

¹³² Pavyzdžiui, ABĮ 14 str. 3 d., 4 d., 6 d., 30³, 59 str. 11 d. ir kt., CK 1.5 str., VPĮ 32-33 str. ir pan.

¹³³ BIRKMOSE, H., S. From shareholders right to shareholders duties – a transformation of EU corporate governance in a sustainable direction? *Intereulaweast*, Vol. V (2) 2018, p. 75. [interaktyvus] [žiūrėta 2020 m. kovo 7 d.] Prieiga per internetą: https://pure.au.dk/portal/files/140981816/From_Shareholder_Rights_to_Shareholder_Duties_Publishe_d_pdf_2018.pdf

egzistavimą. Tai reiškia, kad akcininkai gali turėti įvairių pareigų, kurio turinio ir apimties iš anksto negalime numatyti, nes tai lemia daugelis kitų aspektų.

Akcininkų pareigų kilmę ir turinį imta nagrinėti ne taip jau ir senai, o kaip teigia profesorė Hanne S. Birkmose, esminis lūžis diskusijose įvyko po 2017 m. gegužės 17 d. direktyvos 2017/828¹³⁴ (toliau – SRD II) paskelbimo, kuri iš dalies pakeitė 2007/36 direktyvą ir yra skirta akcininkų ilgalaikiam dalyvavimui skatinti. Ši direktyva perteikė Europos Komisijos plano¹³⁵ dalį susijusią su akcininkų aktyvinimu, o šio tikslo siekiama įpareigojant akcininkus, nors kaip Europos Komisija teigia, numatyti įpareigojimais skirti užtikrinti veiksmingesniam jų dalyvavimui bendrovės valdyje.

Šiame darbe prizmė per kurią žvelgiama į akcininkų teises yra ekonomistų suformuota atstovavimo teorija, kuomet akcininkams suteikiamos teisės yra tam, kad akcininkai, būdami atstovaujamaisiais (angl. *principal*), galėtų kontroliuoti valdymo organų kaip atstovų (angl. *agent*) elgesį. Hanne S. Birkmose teigia, kad atstovavimo teorija paaiškina akcininkų teisių akcentavimą bendrovės valdyje, tačiau ji nepaaiškina, kodėl akcininkams nustatomos pareigos, jei jie yra laikomi atstovaujamaisiais¹³⁶. Santykyje su valdymo organais, akcininkai atstovavimo teorijos prasme atitinka atstovaujamojo požymius, tačiau panašūs santykiai gali susiklostyti ir tarp pačių akcininkų, o tiksliau kontroliuojančių bei smulkiųjų akcininkų, kur pastarieji savo sprendžiamąją teisę yra perdavę kontroliuojančiam akcininkui¹³⁷. Akcininkai santykiuose su kitais akcininkais, su trečiaisiais asmenimis bei pačia bendrove gali veikti ir kaip atstovai, todėl tai lemia atitinkamų pareigų priskyrimą jiems.

---

¹³⁴ 2017 m. gegužės 17 d. Europos Parlamento ir Europos Tarybos direktyva 2017/828/ES, kuria iš dalies keičiamos Direktyvos 2007/36/EB nuostatos, susijusios su akcininkų ilgalaikio dalyvavimo skatinimu. OL 132/1.

¹³⁵ Europos Komisijos Komunikatas „Europos bendrovių teisės ir įmonių valdymo veiksmų planas. Šiuolaikinė teisinė sistema didesniai akcininkų aktyvumui ir įmonių tvarumui užtikrinti“. Strasbūras, COM (2012) 740 final.

¹³⁶ BIRKMOSE, H., S. From shareholders right to shareholders duties – a transformation of EU corporate governance in a sustainable direction? Intereulaweast, Vol. V (2) 2018, p. 75. [interaktyvus] [žiūrėta 2020 m. kovo 7 d.] Prieiga per internetą: https://pure.au.dk/portal/files/140981816/From_Shareholder_Rights_to_Shareholder_Duties_Publishe_d_pdf_2018.pdf

¹³⁷ MIKALONIENĖ, L., et al. Įmonių teisinių formų konvergencija ir divergencija: ar Lietuvos teisinis reglamentavimas yra patrauklus tarptautiniame kontekste? Mokslo studija. Vilniaus universiteto leidykla: Vilnius, 2017, p. 171.

Toliau bus analizuojamos akcininko pareigos bendrovei, kitiems akcininkams bei tretiesiems asmenims.

4.2. Akcininko pareigos bendrovei

Bendrovę ir akcininką plačiausia prasme sieja abipusis turtinis įsipareigojimas, kur iš vienos pusės akcininkas įsipareigoja perduoti kapitalo dalį, o bendrovė - atitinkamą akcijų kiekį ir jei verslas klostysis sėkmingai¹³⁸, išmokėti pelno dalį dividendų forma proporcingą priklausančių akcijų nominaliai vertei. Teisė į dividendą nėra absoliuti akcininko teisė, o privalomųjų dividendų institutas yra retas reiškinys liberalistinio šalių laisve pagrįsto ekonomikos modelio šalyse¹³⁹. Bendrovė turi tam tikra prasme sąlyginę pareigą¹⁴⁰, kuri iš anksto nėra žinoma, todėl akcininkai gali eilę metų neturėti jokio pelno iš investicijų į bendrovę. Pažymėtina, kad tam, jog būtų paskirti ir išmokėti dividendai, visų pirma, bendrovės veiklos rezultatai turi būti teigiami ir antra, tam turi pritarti visuotinis akcininkų susirinkimas, o jei buvo paskirti ir (arba) išmokėti pažeidžiant įstatymuose įtvirtintas imperatyvias teisės normas ir akcininkai apie tai žinojo, o bendrovė įrodo, akcininkai turi pareigą grąžinti visas lėšas, kurios neteisėtai buvo paskirtos ir išmokėtos¹⁴¹.

Bendrovės veiklos rezultatai nėra iš anksto žinomi ją įsteigus, todėl akcininkų investicijos visada yra susijusios su rizika. Bendrovei veikiant nuostolingai, visuotinis akcininkų susirinkimas turi svarstyti tolimesnius veiksmus, vienas jų – padengti nuostolius papildomais akcininkų įnašais. Akcininkai gali su tuo sutikti arba ne. ABĮ 14 straipsnio 3 dalyje numatyta, kad akcininkams visuotiniame akcininkų susirinkime sutikus padengti jos nuostolius papildomais įnašais, atsiranda pareiga juos sumokėti, o tame susirinkime nedalyvavę arba balsavę „prieš“, tokios pareigos neturi. Kontroversiška tokia įstatymo nuostata kelia klausimą, kaip toliau sprendžiami

---

¹³⁸Tai nėra absoliuti sąlyga, kadangi net ir verslui klostantis sėkmingai, visuotinis akcininkų susirinkimas neturi pareigos esant teigiamam metinių finansinių ataskaitų rezultatui, priimti sprendimą išmokėti dividendus, o lėšos gali būti nukreiptos į rezervą, paskirtos investicijoms ar pan.

¹³⁹ Kauno apygardos teismo 2016 m. kovo 7 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. E2-1038-259/2016.

¹⁴⁰ Sąlygos siejamos su bendrovės pelnu ir visuotinio akcininkų sprendimu paskirti ir (arba) išmokėti dividendus.

¹⁴¹ ABĮ 14 str. 6 d.

tarpusavio akcininkų santykiai, kai vieni dengia nuostolius, kiti ne, kadangi įstatymas negarantuoja jokių privilegijų tiems, kurie sutiko dengti, todėl abejotinas ir šios nuostatos įgyvendinimas. Teismuose dažniausiai kylantys ginčai yra tik dėl pačio tokio visuotinio akcininkų sprendimo negaliojimo¹⁴².

Bendrovės veikloje gali atsirasti pagrindas padidinti jos įstatinį kapitalą. Įstatinio kapitalo didinimas gali būti naudingas siekiant pagerinti bendrovės kreditingumą ir tapti patrauklesne investuotojams. Bendrovės įstatinis kapitalas gali būti didinamas keliais būdais, vienas jų - akcininkų papildomų įnašų pagalba bendrovei išleidus naujų akcijų. Tokiu atveju, vėl kyla akcininko pareiga apmokėti pasirašytas akcijas. Taigi, akcininkui, bendrovės egzistavimo periodu, gali tekti ne kartą papildomai investuoti. Žinoma, tai nėra visų akcininkų pareiga, tik tų, kurie nori, pavyzdžiui, pasinaudoti pirmumo teise įsigyti papildomai išleistų naujų akcijų arba kai padidinama jų vertė, sumokėti susidariusį skirtumą.

Kita vertus, jei akcininkas įsigijo akcijų, už jas sumokėjo, bet neketina dalyvauti bendrovės veikloje, jo įsipareigojimai bendrovei baigėsi. Bendrovė negali įpareigoti akcininką aktyviai veikti, o tik gali sudaryti tam palankias sąlygas. Nedidelį akcijų skaičių turintis akcininkas tikriausiai ir nebus pernelyg suinteresuotas dalyvavimu bendrovės veikloje, jei bendrovėje veikia kontroliuojantis akcininkas, kuris turi realią galią nulemti sprendimų baigtį. Kita vertus, teismai aiškinosi, ar akcininkas neturi pareigos domėtis bendrovės finansine padėtimi ir esant aplinkybėms apie kurias sužinojo, nedelsiant imtis veiksmų dėl bendrovės bankroto. Lietuvos Aukščiausias Teismas vienoje naujausių bylų konstatavo, kad bent minimalią pareigą domėtis bendrovės finansine padėtimi turi tik tas akcininkas, kuris yra vienintelis akcininkas bendrovėje¹⁴³, nors tokia pozicija galėtų būti taikoma ir kontroliuojančiam akcininkui. Kitoje byloje teismas yra išaiškinęs, kad mažumos akcininkas tokios pareigos neturi, jo valdomas mažas akcijų skaičius net neleidžia sušaukti visuotinio akcininkų susirinkimo, jei jo nesusaukė bendrovės subjektai, turintys pareigą sušaukti, tad jo susižinojimas apie aplinkybes, įtakojušias bendrovės nemokumą, yra

---

¹⁴² Kauno apylinkės teismo 2013 m. balandžio 17 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2-313-454/2013, Kauno apygardos teismo 2013 m. liepos 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1569-527/2013 ir kt.

¹⁴³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. liepos 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. E3K-3-286-421/2018.

ribotas¹⁴⁴. Pažymėtina, kad nuo 2020 m. sausio 1 d. įsigaliojęs Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymas¹⁴⁵ nenumato apskritai akcininko kaip subjekto, kuris turi teisę inicijuoti arba pareigą pradėti bendrovės bankroto procedūrą, ši pareiga palikta išskirtinai bendrovės valdymo organams bei likvidatoriui. Inicijuoti gali ir kreditorius, kurio reikalavimai atitinka įstatyme įtvirtintus dydžius arba suėję prievolės įvykdymo terminai. Taigi, įsigaliojus naujam reguliavimui, kuris pakeitė ankstesnį Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymą¹⁴⁶, tokios pareigos nebeturi joks akcininkas, neatsižvelgiant į jo valdomų akcijų skaičių.

Atsižvelgiant į minėtas aplinkybes, akcininkų pareigos bendrovei, visų pirma, suprantamos kaip turtinės pareigos (angl. *financial duties*), kurios susijusios su bendrovės kapitalo palaikymu laikantis ES nustatytų reikalavimų¹⁴⁷ ir yra skirtos apsaugoti bendrovės interesus ir jos įvaizdį reguliuojamoje rinkoje¹⁴⁸. Taip pat pripažįstama, kad ši pareiga glaudžiai susijusi su kreditorių turtiniais interesais, nors pats įsipareigojimas kreditoriams yra bendrovės atsakomybė¹⁴⁹. Pavyzdžiui, jei visuotinis akcininkų susirinkimas nepriima sprendimo atkurti kapitalą arba tokį sprendimą priėmus, bet neatkūrus jo iki 1/2 įstatuose nustatyto dydžio, kaip jau buvo aptarta, kyla pareiga spręsti dėl bendrovės tolimesnio likimo kaip antai, jos likvidavimo ar pertvarkymo, įstatinio kapitalo mažinimo¹⁵⁰. Tokie esminiai bendrovės veiklos pakeitimai neabejotinai gali kelti riziką tiek vidiniams, tiek išoriniams bendrovės veiklos subjektams, įskaitant, bet neapsiribojant, ir kreditoriams.

Dalis akcininkų individualių ir kolektyvinių pareigų yra nulemtos dalyvaujant visuotiniuose akcininkų susirinkimuose. Taigi, antroji pareigų grupė - tai pareigos, kurios susijusios su bendrovės valdymo (angl. *corporate governance*) įgyvendinimu

---

¹⁴⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. sausio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-89-378/2017.

¹⁴⁵ Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymas. Žin., 2019-06-27, Nr. 10324.

¹⁴⁶ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas. *Valstybės žinios*, 2001-04-11, Nr. 31-1010 (negalioja nuo 2020 m. sausio 1 d.).

¹⁴⁷ 2017 m. birželio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2017/1132 dėl tam tikrų bendrovių teisės aspektų. OL 169/46. Direktyvos IV skyrius.

¹⁴⁸ Pavyzdžiui, jei bendrovė nuolat patiria nuostolius, o akcininkai juos dengia papildomais įnašais, vargu, ar tokia bendrovė pajėgi pritraukti investuotojus.

¹⁴⁹ BIRKMOSE S., H. & MÖSLEIN, F. *Introduction: Mapping Shareholders' Duties* (2017). Published in *Shareholders' Duties*, Hanne S. Birkmose (ed.), Kluwer Law International, 2017; Nordic & European Company Law Working Paper No. 18-03 [interaktyvus] [žiūrėta 2020 m. kovo 8 d.] Prieiga per internetą: <https://ssrn.com/abstract=3122380>

¹⁵⁰ ABĮ 59 str. 11 d.

per visuotinį akcininkų susirinkimą. Atsižvelgiant į tai, kad pareigų suskirstymas iš esmės nelemia jų griežto atskyrimo ir tiek turtiniai įsipareigojimai, tiek pareigų vykdymas per bendrovės organą – visuotinį akcininkų susirinkimą, yra glaudžiai susiję tarpusavyje, visgi per antrąją pareigų grupę geriau atsiskleidžia ir kitos akcininkų pareigos kaip antai, pareiga nepiktnaudžiauti teisėmis, pareiga veikti laikantis sąžiningumo (*bone fides*) principo. Kitaip tariant, akcininko pareiga priimant sprendimus visuotiniame akcininkų susirinkime atsižvelgti į bendrovės interesus ir nesukelti žalos kitiems akcininkams¹⁵¹.

Pareigą nepiktnaudžiauti teisėmis įtvirtina CK 2.50 straipsnis, kuris numato akcininko subsidiarią atsakomybę, jei bendrovė tampa nepajėgi atsiskaityti su savo kreditoriais dėl akcininko nesąžiningų veiksmų. Teismas yra konstatavęs, kad jei akcininko veiksmai pažeidžia bendrąją sąžiningo elgesio pareigą bendrovės atžvilgiu (pavyzdžiui, akcininkai neteisėtai paskirsto dividendus, perkelia verslą į kitą bendrovę ir pan., tuo sukeldami faktinį bendrovės nemokumą) ir tokiais veiksmais padaroma žala bendrovei, tai kreditoriams padaryta žala pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką laikoma išvestine iš bendrovės patirtos žalos. Žala pasireiškia tuo, kad dėl išaugusių įmonės skolų ar sumažėjusio turto atitinkamai sumažėja kreditorių galimybė gauti didesnę dalį savo reikalavimo patenkinimo¹⁵². Kita vertus, teismai vertindami aplinkybes, individualizuoja akcininko žinojimą apie susidariusią situaciją, todėl akcininkas, teismo nuomone, laikytinas sąžiningu, jeigu jis nežinojo, negalėjo ir neturėjo žinoti, kad jo elgesys neigiamai veikia bendrovės gebėjimą vykdyti savo prievoles¹⁵³. Teismas pažymi, kad sprendžiant dėl akcininko atsakomybės, svarbu įvertinti jo vaidmenį ir realią galimybę daryti įtaką bendrovės veiklai, tad ir šiuo atveju, vertinimas daromas prielaida, kad lemiamą įtaką gali turėti tik kontroliuojantis akcininkas ir jo aktyvūs veiksmai. Doktrinoje netgi pažymima,

---

¹⁵¹ MIKALONIENĖ, L., et al. *Įmonių teisinių formų konvergencija ir divergencija: ar Lietuvos teisinis reglamentavimas yra patrauklus tarptautiniame kontekste?* Mokslo studija. Vilniaus universiteto leidykla: Vilnius, 2017, p. 172.

¹⁵² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. rugsėjo 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-389/2014.

¹⁵³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. lapkričio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-486/2009; 2014 m. spalio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-449/2014.

kad akcininkui, kuris neturi pakankamai įtakos visuotiniame akcininkų susirinkime, negali būti taikomas CK 2.50 straipsnio 3 dalis¹⁵⁴.

Atsižvelgiant į minėtas aplinkybes, pareigos, kurias galima priskirti akcininko pareigoms, susijusioms su bendrovės valdymu, vertintinos atitinkamos įtakos turėjimo ir nesąžiningų veiksmų pasekmių prasme. Akcininko bendrovės valdymo pareigos gali būti nustatomos atsižvelgiant į tai, kokią įtaką bendrovėje turi vienas ar kitas akcininkas, pavyzdžiui, jei tai kontroliuojantis akcininkas, jo veikimui bendrovėje keliami aukštesni reikalavimai.

Akcininkų pareigų turinys ir apimtis bendrovei yra reguliuojamos valstybės nacionalinės teisės, o teisinių normų išaiškinimas formuojamas per teismų praktiką. ES bendrovių teisė neturėjo tikslo įpareigoti akcininkų veikti vienaip ar kitaip ar atlikti tam tikrus privalomus veiksmus, kurių nevykdymas būtų užtikrintas sankcijomis. Kita vertus, akcininkų pareigų užuomazgos jau buvo matyti priėmus SRD I direktyvą (13 straipsnis, ABĮ 30³ straipsnis), kur įtvirtinta akcininko pareiga atskleisti bendrovei galutinio kliento tapatybę, akcijų, kuriomis balsuojama, skaičių ir jam pateiktų balsavimo nurodymų turinį ar kitokį paaiškinimą dėl sutarto su klientu dalyvavimo ir balsavimo visuotiniame akcininkų susirinkime, tačiau šios nuostatos nebuvo pernelyg plačiau paaiškintos nei kam jos taikomos, koks tai akcininkas ir kas yra jo klientas. SRD I direktyvos preambulės 11 punkte, Europos Komisija įsipareigojo spręsti klausimus dėl priemonių, kurios padėtų efektyviau naudotis balsavimo teisėmis peržengiant vienos valstybės ribas finansų tarpininkams ir investuotojams, tačiau ir vėl nepateikė šių sąvokų išaiškinimo, kokiems investuotojams siekiama sukurti reguliavimą. Sąvoka „investuotojas“ turi daug reikšmių¹⁵⁵, todėl iš to, kas pasakyta SRD I direktyvoje, ir jei šis klausimas buvo pažymėtinas kaip spręstinas, ir išsiskyrė sąvokų prasme, vadinasi SRD I direktyva

---

¹⁵⁴ MIKELĖNAS V., BARTKUS G., MIZARAS V., KESERAUSKAS Š. *Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso komentaras*. Antroji knyga. Asmenys. Vilnius: Justitia, 2002, p. 128.

¹⁵⁵ Investuotojas (angl. *investor*) – asmuo, investuojantis finansines vertybes kapitalo rinkoje. Lietuvos VPĮ prasme, investuotoju laikomas asmuo, nuosavybės teise turintis vertybinių popierių arba ketinantis jų įsigyti. Investuotojus galima suskirstyti į mažmeninius (tai fiziniai ar juridiniai asmenys, tiksliau – neprofesionalūs investuotojai) ir institucinius (profesionalius) investuotojus. Įmonė investuotoja, besiverčianti tokia veikla kaip viena iš pagrindinių, vadinama investicijų bendrove.

2011 m. ŽALIOJOJE KNYGOJE „institucinis investuotojas“ – plati sąvoka, taikoma bet kuriai įstaigai, profesionaliai užsiimančiai investavimu (taip pat ir) klientų ir naudos gavėjų vardu.

FPRĮ: Institucinis investuotojas – įmonė, turinti teisę vykdyti gyvybės draudimo veiklą ir (ar) perdraudimo veiklą, kaip tai apibrėžta Draudimo įstatyme, taip pat profesinių pensijų asociacija, kaip tai apibrėžta Lietuvos Respublikos profesinių pensijų kaupimo įstatyme.

neapėmė šios subjektų kategorijos. SRD I sąvokų prasme, visas turinys apima tik akcininkus, kurie yra fiziniai arba juridiniai asmenys pagal taikytiną teisę pripažinti akcininkais. Europos Komisija pateikdama Žaliąsias knygas 2010 m. ir 2011 m.¹⁵⁶ atkreipė dėmesį į visai kitą akcininkų kategoriją ir išsakė poziciją, remiantis apklaustų respondentų nuomone, kad esantis reguliavimas yra nepakankamas sudaryti palankias sąlygas efektyviam institucinių investuotojų dalyvavimui ir balsavimui ir kad reikalingos priemonės, kurios tai užtikrintų. Europos Komisija pabrėžė, kad nors trumpalaikių investuotojų¹⁵⁷ dalyvavimas gali būti naudingas, tačiau priemonės, kurias norima priimti, turėtų būti orientuotos į ilgalaikius investuotojus¹⁵⁸, kurie gali būti labiau suinteresuoti bendrovės valdymu ilguoju periodu. Europos Komisija savo Pasiūlyme¹⁵⁹ savo nuomonę grindė kaip nepakankamo skaidrumo informuojant apie patikėtinio pareigų vykdymo egzistavimą.

Svarstymų ir tyrimų rezultatas pasireiškė naujausiu reguliavimu¹⁶⁰, kuriame nustatytos tam tikros kategorijos akcininkų – institucinių investuotojų pareigos – atskleisti savo dalyvavimo politiką bendrovių, į kurias investuoja, atžvilgiu. Analizuojant SRD II direktyvą, tampa neaišku, kas yra subjektas, į kurį nukreipta pareiga atskleisti informaciją. Pasak, SRD II preambulės 16 dalies, kurioje teigiama, kad viešas informacijos atskleidimas galėtų pagerinti investuotojų informuotumą, suteikti galutiniams naudos gavėjams, pvz. būsimiems pensininkams, galimybę pasirinkti optimalius investavimo sprendimus, palengvinti bendrovių ir jų akcininkų tarpusavio dialogą, paskatinti akcininkų dalyvavimą ir padidinti jų atskaitingumą suinteresuotiesiems asmenims ir pilietinei visuomenei, galima suprasti, kad ši pareiga

---

¹⁵⁶ ŽALIOJI KNYGA 2010, Briuselis, 2010.6.2 COM (2010) 284, ŽALIOJI KNYGA 2011, Briuselis, 2011.4.5 COM (2011) 164.

¹⁵⁷ Investuotojai, kurių vidutinis akcijų laikymo laikotarpis yra aštuoni mėnesiai. ŽALIOJI KNYGA 2011, Briuselis, 2011.4.5 COM (2011) 164.

¹⁵⁸ Naudos gavėjams ilgalaikių įsipareigojimų turintys investuotojai, kaip antai pensijų fondai, gyvybės draudimo bendrovės, valstybės pensijų rezervų fondai ir valstybės turto fondai.

¹⁵⁹ Pasiūlymas Europos Parlamento ir Tarybos direktyvai, kuria iš dalies keičiamos direktyvos 2007/36/EB nuostatos, susijusios su akcininkų ilgalaikio dalyvavimo skatinimu, ir direktyvos 2013/34/ES nuostatos, susijusios su tam tikrais įmonės valdymo pareiškimo elementais, Briuselis, 2014 04 09 COM (2014) 213 final.

¹⁶⁰ 2017 m. gegužės 17 d. Europos Parlamento ir Europos Tarybos direktyva 2017/828/ES, kuria iš dalies keičiamos Direktyvos 2007/36/EB nuostatos, susijusios su akcininkų ilgalaikio dalyvavimo skatinimu. OL 132/1, (tekste – SRDII). Direktyvos nuostatas, aktualias darbo temai, Lietuvoje įgyvendina Lietuvos Respublikos finansinių priemonių rinkų įstatymo Nr. X-1024 2, 3, 88, 89, 90, 93, 102 straipsnių, penktojo skirsnio pavadinimo ir priedo pakeitimo ir Įstatymo papildymo 41-1, 41-2, 41-3, 41-4, 89-1 straipsniais įstatymas, 2019-07-05, Nr. 11172.

nukreipta į visas bendrovės interesų grupes, tiek vidines, tiek išorines. Autoriaus nuomone, minėti reikalavimai gali koreliuoti su tam tikros informacijos gavimu iš bendrovės ir akcininkų pareiga neatskleisti viešai jam patikėtos komerciškai jautrios informacijos. Taip pat dalyvavimo politikos dokumentui keliami reikalavimai labai artimi bendrovės teikiamų ir viešai skelbiamų ataskaitų reikalavimams, tik šiuo atveju ne iš bendrovės pusės, o iš institucinio akcininko.

SRD II bendrovės atžvilgiu, pratęsė ir detalizavo SRD I pirmines nuostatas, susijusias su jau kiek anksčiau aptartu akcininkų identifikavimu, kuriuo būtų palengvinamas bendrovių ir jų akcininkų dialogas. SRD II preambulės 4 punkte įtvirtinta nuostata pažymi, kad bendrovė turėtų teisę identifikuoti savo akcininkus, kad galėtų su jais tiesiogiai komunikuoti, o finansų tarpininkai, bendrovės prašymu, privalo jai pateikti tokią informaciją, kuri apimtų vardą, pavardę ar pavadinimą, jei tai bendrovė – identifikacinį kodą, kontaktinius duomenis, akcijų skaičių, akcijų kategorijas, įsigijimo datą, tačiau tuo pačiu pažymima, kad ši nuostata gali būti netaikoma akcininkams, turintiems mažą akcijų kiekį. SRD II I a skyriaus 3 a straipsnio 1 dalyje nurodoma, kad toks kiekis neturi viršyti 0,5 proc. akcijų ar balsavimo teisių dalies, vadinasi, akcininko, kuris valdo 1 proc. akcijų dalį, duomenų bendrovė galės prašyti.

Lietuvoje atitinkama dalimi įgyvendinantis SRD II direktyvą FPRĮ pakeitimas apskritai nenumato išimties netaikyti šio reikalavimo, tad ar tai sąmoningai buvo neįtvirtinta, ar nerūpestingai neatsižvelgta, galima tik spėlioti. Identifikavimo reikalavimo netaikymas smulkiesiems akcininkams vertintinas dvejopai. Viena vertus, tai parodo smulkiųjų akcininkų mažareikšmiškumą ir tęsiama tradicija, kad jie ir toliau nepajėgūs veikti, kita vertus, jei smulkusis ir neketina dalyvauti bendrovės veikloje, sutaupomi kaštai, susiję su komunikacija.

Šiai dienai, valstybės narės turėjo pasirūpinti teisės aktų įsigaliojimu, laikantis SRD II nuostatų, ne vėliau kaip iki 2019 m. birželio 10 dienos¹⁶¹, tačiau pakeitimus yra priėmusios ne visos šalys, todėl tikėtina, kad valstybių narių bendrovės vėl gali

---

¹⁶¹ Lietuva šiek tiek vėlavo, FPRĮ pakeitimai buvo priimti tik 2019 m. birželio 27 d., Latvija direktyvą įgyvendino 2019 m. liepos 5 d., Estija teisės aktų pakeitimus atliko – 2019 m. gruodžio 4 d. Šiai dienai Belgija, Airija, Kipras, Malta, Portugalija ir Slovėnija nėra priėmusios jokių teisinių priemonių ar jų pakeitimų SRD II direktyvos įgyvendinimui. [interaktyvus] [žiūrėta 2020 m. kovo 12 d.] Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/NIM/?uri=CELEX%3A32017L0828>.

susidurti su sunkumais, kuriuos šiuo metu dar per anksti vertinti, o poveikį bus galima pastebėti praėjus šiek tiek daugiau laiko.

Apibendrinant galima teigti, kad akcininkų pareigos bendrovei nėra tiesiogiai įtvirtintos ES bendrovių teisės reguliavime ir šis to nesiekia įvertinant jų investicijų trumpalaikiškumą. ES bendrovių teisės reguliavimas įtvirtindamas institucinių akcininkų pareigą teikti dalyvavimo politiko dokumentą yra labiau orientuotas ne į bendrovę, o į kitus bendrove suinteresuotus asmenis.

4.3. Akcininko pareigos kitiems bendrovės akcininkams

ES bendrovių teisėje buvo suformuotas lygiateisiškumo arba dar kitaip, nediskriminavimo principas, kurio tikslas užtikrinti visų, esant toms pačioms aplinkybėms ir turinčių tos pačios klasės akcijų, akcininkų vienodą traktavimą. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (toliau – ETT) yra pažymėjęs, kad bendrasis lygybės principas, draudžiantis skirtingai vertinti vienodas situacijas, išskyrus atvejus, kai toks vertinimas objektyviai pateisinamas, yra vienas iš Bendrijos pagrindų¹⁶². EBPO pirmą kartą šį principą paminėjo 2004 m. valdymo principų redakcijoje, tačiau tuo pačiu pažymėjo, kad smulkieji akcininkai turi būti apsaugoti nuo tiesiogiai ar netiesiogiai balsų daugumą turinčių akcininkų ar jų interesais vykdomo piktnaudžiavimo ir jie turi turėti galimybę pasinaudoti veiksmingomis teisinės gynybos priemonėmis. EBPO nurodo, kad egzistuoja pavojus, jog balsų daugumą turintys akcininkai imsis veiklos, kuri smulkiesiems akcininkams bus nepalanki. Tokioms situacijoms spręsti EBPO pateikia įvairius metodus, kaip antai, smulkiųjų akcininkų teisių įgyvendinimo tobulinimas, informacijos sklaidos gerinimas, kvalifikuotos balsų daugumos reikalavimas tam tikriems akcininkų sprendimams, balsų daugumą turintys akcininkai yra įpareigojami arba turi teisę išpirkti likusių akcininkų akcijas nepriklausomo vertintojo nustatyta kaina¹⁶³. Atsižvelgiant į tai,

---

¹⁶² Generalinės advokatės Verica Trstenjak išvada, pateikta 2009 m. birželio 30 d. byloje Nr. C-101/08 *Audiolux SA ir kt. prieš Groupe Bruxelles Lambert SA (GBL) ir kt. ir Bertelsmann AG ir kt.*

¹⁶³ *Ibid.*

sprendžiama, kad tarptautinėje bendrovių teisėje akcininkų lygybės principas neegzistuoja¹⁶⁴.

Lietuvos Konstitucinis Teismas 2006 m. sausio 17 d. nutarime konstatavo, kad smulkiųjų akcininkų teisių gynimas yra viešasis interesas¹⁶⁵. Kita vertus, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje, teismas yra ne kartą pažymėjęs, kad akcininkas nėra saistomas fiduciarinių pareigų ir neprivalo atsižvelgti į visų interesų grupių interesus¹⁶⁶. Nepaisant to, Lietuvos Aukščiausias Teismas šiuo klausimu pateikė ir kitokią poziciją byloje, kurioje aiškiai įtvirtino, kad balsų daugumą turinčio akcininko įtaka bendrovės veiklai yra lemiamą, tad toks akcininkas privalo užtikrinti, kad priimti sprendimai bus naudingi ne tik jam, bet ir bendrovei bei smulkiesiems akcininkams¹⁶⁷. Teismas pažymėjo, kad jeigu priimtas sprendimas tenkina tik kontroliuojančio akcininko interesus, atsiranda pagrindas spręsti dėl piktnaudžiavimo akcininko teisėmis¹⁶⁸. Teismų formuojama praktika pateikia požiūrį, kuris konstruojamas atsižvelgiant į tai, kokius veiksmus ir kieno atžvilgiu atlieka akcininkas.

Atstovavimo teorijos prasme, kontroliuojantis akcininkas yra smulkiojo akcininko atstovas¹⁶⁹, kuriam pastarieji yra perdavę sprendimų teisę visuotiniame akcininkų susirinkime. Kontroliuojančiam akcininkui keliami aukštesni elgesio standartai dėl jo balsų svarumo ir smulkiųjų akcininkų galios pasireikšti neturėjimo. Kontrolinį akcijų paketą valdantis ir aktyviai dalyvaujantis visuotiniame akcininkų susirinkime akcininkas priimant sprendimus, turėtų atsižvelgti į smulkiųjų akcininkų interesus. Taigi, jam kyla pareiga vengti konflikto, kuris gali kilti priėmus nepalankų smulkiesiems akcininkams sprendimą visuotiniame akcininkų susirinkime. Tačiau,

---

¹⁶⁴ Ibid.

¹⁶⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 17 d. nutarimas Dėl Lietuvos Respublikos vertybinių popierių rinkos įstatymo 19 straipsnio 1 dalies (2001 m. gruodžio 17 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir dėl pareiškėjo – Panevėžio miesto apylinkės teismo prašymo ištirti, ar Lietuvos Respublikos vertybinių popierių rinkos įstatymo 16 straipsnio 2 dalis (2001 m. gruodžio 17 d. redakcija) neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Byla Nr. 25/04.

¹⁶⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. lapkričio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-485-421/2016, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. rugsėjo 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-470-969/2015, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. rugsėjo 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-389/2014 ir kt.

¹⁶⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. sausio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-66/2015.

¹⁶⁸ Ibid.

¹⁶⁹ ARMOUR, J., HANSMANN, H., KRAAKMAN, R., *The Anatomy of Corporate Law: A Comparative and Functional Approach, Second edition*, Oxford: Oxford University Press, 2009, p. 36.

autorius nuomone, tai nereiškia, kad kontroliuojantis akcininkas turi išimtinę pareigą smulkiesiems akcininkams. Kontroliuojančio akcininko reikalaujama elgtis sąžiningai, nepiktnaudžiauti savo turima galia, tačiau ši pareiga gali būti nukreipta ne tik į smulkiuosius akcininkus, bet ir į pačią bendrovę.

Visų akcininkų bendras požymis – tikslas gauti bendrovės pelno. Kontroliuojančio akcininko ir smulkiojo interesas gali nesutapti ta dalimi, kuomet keliamas klausimas dėl bendrovės valdymo. Smulkiojo akcininko valdomas akcijų skaičius gali būti mažai reikšmingas, todėl jo intereso siekti bendrovės valdymo ir kontrolės gali ir nebūti. Kontroliuojančio akcininko dalyvaujanti didžioji dalis kapitale skatina jį domėtis bendrovėje vykstančiais procesais. Kontroliuojančio akcininko interesas gali sutapti su bendrovės, tad sprendimai visuotiniame akcininkų susirinkime, kuriais siekiama gelbėti bendrovės veiklą, gali būti nenaudingi smulkiesiems akcininkams tuo atžvilgiu, kai jie negauna realios naudos iš priimamų sprendimų. Pavyzdžiui, teismai yra nagrinėję, ar visuotiniame akcininkų susirinkime priimti sprendimai sumažinti bendrovės įstatinį kapitalą proporcingai panaikinant visų akcininkų akcijas, nepažeidė proporcingumo principo¹⁷⁰. Teismai aiškino proporcingumo principo paskirtį kilus nesutarimams dėl visuotinio akcininkų susirinkimo priimto sprendimo galiojimo. Teismo nuomone, proporcingumo principas skirtas ne tik smulkiųjų akcininkų interesams užtikrinti, riboti didžiųjų akcininkų galimybę pažeisti smulkiųjų akcininkų turtines teises, neleisti priimti sprendimų, nepaisančių smulkiųjų akcininkų, bet ir užtikrinti visų akcininkų teisių pusiausvyrą¹⁷¹.

Minėtoje byloje, visuotinio akcininkų susirinkimo metu buvo priimti esminių pokyčių bendrovėje turėję sprendimai, pirma, sumažinti bendrovės įstatinį kapitalą, proporcingai panaikinant visų akcininkų akcijas, tokiu būdu siekiant padengti bendrovės nuostolius, antra, jį padidinti, išleidžiant naujas akcijas ir atšaukiant pirmumo teisę jas įsigyti esamiems bendrovės akcininkams ir suteikiant šią teisę trečiajam asmeniui. Balsų daugumą turėjo bendrovės akcininkas, kuris kartu buvo ir jos valdybos pirmininkas. Visuotiniame akcininkų susirinkime be minėtų sprendimų, buvo priimti sprendimai dėl stebėtojų tarybos suformavimo, į kurią paskiriamas tas

---

¹⁷⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. sausio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-66/2015.

¹⁷¹ Ibid.

pats kontroliuojantis akcininkas bei trečiojo asmens paskirti asmenys ir kitas būdas sumažinti bendrovės nuostolius - dengiant papildomais akcininkų įnašais. Įnašas numatytas to paties kontroliuojančio akcininko su sąlyga, kad įstatinio kapitalo padidinimo procedūra bus tinkamai įgyvendinta. Visuotiniame akcininkų susirinkime taip pat buvo numatyta, kad trečiasis asmuo, įsigijęs naujai išleistas akcijas taps bendrovės akcininku ir šalys sudarys akcininkų sutartį, pagal kurią kontroliuojančio akcininko asmeniniu laidavimu užtikrinta paskolų dalis bus paversta į akcijas, o laidavimas panaikintas. Teismas sprendė, kad nebuvo pažeistos imperatyvios teisės normos ir smulkiojo akcininko ieškinio netenkino, atkreipdamas dėmesį, kad sprendimus ginčija tik vienas smulkusis akcininkas. Sprendžiant ar nebuvo pažeisti smulkiųjų akcininkų interesai, pažymėjo, kad sprendimai atitiko proporcingumo principą. Su teismo išvadamis autorius sutinka tik iš dalies. Visų pirma, bendrovei patyrus nuostolių, visuotiniame akcininkų susirinkime sprendžiama dėl sprendimo padengti juos papildomais akcininkų įnašais ar ne, kaip tai nurodyta ABI 59 straipsnio 11 dalyje. Tokio sprendimo nepriėmus arba priėmus, bet neatkūrus nuosavo kapitalo iki 1/2 įstatuose nurodyto įstatinio kapitalo dydžio, visuotiniame akcininkų susirinkime akcininkai turi spręsti dėl bendrovės likimo, šiuo atveju nuostoliams padengti buvo pasirinktas būdas – bendrovės įstatinio kapitalo sumažinimas, kas sąlygojo visų akcininkų dalies akcijų praradimą jas panaikinant. Teismas sprendė tik dėl šio vieno būdo, nepasisakydamas apie papildomus akcininkų įnašus. Formuojant kapitalą iš naujo, iš smulkiųjų akcininkų teisė dalyvauti jo formavime buvo atimta, tačiau neaišku, kokių pagrindu kontroliuojantis akcininkas numatė įnešti papildomą įnašą į bendrovę po to, kai bus įgyvendinta įstatinio kapitalo padidinimo procedūra ir kai naujas akcijas įgis trečiasis asmuo. Taip pat akcininkų sutartimi buvo numatyta, kad kontroliuojančio akcininko asmeniniu laidavimu užtikrinta bendrovės paskolų dalis bus paversta į akcijas, o jo laidavimas už bendrovės paskolą bus panaikintas. Taigi, kontroliuojantis akcininkas papildomų akcijų įgijo kitu būdu, nors, kaip teismas konstatavo atskirų procedūrų metu, tiek mažinant, tiek didinant bendrovės įstatinį kapitalą, teisės normos ir proporcingumo principas nebuvo pažeisti, tačiau būtent aplinkybių visumos, kurių metu kontroliuojantis akcininkas gavo žymiai daugiau naudos nei smulkieji akcininkai, teismui nevertino. Teismui, neatkreipė dėmesio ir į tai, kad visos bendrovės kontrolę turi vienas ir tas pats asmuo – kontroliuojantis akcininkas. Jis yra bendrovės

akcininkas, valdybos narys ir visuotiniame akcininkų susirinkime buvo nuspręsta suformavus stebėtojų tarybą, jį paskirti ir jos nariu. Nei tuo metu galiojusi ABĮ redakcija, nei dabar, nenumato galimybės valdybos nariui būti vienu metu ir stebėtojų tarybos nariu, kuriam numatytas ir atlygis. Vertinant šias aplinkybes, smulkiųjų teisės buvo labiau apribotos, o kontroliuojančio akcininko veiksmai buvo nesąžiningi, kita vertus, priimti sprendimai, kad kaip pažymėjo teismas, leido tęsti bendrovės veiklą, kas sąlygojo smulkiųjų akcininkų atitinkamų turtinių teisių išsaugojimą. Bendrovę likvidavus, jų nuostoliai galėjo būti dar didesni.

Taigi, atsižvelgus į jau anksčiau aptartus kitus bendruosius teisės principus 4.2 šio darbo dalyje analizuojant pareigas bendrovei, kurių laikymasis yra akcininko pareiga ne tik bendrovei, bet ir kitiems jos akcininkams, galima daryti išvadą, kad ir proporcingumo principo laikymasis priimant visuotinio akcininkų susirinkime sprendimus yra akcininko pareiga. Trumpiau tariant, jei visuotiniame akcininkų susirinkime siekiama apriboti kurias nors akcininkų teises, būtina atsižvelgti į tai, ar priemonės, kurių buvo imtasi apribojant, buvo proporcingos ir kitų akcininkų teisės nebuvo apribotos labiau nei būtina.

Akcininkai turi pareigą ne tik laikytis bendrųjų teisės principų dalyvaudami visuotiniame akcininkų susirinkime, tačiau ir pareigas, kurios turi abipusių pareigų požymius. Teismų praktikoje suformuota pozicija, kad akcininkas savo teisėmis turi naudotis pagal jų paskirtį. Tokia pozicija yra taikoma tiek smulkiajam akcininkui, tiek kontroliuojančiam. Iš vienos pusės, kontroliuojantis akcininkas turi elgtis atsižvelgdamas į smulkiųjų interesus, tačiau smulkieji įgyvendindami savo teises, neturėtų nepagrįstai trukdyti kontroliuojančiam akcininkui naudotis savo teisėmis. Lietuvos Aukščiausias Teismas savo praktikoje¹⁷² yra pažymėjęs, pasisakydamas dėl visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimų pripažinimo negaliojančiais instituto, dvejoją jo paskirtį. Pirma, suteikiant teisę ginčyti tokius sprendimus, siekiama apginti suinteresuotų asmenų, kurių teisės buvo pažeistos, interesus bei viešąjį interesą. Antra, detalus sprendimų nuginkijimo reglamentavimas (trumpi senaties terminai, nuginkijimo pagrindų baigtinio sąrašo nustatymas) leidžia daryti išvadą, jog šis institutas taip pat skirtas bendrovei ir už ginčijamų sprendimų priėmimą balsavusių

---

¹⁷² Ibid.

akcininkų interesams apsaugoti. Visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimų pripažinimas negaliojančiais be pakankamo pagrindo gali sustabdyti bendrovės veiklą, padaryti jai ar akcininkams nuostolių. Taip pat daug laiko ir finansinių išteklių reikalaujantis bylinėjimasis gali pakenkti visoms bendrovės interesų grupėms.

Nepagrįstas smulkiojo akcininko trukdymas priimti bendrovei svarbius sprendimus gali lemti bendrovės veiklos sustabdymą iš esmės, todėl bendrovių teisėje yra tam tikri saugikliai, sietini su akcininko pareigomis, kurių pagalba tiek smulkusis, tiek kontroliuojantis akcininkas gali apsaugoti savo interesus. Minėti saugikliai buvo sureguliuoti Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/25/EB dėl įmonių perėmimo pasiūlymų¹⁷³ ir turėjo būti perkelti į valstybių narių nacionalinę teisę.

Pirma, tai kontroliuojančio akcininko pareiga pateikti privalomą oficialų pasiūlymą¹⁷⁴ supirkti likusių akcininkų akcijas kaip tai numato VPĮ 26 straipsnis. Ši pareiga atsiranda, jei asmuo, veikdamas savarankiškai ar kartu su kitais sutartinai veikiančiais asmenimis, įgyja akcijų, kurios kartu su jo turimu akcijų paketu arba kartu su kitų sutartinai veikiančių asmenų turimu akcijų paketu suteikia daugiau kaip 1/3 bendrovės, dėl kurios akcijų teikiamas oficialus siūlymas, balsų. Akcininkas šiuo atveju, turi ir kitą alternatyvą, kuria pasinaudojęs, gali išvengti pareigos teikti privalomą oficialų pasiūlymą. Jis gali perleisti savo dalį akcijų, viršijančią nustatytą dydį, tačiau dėl savo veiksmų sprendžiama turi būti nedelsiant, ne vėliau kaip per 4 prekybos dienas ir apie tai paskelbiama bendrovės įstatuose nurodytame šaltinyje. Nepasinaudojus teise perleisti akcijas, viršijančias šią ribą, įgyjama prievolė teikti privalomą oficialų siūlymą ir supirkti likusias akcijas iš smulkių akcininkų už teisingą kainą¹⁷⁵. Akcininkai peržengę įstatyme nustatytą balsų ribą bei praleidę įstatyme nustatytą terminą apsispręsti ar perleisti vertybinius popierius, viršijančius nustatytą balsų ribą, ar teikti privalomą oficialų siūlymą, turi tik vieną galimybę – teikti privalomą oficialų siūlymą supirkti likusias balsavimo teisę suteikiančias bendrovės

---

¹⁷³ 2004 m. balandžio 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/25/EB dėl įmonių perėmimo pasiūlymų. OL 142/12.

¹⁷⁴ Privalomas oficialus siūlymas – asmens, įgijusio akcijų, suteikiančių daugiau kaip 1/3 bendrovėje, dėl kurios akcijų teikiamas oficialus siūlymas, balsų, vertybinių popierių savininkams teikiamas būtinas viešas siūlymas supirkti likusius balsavimo teisę suteikiančius tos bendrovės išleistus vertybinius popierius ir vertybinius popierius, patvirtinančius teisę įsigyti balsavimo teisę suteikiančius vertybinius popierius. VPĮ 2 str. 28 d.

¹⁷⁵ FRUZEROVA, O. Privalomas akcijų pardavimas ir pirkimas – instituto esmė ir kai kurie probleminiai aspektai. *Teisė*, 90, 2014.

akcijas ir ši prievolė lieka galioti, kol bus įgyvendinta¹⁷⁶. Ši pareiga akcininkui išlieka net tada, kai akcininkas praleidęs terminus, visgi perleidžia akcijas, viršijančias ribą.

Akcijų perleidimo sandoriai, sąsaja su privalomo oficialaus pasiūlymo institutu, negali būti uždrausti, tačiau tai nereiškia, kad pareiga pateikti oficialų pasiūlymą supirkti akcijas išnyks. Privalomas oficialus pasiūlymas teikiamas dėl visų akcijų, kurios nepriklauso ribą peržengusiam ar sutartinai veikiantiems asmenims, tad būtent likusi dalis akcininkų gali pasinaudoti teise parduoti akcijas teisinga kaina. Jei akcininkas sutinka akcijas parduoti, privalomą oficialų pasiūlymą pateikęs akcininkas, privalo jas supirkti.

Antra, tai akcininko pareiga nupirkti kitų akcininkų akcijas kaip tai numato VPI 32 straipsnio 14 dalis. Tokia pareiga atsiranda, kai akcininkas, kuris, veikdamas savarankiškai ar kartu su kitais sutartinai veikiančiais asmenimis, įsigijo akcijų, sudarančių ne mažiau kaip 95 proc. balsavimo teises suteikiančio kapitalo ir ne mažiau kaip 95 proc. visų balsų ir kai likusios akcijų dalies savininkai to reikalauja. Ši pareiga kildinama iš to, kad 95 proc. akcijų valdantis akcininkas įgyvendina vienasmenį, ar jei tokį skaičių akcijų valdo keli akcininkai sutartinai, tai kolektyvinį valdymą visuotinio akcininkų susirinkimo metu ir gali kontroliuoti įmonės veiklą, lemti priimamus sprendimus. Smulkiųjų akcininkų valdoma likusi dalis akcijų praktiškai neturi reikšmės. Jų balsų mažuma negali įtakoti kontroliuojančio akcininko priimamų sprendimų ir šie jiems gali būti nepriimtini, todėl smulkiesiems akcininkams suteikiama teisė pasitraukti, susigrąžinant investicijas.

Trečia, aukščiau nurodyta akcininko pareiga gali veikti ir kita kryptimi, kuri gali būti kaip smulkiojo akcininko pareiga parduoti savo akcijas (angl. *squeeze out*). Ši pareiga atitinka kontroliuojančio akcininko teisę reikalauti parduoti (VPI 32 straipsnio 1 dalis). Tokiu būdu, akcininkui, vienam ar kolektyviai, įgijusiam valdymo ir kontrolės teisę, sudaromos sąlygos pašalinti smulkiuosius, kurie gali be pagrindo kliudyti sprendimų priėmimą. Doktrinoje šio instituto buvimas vertinamas teigiamai. Visų pirma, smulkieji akcininkai gali piktnaudžiauti teise (nepagrįstai kreiptis į teismą ginčijant bendrovės organų sprendimus ir veiksmus, siekiant destabilizuoti bendrovės padėtį, neleisti sudaryti svarbių bendrovei sandorių arba juos užvilinti ir

---

¹⁷⁶ Ibid.

pan.)¹⁷⁷. Antra, bendrovė gali būti neefektyviai valdoma, pavyzdžiui, kai bendrovėje yra keli tūkstančiai akcininkų, iš kurių vienas turi daugiau kaip 95 proc. visų balsų, o kiti akcininkai balsų turi tiek mažai, kad visuotiniame akcininkų susirinkime jie yra bereikšmiai, bendrovę valdyti pasidaro sunku dėl visų įstatymų nustatytų procedūrų laikymosi kaip antai, visuotinių akcininkų susirinkimų rengimas, organizavimas ir vedimas (pranešimų skelbimas, informacijos pateikimas ir pan.), o tai itin apsunkina operatyvią ir racionalią verslo eigą¹⁷⁸.

Abipusės, tiek kontroliuojančio akcininko, tiek smulkiojo pareigos minėtų institutų prasme yra naudingos apsaugant visus akcininkus. Nepaneigtina, kad, pavyzdžiui, privalomo pirkimo pardavimo instituto pagalba, apsaugomas ir kontroliuojantis akcininkas nuo nepagrįstų ieškinių. Susiklosčius aplinkybėms bendrovėje, kuomet, pavyzdžiui, keičiasi bendrovės valdymas ir kontrolė, įtvirtinus atitinkamų akcininkų pareigas, kiti akcininkai turi galimybę atitinkamai į tai reaguoti nepatiriant arba patiriant kuo mažiau nuostolių.

Apibendrinant galima teigti, kad akcininkai yra saistomi pareigų kitiems akcininkams, tačiau jų egzistavimas priklauso nuo akcininko realios įtakos turėjimo bendrovėje ir konkrečių veiksmų, kurie gali būti atliekami kitų akcininkų atžvilgiu. Veiksmų tikslas nebūtinai gali būti tiesiogiai nukreiptas į kitų akcininkų interesų sumenkinimą, bet iškeliant bendrovės kaip visumos interesus aukščiau už akcininkų interesus.

4.4. Akcininko pareigos tretiesiems asmenims

Trečiasis asmuo bendrovės atžvilgiu yra subjektas, kuris tiesiogiai nėra susijęs su bendrove ir jo atsiradimas dažniausiai priklauso nuo bendrovės valios. Trečiųjų asmenų santykis su bendrove gali būti analizuojamas per ekonomistų suformuotą atstovavimo teoriją, kur bendrovė šiame santykyje suprantama kaip atstovas, o tretieji asmenys kaip atstovaujantieji. Santykis su trečiaisiais asmenimis šios teorijos prasme

---

¹⁷⁷ MISIUS, R. Privalomo smulkiųjų akcininkų akcijų pardavimo problematika. *Jurisprudencija*, 2004, t. 55(47); 90–101.

¹⁷⁸ Ibid.

suprantamas kaip galimas interesų konfliktas tarp pačios bendrovės, įskaitant jos savininkus¹⁷⁹, ir kitų šalių, su kuriomis bendrovė sudaro sutartis, pavyzdžiui, kreditoriai, darbuotojai, klientai¹⁸⁰ ir pan. Tretieji asmenys doktrinoje skirstomi į vidinius (angl. *insider*), pavyzdžiui, darbuotojai, ir išorinius (angl. *outsider* arba *external*), pavyzdžiui, kreditoriai, klientai ir pan. Šių šalių suinteresuotumas bendrove nepaneigtinas, kadangi bendrovės veiklos rezultatai tiesiogiai susiję su jų interesais.

Kreditorių ir bendrovę sieja turtinis interesas, skolindamas bendrovei, jis tikisi atgauti skolą ir iš skolinimo uždirbti. Darbuotojai yra bendrovės varomoji jėga, greičiausiai nė viena vidutinio dydžio ar didelė bendrovė neišsiverstų be specialistų, kurie iš tiesų kuria bendrovės vertę. Darbuotojams bendrovė, kurioje jie dirba, yra pajamų šaltinis ir socialinė vieta, kur patenkinami darbuotojo kaip visuomenės dalies socialiniai poreikiai, jų savirealizacijos vieta. Bendrovės klientai yra neatsiejami nuo bendrovės pelno, kuris yra jo siekiančių bendrovių esminis tikslas, tačiau pelno šaltinis dažniausiai yra klientai ir (ar) vartotojai. Visos šios aplinkybės suponuoja bendrą poziciją, kad bendrove suinteresuota yra ir visa supanti visuomenė, kadangi bendrovės veikla ir jos baigtis gali įtakoti ir tiesiogiai nesusijusius asmenis.

Su trečiaisiais asmenimis bendrovę sieja įvairūs civiliniai ir darbo teisiniai santykiai, kuriuose bendrovė veikia kaip sutarties šalis ir tuo pagrindu yra įgijusi teises ir pareigas. Aukščiau paminėta, kad bendrovė, įskaitant jos savininkus, yra trečiųjų asmenų atstovas, o tai reiškia, kad bendrovė vykdo pareigas atstovaujamojų atžvilgiu, tačiau tampa neaišku, kokia pareigų dalis tenka jos akcininkams ir ar apskritai galima kalbėti apie akcininko pareigas tretiesiems asmenims. Šia teorija, analizuodama akcininkų pareigas, vadovaujasi ir Hanne S. Birkmose, tačiau savo straipsnyje¹⁸¹ ji akcininkų santykį su trečiaisiais asmenimis pakreipia kita linkme, akcininką traktuodama kaip atstovaujamoją (angl. *principal*), teigdama, kad akcininkai gali būti suprantami kaip atstovaujantieji ir santykiuose su: bendrovės

---

¹⁷⁹ Kai kurie autoriai, bendrovės savininkais laiko daugumos arba kitaip, kontroliuojančius akcininkus. ARMOUR, J., HANSMANN, H., KRAAKMAN, R., *The Anatomy of Corporate Law: A Comparative and Functional Approach, Second edition*, Oxford: Oxford University Press, 2009, p. 36.

¹⁸⁰Ibid., p. 35.

¹⁸¹BIRKMOSE, H., S. From shareholders right to shareholders duties – a transformation of EU corporate governance in a sustainable direction? *Intereulaweast*, Vol. V (2) 2018, p. 75. [interaktyvus] [žiūrėta 2020 m. kovo 18 d.] Prieiga per internetą: https://pure.au.dk/portal/files/140981816/From_Shareholder_Rights_to_Shareholder_Duties_Publishe_d_pdf_2018.pdf.

klientais, kreditoriais, darbuotojais ir svarbiausia, kitais akcininkais¹⁸². Pagrindine interesų konflikto priežastimi laikoma informacijos asimetrija ir jos atskleidimas, kas gali būti svarbi priemonė kompensuoti atstovo turimos informacijos pranašumą¹⁸³. Jei akcininką laikytume atstovaujamoju trečiųjų asmenų atžvilgiu, būtų sunku paaiškinti, kodėl jam nustatomos tam tikros pareigos. Hanne S. Birkmose, vėliau perdėlioja santykį ta linkme kaip ir pirminiai šios teorijos autoriai ir pažymi, kad akcininkų vaidmuo, kaip trečiųjų asmenų atstovo, gali būti geriausiai suprantamas kaip teisinės strategijos, skirtos spręsti interesų konfliktus ir asimetrinę informaciją, dalis¹⁸⁴. Laikantis šios nuostatos, akcininkams nustatomos tam tikros pareigos, susijusios su informacijos atskleidimu (angl. *disclosure duty*).

ES bendrovių teisės reguliavime skiriamas dėmesys smulkiųjų akcininkų apsaugai, kurių interesai gali būti pažeisti bendrovėje veikiant kontroliuojančiam akcininkui, ši problema buvo analizuota ankstesniame skyriuje. Akcininkų pareigų, kurios būtų nukreiptos į trečiuosius asmenis formaliai ES bendrovių teisė nebuvo įtvirtinusi iki SRD II direktyvos priėmimo, kadangi šiuos santykius reguliavo valstybių nacionalinė teisė. ES bendrovių teisėje tretieji asmenys traktuojami kaip subjektai, kurių teisės turėtų būti ginamos ir todėl jų santykis su bendrove neretai vertinamas trečiųjų asmenų apsaugos kontekste.

Pirmojoje direktyvoje¹⁸⁵ buvo nustatytos bendrovės pareigos atskleisti tam tikrą informaciją, kurios atskleidimas aktualus tretiesiems asmenims. Nustatytų reikalavimų dėl viešumo esminis motyvas buvo tai, kad trečiosios šalys galėtų susipažinti su jų turiniu ir sužinoti kitą su bendrove susijusią informaciją, ypač duomenis apie asmenis, kurie yra įgalioti prisiimti įsipareigojimus bendrovės vardu¹⁸⁶. Tokia informacija apėmė dokumentus ir duomenis, susijusius su bendrovės teisine bei finansine padėtimi. SRD II direktyvos pagrindinis tikslas užtikrinti stabilų, ilgalaikiu bendradarbiavimu paremtą bendrovių valdymą, priskiriant akcininkams

---

¹⁸² Ibid.

¹⁸³ Ibid.

¹⁸⁴ Ibid.

¹⁸⁵ 1968 m. kovo 9 d. Pirmoji Tarybos direktyva 68/151/EEB dėl apsaugos priemonių, kurių valstybės narės, siekdamos suvienodinti tokias apsaugos priemones visoje Bendrijoje, reikalauja iš Sutarties 58 straipsnio antroje pastraipoje apibrėžtų bendrovių, jų narių ir kitų interesų apsaugai, koordinavimo. OL 65, 14.3.1968, p. 8, kuri vėliau kodifikuota 2017 m. birželio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2017/1132 dėl tam tikrų bendrovių teisės aspektų. OL 169/46.

¹⁸⁶ EDWARDS, V. *Europos Sąjungos bendrovių teisė*. Vilnius: Eugrimas, 2002.

informacijos atskleidimo pareigas, tačiau neaiškus jos pozicionavimas, kuris kelia klausimą, į ką iš tikrųjų yra nukreiptos ja nustatytos akcininkų pareigos, išsiskiria iš viso to, ko anksčiau siekė ES bendrovių teisinis reguliavimas – sustiprinti akcininkų teises. Todėl neaišku, kodėl ši pareiga nukreipiama į itin platų subjektų ratą ir ar tai neveikia atvirkščiai, t.y. ar akcininkų pareigų nukreipimas į trečiuosius asmenis neatgraso akcininko nuo aktyvaus dalyvavimo bendrovėse.

Priėmus SRD II, kuria reguliavimas ne tik išskyrė vieną akcininkų grupę – institucinius investuotojus ir jiems įtvirtino pareigas, bet ir gerokai išplėtė asmenų ratą, į kuriuos šios pareigos nukreiptos. SRD II direktyvos I b skyriaus 3 g straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad instituciniai investuotojai privalo viešai atskleisti savo dalyvavimo politiką, kurioje aprašoma, kaip jie įtraukia akcininko dalyvavimo klausimą į savo investavimo strategiją. Politikos dokumente aprašoma, kaip jie stebi bendrovės, į kurią investuoja, bendrąją veiklą, įskaitant strategiją, finansinius ir nefinansinius rezultatus, riziką, kapitalo struktūrą, socialinį ir aplinkosauginį poveikį ir bendrovės valdymą, veda dialogą su bendrovėmis, į kurias investuoja, naudojami balsavimo ir kitomis teisėmis, kurias suteikia turimos akcijos, bendradarbiauja su kitais akcininkais, komunikuoja su atitinkamais bendrovių, į kurias investuoja, suinteresuotaisiais asmenimis ir valdo esamus ar galimus interesų konfliktus, susijusius su jų dalyvavimu. Paskelbus šią informaciją savo internetiniame puslapyje, kasmet viešai atskleidžia, kaip jų dalyvavimo politika buvo įgyvendinama, įskaitant bendrą apžvalgą apie jų balsavimo elgseną, svarbiausių balsavimų paaiškinimą ir tai, kaip jie naudojami įgaliotųjų konsultantų paslaugomis. Jie viešai atskleidžia, kaip jie balsavo bendrovių, kurių akcijų jie turi, visuotiniuose susirinkimuose. Atskleidžiant tokią informaciją, galima neįtraukti balsavimo, kuris laikomas nereikšmingu dėl balsavimo dalyko arba turimų bendrovės akcijų skaičiaus. Jei nusprendžiama nesilaikyti kurio nors punkto, turi būti paaiškinama, kodėl nutarta to nesilaikyti (angl. *comply or explain*).

Šių nuostatų atskleidimo tikslu direktyvoje (preambulės 16 punktas) laikoma, kad tokia vieša informacija galėtų pagerinti investuotojų informuotumą, suteikti galutiniams naudos gavėjams, pvz., būsimiems pensininkams, galimybę pasirinkti optimalius investavimo sprendimus, palengvinti bendrovių ir jų akcininkų tarpusavio dialogą, paskatinti akcininkų dalyvavimą ir padidinti jų atskaitingumą suinteresuotiesiems asmenims ir pilietinei visuomenei. Informacijos atskleidimo

pareiga yra nukreipta į pakankamai platų subjektų ratą. Toks direktyvos pozicionavimas, sukuria prielaidas suprasti, kad iš akcininkų tikimasi, kad jie bus ne tik kapitalo davėjai, bet ir tam tikra prasme perims dalį valdymo organams priskiriamų funkcijų. Akcininkams numatoma pareiga komunikuoti su bendrove suinteresuotais asmenimis ir valdyti interesų konfliktus, jei tokie kyla, susijusius su jų dalyvavimu. Kas laikomi bendrove suinteresuotais asmenimis direktyvos prasme nėra tiksliai aišku, tačiau, manytina, kad turima minty subjektus, kurių interesus gali paveikti akcininko dalyvavimas, tačiau atskiri akcininkai negali vienokiu ar kitokiu būdu duoti tiesioginių nurodymų, tad jų dalyvavimas galimas tik dalyvaujant visuotinio akcininkų susirinkimo metu.

SRD II preambulės 17 punktą teigia, kad dalyvavimo politika taip pat turėtų apimti esamų ar galimų interesų konfliktų sprendimo politiką, visų pirma, tuo atveju, kai instituciniai investuotojai arba turto valdytojai ar jų grupės įmonės turi svarbių verslo santykių su bendrove, į kurią investuojama. Nėra aišku, ką norima pasakyti šia nuostata, ar tai turėtų reikšti, kad akcininko dalyvavimo politika turėtų neprieštarauti jo ar jo įmonės grupės esamiems svarbiems verslo santykiams su bendrove, į kurią investuojama, kadangi tai savaime reikštų interesų konfliktą. Tad ties šiuo punktu tampa neaišku ir kieno interesai turi prioritetą. Sąvokų paaiškinimų trūkumas iš tiesų sukelia nemažai problemų, norint išsiaiškinti detales, kurios tarsi aptariamoms, tačiau nedetalizuojamos ir paliekamos valstybių narių interpretacijoms.

Tradiciškai, vadovaujantis atstovavimo teorija, pripažįstama, kad atstovas turi pareigą veikti atstovaujamojo interesams. Taigi, jei akcininkas yra trečiųjų asmenų atstovas, tai jis turėtų turėti pareigą veikti jų interesams. Šios dalies pradžioje trumpai buvo aptarta, kas gali būti laikomi trečiaisiais asmenimis. Tam tikrą dalį pareigų, nukreiptų į šiuos asmenis gali įvirtinti valstybių narių bendrovių teisė, tačiau labiau tikėtina, kad jos nėra tiesioginės akcininko pareigos, o yra išvedamos per atsakomybės prizmę, pavyzdžiui, bendrovei susidūrus su finansiniais sunkumais. Tai lemia daugelis aspektų, visų pirma tai, kad akcininkų dalyvavimas bendrovėje nėra betarpiškas, taip pat Lietuvos teismų praktikoje ne kartą pažymėta, jog akcininkas nėra *per se* bendrovės dalyvis¹⁸⁷, jis veikia bendrovėje tik per visuotinį akcininkų

---

¹⁸⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. sausio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-89-378/2017.

susirinkimą, o šio organo kompetencijoje nėra numatyta kasdienės veiklos sprendimų, todėl akcininko pareigų, jei tokių yra, apimtis ir turinys tretiesiems asmenims turėtų apsiriboti visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimais.

Lietuvos teismų praktikoje, yra pažymėta, kad bendrovei veikiant įprastai, jos vadovai neturi fiduciarinių pareigų kreditoriams, kuo bendrovės finansinė būklė prastėja ir ji turi daugiau skolų, tuo didėja įmonės skolinto kapitalo teikėjų – kreditorių interesų reikšmė¹⁸⁸. Tai lemia, kad suprastėjus bendrovės būklei atsiranda vadovų fiduciarinės pareigos priimant su bendrovės veikla susijusius sprendimus atsižvelgti ir į kreditorių interesus. Bendrovės finansinei padėčiai tapus ypač sunkiai ar net kritinei, t. y. pasiekus nemokumo ribą, kreditorių interesai pradeda vyrauti¹⁸⁹. Taigi, jei vadovas įprastinėmis verslo sąlygomis neturi pareigų kreditoriams, tai akcininkas tokios pareigos neturi tuo labiau. Tačiau ar akcininko pareiga turi sutapti su vadovo pareiga atsižvelgti į kreditorių interesus bendrovei patiriant finansinius sunkumus, dažnai priklauso nuo to, kokį vaidmenį akcininkas užima bendrovėje.

Doktrinoje, kaip jau buvo pažymėta ir anksčiau, šis klausimas nagrinėjamas atsižvelgiant į ribotos atsakomybės institutą¹⁹⁰, kuris reiškia, kad bendrovės akcininkas neatsako už bendrovės prievoles, o bendrovė neatsako už jo (CK 2.50 straipsnio 2 dalis.). Tai nėra besąlygiška nuostata, kadangi kai bendrovė negali įvykdyti prievolės dėl akcininko nesąžiningų veiksmų, akcininkas atsako pagal bendrovės prievolę savo turtu subsidiariai (CK 2.50 straipsnio 3 dalis). Situacijoje, kuomet bendrovėje veikia kontroliuojantis akcininkas, kuriam keliami aukštesni elgesio standartai nei smulkiesiems akcininkams, neužtenka konstatuoti, kad jo veiksmai savaime turėtų lemti atsakomybę. Akcininko atsakomybė siejama su nesąžiningai realizuotomis akcininko galiomis¹⁹¹. Lietuvos Aukščiausias Teismas, nepaisant to, kad praktikoje dažniausiai vertinamas akcininko galios ir atsakomybės santykis, yra konstatavęs, kad jeigu bendrovės akcininkas, nors ir neturintis lemiamos įtakos visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimo priėmimui, elgdamasis nesąžiningai, visuotiniame akcininkų susirinkime balsuoja už jo paties naudai

---

¹⁸⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. E3K-3-526-219/2018.

¹⁸⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. vasario 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-19/2012.

¹⁹⁰ MIKALONIENĖ, L. *Uždarosios akcinės bendrovės civilinė atsakomybė bendrovės kreditoriams, bendrovei ir kitiems akcininkams*. Monografija. Vilnius: Justitia, 2016, p. 16-20.

¹⁹¹ Ibid.

primamą sprendimą ir realiai pasinaudoja tokio sprendimo sukurtomis teisinėmis pasekmėmis, tai tokiam akcininkui, esant kitoms būtinoms atsakomybės sąlygoms, gali būti taikoma CK 2.50 straipsnio 3 dalyje nustatyta subsidiarioji atsakomybė už bendrovės prievoles¹⁹². Akcininko atsakomybei pagal bendrovės prievoles, nustatytai CK 2.50 straipsnio 3 dalyje, atsirasti reikalinga šių sąlygų visuma: nesąžiningi, civilinės atsakomybės požiūriu – neteisėti ir kalti (CK 6.246 straipsnio 1 dalis, 6.248 straipsnio 3 dalis) – akcininko veiksmai, bendrovės negalėjimas įvykdyti prievolės, priežastinis ryšys tarp nesąžiningų veiksmų ir bendrovės negalėjimo vykdyti prievolės¹⁹³. Pareiga veikti sąžiningai šioje byloje buvo nustatyta ir lemiamos įtakos visuotiniame akcininkų susirinkime neturėjusiam akcininkui, kas suponuoja poziciją, kad ši pareiga tenka visiems dalyvaujantiems visuotiniame akcininkų susirinkime, neatsižvelgiant į turimą akcijų skaičių. Kita vertus, akcininkas laikytinas sąžiningu, jeigu jis nežinojo, negalėjo ir neturėjo žinoti, kad jo elgesys neigiamai veikia bendrovės gebėjimą vykdyti savo prievoles¹⁹⁴. Šioje situacijoje akcininko, kuris neturi balsų daugumos, pareiga elgtis sąžiningai koreliuotą su jo teise bei galimybe žinoti, kadangi neretai laikoma, kad mažumos akcininkas turi ribotas galimybes žinoti apie procesus vykstančius bendrovėje. Kita vertus, su visuotinio akcininkų susirinkimo darbotvarkėje esančia informacija toks akcininkas gali susipažinti, tad, pavyzdžiui, pastarojoje byloje, kurioje buvo sprendžiama dėl neteisėtų išmokų (dividendų) išsimokėjimo visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimu, manytina turėjo būti pateikti duomenys, kurių pagrindu tokios išmokos yra paskiriamos. ABĮ 59 straipsnio 6 dalis numato, kad jei bendrovė turi neįvykdytų prievolių, kurių mokėjimų terminai iki sprendimo yra suėję arba ataskaitinių finansinių metų paskirstytojo pelno (nuostolių) suma yra neigiama, arba bendrovės nuosavas kapitalas yra mažesnis arba išmokėjus dividendus taptų mažesnis už bendrovės įstatinio kapitalo, privalomojo rezervo, perkainojimo rezervo ir rezervo savoms akcijoms įsigyti rezervo sumą, tai esant bent vienai iš šių sąlygų, sprendimas išmokėti dividendus akcininkams ar, kaip kad šioje byloje, ir premijas darbuotojams, buvo neteisėtas. Bendrovės veikla buvo nuostolinga, tad priėmus tokius sprendimus,

---

¹⁹² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. lapkričio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-486/2009.

¹⁹³ Ibid.

¹⁹⁴ Ibid.

bendrovės kreditorių interesai buvo pažeisti, o toks mažumos akcininkas nevykdė pareigos veikti sąžiningai, nors tokią pareigą jis turėjo.

Pareiga elgtis sąžiningai bei veikti laikantis kitų bendrųjų teisės principų, kurių nesilaikymas gali įtakoti bendrovės, kitų akcininkų bei trečiųjų asmenų – kreditorių interesus neabejotinai yra akcininkui priskiriamų pareigų turinio dalis, tačiau ar akcininkai turi atsižvelgti ir į kitus trečiuosius asmenis, suinteresuotus bendrove? Fiduciarinių pareigų nustatymas akcininkams trečiųjų asmenų atžvilgiu koreliuoja su šių asmenų teisėmis ir teisėtai lūkesčiais bendrovėje. SRD II įtvirtino tam tikras fiduciarines akcininko pareigas, bet, jau kaip minėta, ne visiems akcininkams, o tik instituciniams investuotojams. Šių akcininkų grupei privalu atsižvelgti į naudos gavėjų (angl. *beneficiaries*) interesus ir jiems atskleisti informaciją apie savo dalyvavimo bendrovėje politiką. Tam, kad institucinis investuotojas galėtų pateikti tokią informaciją, jis iš esmės yra įpareigotas aktyviai sekti ir stebėti bendrovėje vykstančius procesus. Dalyvavimo politikos turinį turėtų sudaryti stebėsenos rezultatai, kurie apima bendrovės bendrąją veiklą, jos valdymą ir kaip nustatyta SRD II 3 g straipsnio 1 dalies a punkte, įskaitant ir bendrovės strategiją, finansinius ir nefinansinius rezultatus, riziką, kapitalo struktūrą bei socialinį ir aplinkosauginį poveikį. Naudos gavėjų tikslas yra pelnas, kurio jie tikisi iš investicijų. Pažymėtina, kad subjektai, naudodamiesi institucinių investuotojų paslaugomis, suinteresuoti ilgalaikiu investavimu, kurio terminas gali būti siejamas, pavyzdžiui, su tam tikru jų amžiumi. Aspektai, kuriuos turi stebėti, aprašyti ir viešai pateikti yra žymiai daugiau nei tikisi naudos gavėjai, todėl SRD II įtvirtinti įpareigojimai išplėsti iki pilietinės visuomenės nepaaiškina, kodėl šiai akcininkų grupei nustatomos tokios pareigos.

Neabejotina, kad visuomenė suinteresuota bendrovės stabilia finansine padėtimi, tačiau Hanne S. Birkmose tirdama SRD II tikslus suabejojo, ar šios pareigos turėtų būti priskirtos instituciniams investuotojams kaip akcininkams nurodydama, kad akcininkų vaidmuo bendrovėje pasireiškia valdymo organų kontrole, o pastariesiems paliekama atsakomybė užtikrinti bendrovės veiklos atitiktį susijusių su visuomenės interesais¹⁹⁵, kaip antai, socialinį ir aplinkosauginį jos veiklos

---

¹⁹⁵ BIRKMOSE, H., S. From shareholders right to shareholders duties – a transformation of EU corporate governance in a sustainable direction? *Intereulaweast*, Vol. V (2) 2018, p. 82. [interaktyvus] [žiūrėta 2020 m. kovo 26 d.] Prieiga per internetą:

poveikį. Atsižvelgiant į atstovavimo teoriją, apskritai nėra aišku, kodėl subjektų ratas į kuriois nukreiptos pareigos neapsiribojo tik atstovaujamųjų atžvilgiu. Susidaro įspūdis, kad institucinių investuotojų teisių įgyvendinimas tapo ne tik privalomas su tam tikromis išimtimis, bet pareigų turinys beveik priartėjo prie priežiūros ir valdymo organų kompetencijai priskiriamų funkcijų.

5. IŠVADOS

1. Atlikta analizė atskleidė, kad ES bendrovių teisiniu reguliavimu siekiama ir jis konstruojamas ta linkme, kad akcininkai turėtų teises ir priemonių joms įgyvendinti, tačiau tikslo įtvirtinti visiems akcininkams pareigas naudotis jiems suteikiamomis teisėmis, ES bendrovių teisiniame reguliavime nėra. ES bendrovių teisės reguliavime egzistuoja platus bendrove suinteresuotų subjektų ratas, kurių interesus norima užtikrinti, tačiau tai turėtų būti palikta valstybių narių diskrecijai, atsižvelgiant į kiekvienos valstybės narės bendrovių teisės tradiciją. Vieningas akcininkams įpareigojimus nustatantis reguliavimas galėtų būti nustatomas tik tuo atveju, jei ES bendrovių teisės reguliavime būtų įtvirtintas aiškus bendrovės intereso kriterijus.

2. ES bendrovių teisinis reguliavimas užtikrina valstybių narių teisę leisti biržinėms bendrovėms savo valdymo praktikoje įtvirtinti teisinių ir techninių instrumentų kaip antai, elektroninių ryšių priemonių panaudojimą, kurių pagalba tarptautiniai biržinių bendrovių akcininkai galėtų efektyviau pasinaudoti jiems suteikiamomis teisėmis dalyvauti bei balsuoti biržinių bendrovių visuotiniuose akcininkų susirinkimuose. Atlikta analizė atskleidė, kad valstybių narių bendrovių teisinis reguliavimas atitinka minimalius ES bendrovių teisės keliamus reikalavimus, tačiau Lietuvos bendrovių teisiniame reguliavime pasigendama nuoseklumo. Lietuvos bendrovių teisinis reguliavimas, nustatantis elektroninių ryšių priemonių panaudojimą akcininkų komunikavimui su bendrove, įgaliojimų perdavimui, akcininkų dalyvavimui ir balsavimui, turėtų būti detalčiau reglamentuotas. Tai galima būtų padaryti nuosekliai, o ne fragmentiškai laikantis SRD I direktyvos nuostatų.

3. ES bendrovių teisinis reguliavimas formuojamas valstybėms narėms suteikiant diskreciją pasirinkti nuostatų įgyvendinimo modelius, kurie suteiktų akcininkams teises, tačiau atlikta Lietuvos bendrovių teisės reguliavimo analizė atskleidė, kad leidimas suteikti teises perteikiamas kaip privalomas alternatyvos neturintis imperatyvas. Lietuvos bendrovių teisinio reguliavimo, įgyvendinusio SRD II nuostatas ir įtvirtinusio akcininkų teisę balsuoti dėl atlygio politikos, analizė atskleidė, kad akcininkai yra įpareigojami, o ne jiems suteikiama teisė balsuoti.

4. ES bendrovių teisiniu reguliavimu siekiama, kad akcininkas aktyviai naudotųsi jam suteiktomis teisėmis, būtų aktyvus, dalyvautų bendrovės veikloje ir spręstų jo kompetencijai priskiriamus klausimus, tačiau ES bendrovių teisės reguliavime nėra nustatomi aiškūs kriterijai, užtikrinantys realią akcininko grąžą, dėl kurios akcininkas apskritai priima sprendimą investuoti į bendrovę.

5. Atlikta analizė atskleidė, kad ES bendrovių teisiniu reguliavimu nesiekama įtvirtinti akcininkų pareigų ES mastu, kurių turėtų laikytis akcininkai biržinių bendrovių atžvilgiu kaip visuotinio akcininkų susirinkimo dalyviai. ES bendrovių teisinis reguliavimas priėmus SRD II direktyvą įpareigojo aktyviai naudotis savo teisėmis tik vieną akcininkų grupę – institucinius investuotojus, kurių dalyvavimas turi įtakos tretiesiems, bendrovės rezultatais suinteresuotiems, asmenims, t.y. naudos gavėjams, priešingai nei kitų akcininkų, kurie veikia savo interesams ir rizikuoja savo investicijomis. Išanalizavus Lietuvos bendrovių teisinį reguliavimą, nustatyta, kad akcininkams taikoma pareiga laikytis sąžiningumo principo.

6. ES bendrovių teisiniame reguliavime akcininkų pareigos įtvirtinamos kitų akcininkų teisių apsaugos kontekste. Atlikta analizė parodė, kad ši pareiga gali judėti dviem kryptimis: saugant smulkiųjų akcininkų teises nuo kontroliuojančio akcininko veiksmų bei siekiant apsaugoti kontroliuojantį akcininką nuo smulkiųjų akcininkų piktnaudžiavimo teisėmis. ES bendrovių teisiniame reguliavime įtvirtinti minėti saugikliai vertintini dvejopai: akcininko kaip akcijų savininko ir kaip bendrovės dalyvio pareiga, kadangi keičiantis bendrovės valdymo proporcijoms, akcininkai gali apsaugoti savo ir bendrovės interesus. Lietuvos bendrovių teisinio reguliavimo analizė atskleidė, kad akcininkai veikdami kaip visuotinio akcininkų susirinkimo dalyviai yra saistomi pareigų kitiems akcininkams vadovaujantis bendraisiais principais: sąžiningumo, proporcingumo. Pareigų egzistavimas priklauso nuo akcininko realios įtakos turėjimo bendrovėje ir konkrečių veiksmų, kurie gali būti atliekami kitų akcininkų atžvilgiu. Veiksmų tikslas nebūtinai gali būti tiesiogiai nukreiptas į kitų akcininkų interesų sumenkinimą, bet iškeliant bendrovės kaip visumos interesus aukščiau už akcininkų interesus.

7. Akcininkų pareigos tretiesiems asmenims analizė atskleidė, kad akcininkai saistomi pareigos atskleisti informaciją, kuri gali paveikti trečiųjų asmenų interesus. ES bendrovių teisiniame reguliavime priėmus SRD II direktyvą įtvirtintos vienos

grupės akcininkų - institucinių investuotojų pareigos, kurias vykdant minėtų akcininkų teisių įgyvendinimas tapo ne tik privalomas su tam tikromis išimtimis, bet pareigų turinys beveik priartėjo prie priežiūros ir valdymo organų kompetencijai priskiriamų funkcijų. Lietuvos bendrovių teisiniame reguliavime akcininkai saistomi pareigos elgtis sąžiningai kreditorių apsaugos kontekste, tačiau ši pareiga nėra laikoma fiduciarine akcininko pareiga kreditoriams.

6. LITERATŪROS SĄRAŠAS

Lietuvos teisės norminiai aktai:

1. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas ir papildymais. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 64-1914.
2. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 89-2741.
3. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2001, Nr. 74-2262.
4. Lietuvos Respublikos finansinių priemonių rinkų įstatymas. *Valstybės žinios*, 2007, Nr. 17-627.
5. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas. *Valstybės žinios*, 2001-04-11, Nr. 31-1010 (negalioja nuo 2020 m. sausio 1 d.).
6. Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymas. *Žin.*, 2019-06-27, Nr. 10324.
7. Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas. *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 30-856.
8. Lietuvos Respublikos vertybinių popierių įstatymas. *Valstybės žinios*, 2007, Nr. 17-626.

Europos Sąjungos teisės norminiai aktai:

9. 2014 m. balandžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 596/2014 dėl piktnaudžiavimo rinka (Piktnaudžiavimo rinka reglamentas) ir kuriuo panaikinama Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/6/EB ir Komisijos direktyvos 2003/124/EB, 2003/125/EB ir 2004/72/EB.
10. 2018 m. rugsėjo 3 d. Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) 2018/1212, kuriuo, įgyvendinant Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2007/36/EB nuostatas, nustatomi būtinieji akcininkų identifikavimo, informacijos perdavimo ir akcininkų naudojimosi savo teisėmis palengvinimo reikalavimai. OL 223/1.
11. 2004 m. balandžio 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/25/EB dėl įmonių perėmimo pasiūlymų. OL 142/12.

12. 2004 m. gruodžio 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/109/EB dėl informacijos apie emitentus, kurių vertybiniais popieriais leista prekiauti reguliuojamoje rinkoje, skaidrumo reikalavimų suderinimo, iš dalies keičianti Direktyvą 2001/34/EB. OL 390/38.
13. 2007 m. liepos 11 d. Tarybos direktyva 2007/36/EB dėl naudojimosi tam tikromis akcininkų teisėmis bendrovėse, kurių akcijos įtrauktos į prekybą reguliuojamoje rinkoje. OL 184/147.
14. 2014 m. gegužės 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/59/ES, kuria nustatoma kredito įstaigų ir investicinių įmonių gaivinimo ir pertvarkymo sistema ir iš dalies keičiami Tarybos direktyva 82/891/EEB ir direktyvos 2001/24/EB, 2002/47/EB, 2004/25/EB, 2005/56/EB, 2007/36/EB, 2011/35/ES, 2012/30/ES ir 2013/36/ES. OL 173/190.
15. 2017 m. gegužės 17 d. Europos Parlamento ir Europos Tarybos direktyva 2017/828/ES, kuria iš dalies keičiamos Direktyvos 2007/36/EB nuostatos, susijusios su akcininkų ilgalaikio dalyvavimo skatinimu. OL 132/1.
16. 2017 m. birželio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2017/1132/ES dėl tam tikrų bendrovių teisės aspektų. OL 169/46.

Latvijos teisės norminiai aktai:

17. Latvijos Republikos komercinis įstatymas. Latvijas Vēstnesis, Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 2000 m. gegužės 4 d., Nr. 158/160.
18. Finansų rinkų priemonių įstatymas. Latvijas Vēstnesis, Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 2003 m. gruodžio 11 d., Nr. 175.
19. Elektroninių dokumentų įstatymas. Latvijas Vēstnesis, Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 2003 m. spalio 31 d., Nr. 169.

Estijos teisės norminiai aktai:

20. Estijos Republikos komercinis įstatymas. Riigikogu (liet. Seimas), 1995 m. vasario 15 d., Nr. RT I 1995, 26, 355.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo doktrina:

21. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 17 d. nutarimas Dėl Lietuvos Respublikos vertybinių popierių rinkos įstatymo 19 straipsnio 1 dalies (2001 m. gruodžio 17 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir dėl pareiškėjo – Panevėžio miesto apylinkės teismo prašymo ištirti, ar Lietuvos Respublikos vertybinių popierių rinkos įstatymo 16 straipsnio 2 dalis (2001 m. gruodžio 17 d. redakcija) neprieštaruja Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Byla Nr. 25/04.

Specialioji literatūra:

22. BITINAITĖ, V., SNAPKAUSKAITĖ, D. *Aiškinamasis anglų-lietuvių kalbų teisės ir verslo žodynas*. Vilnius: Registrų centras, 2013.
23. EDWARDS, V. *Europos Sąjungos bendrovių teisė*. Vilnius: Eugrimas, 2002.
24. FRUZEROVA, O. Pasinaudojimas viešai neatskleista informacija vertybinių popierių rinkoje. *Teisė* 1392-1274, 2013 (86).
25. FRUZEROVA, O. Privalomas akcijų pardavimas ir pirkimas – instituto esmė ir kai kurie probleminiai aspektai. *Teisė*, 90, 2014.
26. GREIČIUS, R. *Privataus juridinio asmens vadovo fiduciarinės pareigos*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2007.
27. MIKALONIENĖ, L., et al. *Įmonių teisinių formų konvergencija ir divergencija: ar Lietuvos teisinis reglamentavimas yra patrauklus tarptautiniame kontekste?* Mokslo studija. Vilniaus universiteto leidykla: Vilnius, 2017.
28. MIKALONIENĖ, L. *Uždarnosios akcinės bendrovės akcininko teisės ir jų gynimo būdai*: Monografija. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2015.
29. MIKELĖNAS, V. *Sutarčių teisė*. Vilnius: Justitia, 1996.
30. MIKELĖNAS V., BARTKUS G., MIZARAS V., KESERAUSKAS Š. *Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso komentaras*. Antroji knyga. Asmenys. Vilnius: Justitia, 2002.
31. MILIAUSKAS, P. Kai kurie teoriniai akcininkų sutarčių teisiniai aspektai. *Teisė*, 2012, 82.

32. MISIUS, R. Privalomo smulkiųjų akcininkų akcijų pardavimo problematika. *Jurisprudencija*, 2004, t. 55(47); 90–101.
33. MIZARAS, V., et al. *Civilinė teisė. Bendroji dalis: vadovėlis*. Vilnius: Justitia, 2009.
34. RIMAS, J. *Privataus kapitalo sandoriai: bendrovių teisės aspektai*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2010.
35. TIKNIŪTĖ, A., KIRŠIENĖ, J., Juridinio asmens civilinių teisių įgyvendinimas bendrovėje: kam priklauso valdymo funkcija? *Jurisprudencija*, 2004, t. 55(47); 32–39.
36. ARMOUR, J., HANSMANN, H., KRAAKMAN, R., *The Anatomy of Corporate Law: A Comparative and Functional Approach*. Second edition, Oxford: Oxford University Press, 2009.
37. DARMAN, M., G. *Corporate Governance Worldwide A guide to best practises for managers.*, International Chamber of Commerce. ICC, 2004.
38. GRUNDMANN, S. *European Company Law. Organization, Finance and Capital Markets*. Second edition, Oxford: Intersentia Ltd., 2012.
39. LAECKER, D., TAYAN, B. *Corporate Governance Matters. A Closer Look at Organizational Choices and Their Consequences*. Pearson Education, Inc., JAV, 2011.
40. WESTON, F., J., et al. *Takeovers, Restructuring, and Corporate Governance*. Pearson Education, Inc., 2004.
41. ANDERSEN, P., K., BERTIL, J., BARTKUS, G. et al. *European Model Company Act (EMCA)* (September 1, 2017). First Edition, Nordic & European Company Law Working Paper No. 16-26, 2017. Prieiga per internetą: <https://ssrn.com/abstract=2929348>
42. BERLE, A., MEANS, G. *The Modern Corporation and Private Property*. New York: The Macmillan Company, 1932. Prieiga per internetą: <https://archive.org/stream/in.ernet.dli.2015.216028/2015.216028.TheModern#page/n5/mode/2up>
43. BIRKMOSE, H., S. From shareholders right to shareholders duties – a transformation of EU corporate governance in a sustainable direction? *Intereulaweast*, Vol. V (2) 2018. Prieiga per internetą:

https://pure.au.dk/portal/files/140981816/From_Shareholder_Rights_to_Shareholder_Duties_Published_pdf_2018.pdf.

44. BIRKMOSE S., H. & MÖSLEIN, F. *Introduction: Mapping Shareholders' Duties* (2017). Published in *Shareholders' Duties*, Hanne S. Birkmose (ed.), Kluwer Law International, 2017; Nordic & European Company Law Working Paper No. 18-03. Prieiga per internetą: <https://ssrn.com/abstract=3122380>.
45. KAVALIAUSKAITĖ, R. Dividendai: akcininko teisė reikalauti dividendų prieš dividendų išieškojimą. Prieiga per internetą: <https://eteismai.lt/straipsniai/fiziniai-juridiniai-asmenys/dividendai-akcininko-teise-reikalauti-dividendu-pries-dividendu-isieskojima>
46. MILIAUSKAS, P. Akcininko teisė į informaciją: ar po ABI pakeitimų smulkieji ir kontroliuojantys akcininkai turi tokias pačias teises? Prieiga per internetą: <http://www.teise.pro/index.php/2018/07/17/p-miliauskas-akcininko-teise-i-informacija-ar-po-abi-pakeitimu-smulkieji-ir-kontroliuojantys-akcininkai-turi-tokias-pacias-teises/>.

Teismų praktika:

47. 2019 m. gegužės 22 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikos dėl akcininko teisių įgyvendinimo ir jų gynimo būdų apžvalga. (Teismų praktika 50). Prieiga per internetą: https://www.lat.lt/data/public/uploads/2019/06/2019_akcininko-teisiu-igyvendinimo-apzvalga.docx.
48. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. gruodžio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-587/2009 dėl kontroliuojančio akcininko balsavimo visuotiniame akcininkų susirinkime pagrįstumo ir sąžiningumo.
49. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. kovo 3 d. nutartis civilinėje byloje *A. K. ir UAB „Kriptonika“ v. I. D. (I. D.), A. D., V. P. (V. P.), UAB „Ashburn International“, UAB „Penki kontinentai“*, Nr. 3K-3-135/2008.
50. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. kovo 16 d. nutartis civilinėje byloje *pagal Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos kasacinį skundą dėl Lietuvos*

apeliacinio teismo 2015 m. rugsėjo 10 d. nutarties peržiūrėjimo uždarosios akcinės bendrovės „Užupio koliažai“ bankroto byloje dėl bendrovės vadovo teisės eiti viešojo ir (ar) privataus juridinio asmens vadovo pareigas ar būti kolegialaus valdymo organo nariu apribojimo. Nr. E3K-3-152-219/2016.

51. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. spalio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-393/2010.
52. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. vasario 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-10/2009.
53. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. spalio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-393/2010.
54. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. liepos 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-315/2010.
55. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. rugsėjo 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-801/2002.
56. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. E3K-3-466-219/2017.
57. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. liepos 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-452-248/2015.
58. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. liepos 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. E3K-3-286-421/2018.
59. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. sausio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-89-378/2017.
60. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. rugsėjo 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-389/2014.
61. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. lapkričio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-486/2009.
62. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. spalio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-449/2014.
63. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. lapkričio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-485-421/2016.
64. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. rugsėjo 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-470-969/2015.

65. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. rugsėjo 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-389/2014.
66. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. sausio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-66/2015.
67. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. sausio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-89-378/2017.
68. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. E3K-3-526-219/2018.
69. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. vasario 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-19/2012.
70. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. lapkričio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-486/2009.
71. Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. *2014 m. lapkričio 11 d. nutartis civilinėje byloje D. S. ir UAB „RSD Group“ v. UAB „Eoltas“, 2A-1939-413/2014.*
72. Kauno apygardos teismo 2016 m. kovo 7 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. E2-1038-259/2016.
73. Kauno apygardos teismo 2013 m. liepos 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1569-527/2013.
74. Kauno apylinkės teismo 2013 m. balandžio 17 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2-313-454/2013.
75. Generalinės advokatės Verica Trstenjak išvada, pateikta 2009 m. birželio 30 d. byloje Nr. C-101/08 *Audiolux SA ir kt. prieš Groupe Bruxelles Lambert SA (GBL) ir kt. ir Bertelsmann AG ir kt.*

Travaux préparatoires:

76. 2003 m. gegužės 21 d. Europos Komisijos komunikatas Europos Tarybai ir Europos Parlamentui „Bendrovių teisės modernizavimas ir bendrovių valdymo tobulinimas Europos Sąjungoje“. Briuselis, COM (2003) 284 final.
77. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Kuriamas Bendrosios

- rinkos aktas. Siekiant labai konkurencingos socialinės rinkos ekonomikos“, COM (2010) 608 final.
78. Europos Komisijos Komunikatas „Europos bendrovių teisės ir įmonių valdymo veiksmų planas. Šiuolaikinė teisinė sistema didesniai akcininkų aktyvumui ir įmonių tvarumui užtikrinti“. Strasbūras, COM (2012) 740 final.
79. Pasiūlymas Europos Parlamento ir Tarybos direktyvai, kuria iš dalies keičiamos direktyvos 2007/36/EB nuostatos, susijusios su akcininkų ilgalaikio dalyvavimo skatinimu, ir direktyvos 2013/34/ES nuostatos, susijusios su tam tikrais įmonės valdymo pareiškimo elementais, Briuselis, 2014 04 09 COM (2014) 213 final.
80. European Parliament Directorate-general for internal policies policy department c: citizens' rights and constitutional affairs study „Rights and obligations of shareholders. National regimes and proposed instruments at EU level for improving legal efficiency „Rights and obligations of shareholders. National regimes and proposed instruments at EU level for improving legal efficiency“, 2012.
81. ŽALIOJI KNYGA 2010, Briuselis, 2010.6.2 COM(2010) 284.
82. ŽALIOJI KNYGA 2011, Briuselis, 2011.4.5 COM (2011) 164.
83. NASDAQ OMX Vilnius listinguojamų bendrovių valdymo kodeksas, 2010. Prieiga per internetą: [https://www.nasdaqbaltic.com/files/vilnius/teisesaktai/Bendroviu%20valdymo%20kodeksas%20\(galioja%20nuo%202010-01-01\).pdf](https://www.nasdaqbaltic.com/files/vilnius/teisesaktai/Bendroviu%20valdymo%20kodeksas%20(galioja%20nuo%202010-01-01).pdf)
84. G20/OECD Principles of Corporate Governance: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/9789264236882en.pdf?expires=1568728483&id=id&acname=guest&checksum=03CF5DA394C7195157C5FF74F8474920>
85. European Bank for Reconstruction and Development Assessment of Corporate Governance in Transition Economies (tyrimas). Prieiga per internetą: <http://www.ebrd.com/what-we-do/sectors/legal-reform/corporate-governance/sector-assessment.html>
86. Lietuvos stojimo į OECD rekomendacija. Prieiga per internetą: <http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=C%282015%2992/FINAL&docLanguage=En>

87. Valstybinės lietuvių kalbos komisijos konsultacijų bankas. Prieiga per internetą: <http://www.vlkk.lt/konsultacijos/10-acquis-communautaire>

7. SANTRAUKA

Nuo akcininko teisių iki akcininko pareigų: kur link juda ES bendrovių teisės reguliavimas?

ES bendrovių teisė į akcininkų teisių ir pareigų reikšmę didesnę dėmesį atkreipė tik XXI a. pradžioje. Iki tol akcininkų vaidmuo buvo pažymimas, tačiau teisinio reguliavimo prasme tai buvo labiau valstybių narių nacionalinės bendrovių teisės prerogatyva. ES institucijos ilgą laiką, pradedant XXI a. pradžia ir iki šių dienų akcentuoja, kad efektyvus ir tvarus akcininkų įsitraukimas yra vienas iš kertinių akcentų biržinių bendrovių valdymo modelyje, todėl sąlygos, kuriomis akcininkai galėtų įgyvendinti savo teises turi būti palankios, nediskriminuojančios ir suteikiančios realias galimybes jas įgyvendinti. Panašu, kad šiame kontekste ilgą laiką ES institucijų bendrovių teisės reguliavime akcininkų teisių įgyvendinimas nebuvo siejamas su atitinkamomis akcininkų pareigomis. Atsižvelgiant į minėtus aspektus, šio baigiamojo darbo tikslas – atskleisti akcininko teisių ir akcininko pareigų teisinio reguliavimo ypatumus bei problematiką Lietuvoje ir ES bei atsakyti į klausimą, ko siekiama ES bendrovių teisiniu reguliavimu: ar tik sukurti teises priemones akcininkų teisių užtikrinimui, ar pasiekti akcininko teisių ir pareigų pusiausvyrą bendrovėje?

Šiame darbe tiriama ES biržinių bendrovių teisės sistema, reguliuojanti akcininkų turtines ir neturtines teises, akcininkų pareigas bendrovei, kitiems bendrovės akcininkams ir tretiesiems asmenims. Analizuojant biržinių bendrovių teisinio reguliavimo pokyčius ir raidą akcininkų teisių ir pareigų kontekste bei įvertinant teigiamus ir tobulintinus aspektus, daromos išvados, kad ES bendrovių teisiniu reguliavimu siekiama ir jis konstruojamas ta linkme, kad akcininkai turėtų priemonių savo teisėms įgyvendinti ir tokiu būdu galėtų prisidėti prie bendrovės veiklos stabilumo užtikrinimo, tačiau tikslo įtvirtinti visiems akcininkams pareigas naudotis jiems suteikiamomis teisėmis, ES bendrovių teisiniame reguliavime nėra.

8. SUMMARY

From shareholder's rights to shareholder's duties: what is the direction of EU company law?

EU company law has only shifted its focus onto shareholders' rights and duties since the beginning of the 21st century. Until then, a shareholder's role was noted, but in terms of legislation, it was more of a national company law prerogative of the members states. EU institutions have been constantly highlighting that effective and sustainable shareholder engagement is one of the cornerstones of listed companies' corporate governance model. Therefore, the conditions under which shareholders could exercise their rights have to be favourable, non-discriminatory and realistically enabling. It seems that in this context EU institutions did not pay too much attention to shareholders' duties when focusing on company law legislation. Due to such tendencies, this thesis aims at explaining the characteristics and problems of shareholders' rights and duties legislation in Lithuania and the EU. It also questions the goals of EU company law: was the legislation created to ensure shareholders' rights or to achieve the balance between shareholders' rights and duties within a company?

The thesis analyses the EU company law system that regulates property and non-property rights, shareholders' duties to the company and to other shareholders and third parties. The analysis of the changes and development within the company law legislation – in the context of the shareholders' rights and duties – shows positive changes as well as areas for improvement. The thesis concludes that the development of EU company legislation focuses on establishing the means for shareholders to exercise their rights whilst being encouraged to ensure a stable company operation in the process. The thesis also confirms that EU company law does not aim at defining or determining the shareholders' duties in order to use their rights.